

TV-spel och folkbibliotek

– nya medier, mediepanik och biblioteksdiskurser

Fredrik Vanek & Malin Wiklander

Examensarbete (30 poäng) för magisterexamen i Biblioteks- och informationsvetenskap
vid Lunds universitet.

Handledare: Fredrik Åström

BIVILs skriftserie 2008:26

ISSN 1401:2375

© Författarna

Title

Video games and public library: new media, media panic and library discourses

Abstract

The aim of this master's thesis is to study what attitude public libraries in Sweden show towards video games. By using critical discourse analysis as both theory and method we analyse several texts emerging from a debate mainly discussed in blogs. Main topics in the debate are video games in the library, the purpose of the public library and Library 2.0. Our analysis focus on views expressed concerning the work and purpose of the public library, the librarian and the library user – and to identify the main visible discourses in the discussion.

Our findings consist of two discourses representing two different views in the debate. We call these two discourses the general educational discourse and the interactive discourse. The first one represents a traditional view of the library, the librarian, the library user, the quality in selection, and culture. The latter has a more user-centred view of the library's work and purpose, a will to include video games in the public library and the cultural arena, and a somewhat more post-modern, circumstantial view of quality.

We detect a power struggle between these two discourses where the different parties seek to define concepts central to the understandings of the public library, culture and literature. There is also a pattern here to be seen when new media is introduced to the society in general, which is reflected in the library practice as well. Usually a debate emerges concerning the moral and cultural aspects of the new media, which habitually leads to a moral panic. By pointing out the reoccurring reactions this paper identifies the circular discussions that arise in the public library when a new media, such as the video game in our case, is presented.

Keywords

TV-spel, tevespel, datorspel, nya medier, folkbibliotek, bibliotek, diskurs, diskursanalys, debatt, mediepanik, moralpanik

INNEHÅLLSFÖRTECKNING

1. Inledning	2
1.1 Problem	3
1.2 Syfte	4
1.3 Frågeställningar	4
1.4 Förförståelse	4
2. Bakgrund	6
2.1 Folkbibliotek	6
2.1.1 Bibliotekets utmaningar idag	8
2.2 TV-spel	10
2.2.1 Spelandets hälsoaspekter	11
2.3 Nya medier och mediepanik	11
2.4 TV-spel på bibliotek	16
3. Teori och metod	20
3.0.1 Kvalitativ metod	20
3.1 Textanalys	21
3.1.1 Begrepp	21
3.1.2 Tolkning.....	22
3.2 Diskursanalys	23
3.2.1 Begrepp	24
3.2.2 Kritisk diskursanalys.....	26
3.2.3 Kritik gentemot kritisk diskursanalys	29
3.2.4 Diskursteori	29
3.3 Diskursanalys inom biblioteks- och informationsvetenskap	30
3.3.1 Sanna Taljas diskursmodell	31
3.4 Metodologiska ställningstaganden	33
4. Analys	36
4.1 Materialurval	36
4.1.1 Materialbeskrivning	37
4.2 Debattens huvuddrag	38
4.2.1 Debattens diskursiva praktik	39
4.3 Folkbibliotekets verksamhet och roll	40
4.3.1 Sammanfattning av bibliotekets verksamhet och roll	45
4.4 Bibliotekariens och användarens roll	45
4.4.1 Sammanfattning av bibliotekariens och användarens roll.....	48
4.5 Urskiljbara diskurser i debatten om TV-spel	49
4.5.1 Folkbibliotek.....	49
4.5.2 Kvalitet.....	51
4.5.3 Kultur	54
4.6 Sammanfattning av analys	56
5. Diskussion	58
5.1 Tankegångar kring vårt resultat.....	58
5.2 Vårt resultat i relation till teori och tidigare forskning	60
5.3 Vårt resultat i relation till den sociala praktiken	62
5.4 Förslag på framtida forskning	64
6. Litteraturförteckning	65

1. Inledning

TV-spel har funnits i över 30 år. Som aktivitet var det först en företeelse bland unga människor men har därefter stigit i åldrarna och TV-spelande är idag en viktig fritidssysselsättning för många svenskar. Dator- och TV-spelandet har till en början blivit betraktat med en skepsis, med heta diskussioner kring spelens våldsinslag och dåliga inflytande på ungdomar. På senare dagar har dock spelen erhållit en status likställd med andra kulturyttringar och berättelseformer. Enligt TV-spelsgruppen på Malmö Stadsbibliotek lade svenskarna 2004 ned lika mycket pengar på spel som på musik och film, det rör sig således om en stor industri (Jacobson, Johansson & Nordström, 2006). Trots denna ekonomiska omsättning och popularitet bland svenska folket har folkbiblioteken varit sena med att införa den nya medieformen i biblioteksvärlden. Att inbegripa TV-spel i bibliotekens utbud har inte varit helt självklart och så sent som januari 2006 erbjöds denna verksamhet för första gången i Sverige, då genom Malmö Stadsbibliotek (Jacobson, Johansson, Nordström & Sjöberg, 2006). På grund av detta tycker vi att det skulle vara intressant att närmare undersöka olika aspekter av denna nya verksamhet.

Inför arbetet med denna magisteruppsats genomförde vi två förstudier där vi intresserade oss för TV-spelsverksamheten på Malmö Stadsbibliotek. När vi gjorde detta uppkom bland annat frågan om huruvida den generella uppfattningen om TV-spel inom biblioteksvärlden håller på att förändras? Detta på grund av att Malmö Stadsbibliotek hade förväntat sig en livlig debatt när de lanserade sin nya verksamhet – men denna uteblev nästan helt. Både responsen i massmedier och Malmö Stadsbiblioteks egen utvärdering av TV-spelsutlånen var positiv. Detta tolkade biblioteket som att TV-spelen har en mer självklar roll i kulturutbudet idag. I en av våra förstudier blev vi varse om detta då vi kunde hitta ytterst få texter i de biblioteksrelaterade tidskrifterna DIK-forum, Biblioteksbladet och Ikoner som visade på en konflikt i synen på TV-spelsverksamheten. På grund av detta lade vi mer eller mindre ned idén att göra en större textanalys som skulle täcka ett helt uppsatsarbete. Men i och med den debatt som uppkommit efter Christer Hermanssons (2008) debattinlägg ”Bibliotekariet: stå upp för litteraturen” i *SvD* den 9 januari framgår det tydligt att frågan inte är så konfliktfri som den först gav sken av. Hermansson oroar sig för den utveckling han ser på dagens bibliotek där fokus försvinner från litteraturen till förmån för nya medier såsom TV-spel och bibliotekarieyrket banaliseras då man applicerar Bibliotek 2.0 på verksamheten, ett koncept vi återkommer till (se 2.1.1). I debatten som följer framgår det att det råder skilda uppfattningar inom biblioteksvärlden i synen på nya medier, förnyelse och TV-spel, och i och med detta nykomna material anser vi det fortfarande vara intressant att undersöka hur detta tar sig uttryck.

Undersökningen utgörs av en diskursiv textanalys. Materialet består av Hermanssons artikel samt debattsvar, kommentarer och blogginlägg som är relaterat till artikeln och

tar upp frågan om TV-spel. Vår förhoppning är att kunna urskönja de olika diskurser som debattens ståndpunkter representerar. Resultatet vi är ute efter är att kunna kategorisera de olika diskurser som förekommer i debattinslagen och på så sätt få en bild av dagens syn på bibliotekets roll och verksamhet.

1.1 Problem

Historiskt sett har det funnits ett motstånd till nya uttrycksformer inom biblioteken, exempelvis huruvida musik, film och serier ska ha en plats i verksamheten jämsides med böckerna. På samma vis är det idag en diskussion om det ska finnas TV-spel på folkbibliotek. Hamnar inte skönlitteraturen i skymundan? Utesluter den ena medieformen den andra? Och rör det sig som ett polariserat synsätt där finkultur och populärkultur står mot varandra? I vårt bakgrundsavsnitt kommer vi bland annat redogöra för Kirsten Drottners (1999) teorier om nya medier och mediepanik, då dessa är relevanta för vår uppsats.

Christer Hermanssons (2008) debattinlägg ”Bibliotekarier: stå upp för litteraturen” i *SvD* den 9 januari har gett upphov till en större diskussion på olika bloggar om bibliotekens roll. Bland annat tas frågan upp om folkbibliotek ska ha TV-spel eller låta bli. Den nyligen uppblossade diskussionen tydliggör folkbibliotekens olika syn på sin egen verksamhet, sin roll och sina användare. Ett högaktuellt koncept som i samband med denna debatt ofta förs på tal är *Bibliotek 2.0* som lanserats av Michael Casey och Laura Savastinuk (2007), vars teorier vi också tittar närmare på i bakgrundsavsnittet. Vi ser en dynamik som uppstår i diskussionen rörande bibliotekens förändring och som skapar en uppsjö av åsikter och attityder – vilket i sin tur möjliggör en diversifierad forskning. Dessutom känner vi att det är viktigt att belysa dessa synsätt då de påverkar bibliotekens vara och stundande utveckling. Därför undrar vi vilka diskurser som finns representerade i debatten och vad dessa står för.

Vi har valt att utgå från TV-spel av flera skäl. Dels är mediet ett nytt fenomen på biblioteken i Sverige, dels skiljer de sig åt från andra nytillkomna informations- och underhållningskanaler då de är fysiska föremål och inte digitala källor. Genom att använda debatten kring TV-spelens förekomst på folkbiblioteken som ingång söker vi finna och analysera de rådande diskurser som finns representerade. Genom att ha en diskursanalytisk ansats hoppas vi kunna särskilja de uppfattningar som finns om TV-spel, på liknande sätt som Sanna Talja (2001) gör i sin avhandling *Music, culture, and the library: an analysis of discourses*. Hennes tidigare forskning, om diskurser på musikbibliotek i Finland, kan ställas i jämförelse med materialet i vår uppsats. Representerar de olika debattörerna i vår empiri olika diskurser, liknande de som Talja redogör för?

Det har tidigare skrivits uppsatser om bibliotekariers inställningar till nya medier och deras tankegångar kring urvalsprocessen vid TV-spelsinköp. De uppsatser som ligger närmast vår egen undersökning är Maria Björklund och Lisa Roos' (2004) *Folkbibliotekarier och nya medier: en diskursanalys av folkbibliotekariers inställning till nya medier* och Maria Gezelius och Anna Griphs (2006) *Folkbibliotek och TV-spelande ungdomar: en studie i bibliotekariers attityder och värderingar när det gäller ett nytt medium på biblioteket*. Det som särskiljer och motiverar vår uppsats i relation till de

ovan är att den förstnämnda skriver om nya medier genom ett brett fokus, där TV-spel inte behandlas i någon större grad. Den andra uppsatsen handlar mer specifikt om TV-spel och datorspel på folkbiblioteken men väljer att fokusera på ungdomarnas spelande av dessa medier. En begränsning som vi kan tycka är lite onödigt traditionell. Dessutom är den skriven samtidigt som Malmö Stadsbibliotek som första bibliotek inledde sitt projekt men består av intervjuer med bibliotekarier från andra bibliotek – det vill säga bibliotekarier som i vissa fall inte ens verkar ha reflekterat över en TV-spelsverksamhet.

Vår uppsats fyller det tomrum som kvarstår på området; med ett större fokus på specifikt TV-spelsmediet, hela spektrumet av användare och med en rapportering ur en mer aktuell och livligare debatt än tidigare.

1.2 Syfte

Vårt syfte i denna uppsats är att undersöka vilka attityder som finns gentemot TV-spel på folkbibliotek. Detta gör vi genom en diskursanalys, med utgångspunkt i elva olika texter – vilka alla är kopplade till en och samma biblioteksdebatt. Vi vill utröna vilka tankar som förekommer kring folkbibliotekets verksamhet och roll samt bibliotekariens och biblioteksanvändarens roll, och utifrån detta dra slutsatser om de diskurser som förekommer i diskussionen. Vårt analysverktyg bygger till stora delar på Norman Faircloughs (1992) kritiska diskursanalys och vi jämför vårt material med både Sanna Taljas (2001) och Kirsten Drottners (1999) modeller. Vi söker sammanfatta vårt syfte och vårt fokus i de frågeställningar som följer nedan.

1.3 Frågeställningar

- Vilka är huvuddragen i debatten som påbörjades av Christer Hermansson?
- Vad anser debattörerna om folkbibliotekets verksamhet och roll?
- Vad anser debattörerna om bibliotekariens, respektive användarens, roll?
- Vilka diskurser urskiljs i denna debatt kring TV-spelens förekomst på folkbibliotek?

1.4 Förförståelse

För att öka genomskinligheten i vår uppsats klargör vi redan i detta avsnitt våra egna ståndpunkter och förutfattade meningar både vad avser TV-spel och folkbibliotek. Vår förförståelse genomsyrar nämligen hela arbetet – men med betoning på *Analys* (4) och *Diskussion* (5). För en utveckling av begreppet förförståelse se avsnitt 3.1.2.

Vår relation till TV-spel och folkbibliotek har sin historia. Från att ha varit biblioteksbesökare sedan barnsben har fascinationen för en av samhällets viktigaste arenor för bildning, underhållning och demokrati styrt in Fredrik på biblioteks- och informationsvetenskapliga programmet i Lund. Fredrik har vikarierat på Malmö Stadsbibliotek och där arbetat med delar av TV-spelsgruppen samt med själva utlåningen av TV-spel. Hans intresse för TV-spel tog sin fart 1988 och har mer eller mindre hållit i sig sen dess.

Malin däremot har aldrig spelat TV-spel privat i någon större utsträckning. Men tycker

att det är intressant att ur ett samhällsperspektiv undersöka hur nya medier tas emot. Hur man inom biblioteksvärlden relaterar och anpassar sig till förändringar runt omkring i samhället är en viktig aspekt att belysa. Just i en verksamhet med ett så brett syfte som biblioteken finns det utrymme för många olika åsikter och det gör diskussionerna extra spännande. Malins personliga åsikter är att TV-spel inte ska förkastas som ett medium som inte hör hemma på bibliotek, lika lite som serier, DVD-filmer eller CD-skivor.

2. Bakgrund

I följande kapitel försöker vi ge en bakgrundsförståelse för folkbiblioteken, TV-spelen och mediepaniker – främst i deras svenska sammanhang. Genom att känna till tidigare tankeströmningar, synsätt och debatter kan vi lättare se samband och måhända en del återkommande teman. De källor vi valt att använda oss av är de vi anser ha mest relevans för vårt syfte och våra frågeställningar, men valet reflekterar även i viss mån vår förförståelse. Eftersom TV-spel på folkbibliotek är ett nytt ämne inom forskningsfältet och därmed är relativt begränsat i sitt omfång, har även detta påverkat urvalet.

2.1 Folkbibliotek

I detta avsnitt tittar vi på folkbibliotekets historia i, och i viss mån utanför, Sverige. Vi har främst använt oss av Sven Nilssons (2003) *Kulturens nya vägar*. Nilsson är filosofie doktor och docent i litteraturvetenskap, men har även arbetat som kulturchef, stadsbibliotekarie i Malmö och debattör. Vi har även tagit hjälp av filosofie doktor i biblioteks- och informationsvetenskap Joacim Hanssons (1999) *Klassifikation, bibliotek och samhälle* och *Det lokala folkbiblioteket: förändringar under hundra år* (Hansson, 2005) samt professor i biblioteks- och informationsvetenskap Mariam Ginmans (1994) artikel ”Från fragment till holism” i *Biblioteksbladet*.

Bibliotek i västvärlden har sin historia i klostrens boksamlingar, adelns privatbibliotek och universitetens forskningsmiljöer. Därifrån har bibliotek i Sverige utvecklats till att bli lagstadgade, statligt eller kommunalt finansierade, rikstäckande och offentliga institutioner. Vägen dit, menar Sven Nilsson (2003), har kantats av intryck från skolornas pedagogik, fabrikernas rationaliseringsinstrument – vilket syns i till exempel bibliotekens utlåningsmaskiner – och fängelsernas panoptikonmodell – det vill säga att från *en* central punkt kunna övervaka en hel lokal, såsom på Stockholms stadsbibliotek (s. 165).

Bibliotekens roll i den svenska folkbildningen tog sin form sedan den unga bibliotekarien Valfrid Palmgren formulerat sina intryck från en studieresa i USA. Skriften kom att heta *Bibliotek och folkbildning* (1909) och gav upphov till en statlig utredning där Palmgren yrkade på att de olika befintliga biblioteksformerna (sockenbiblioteken, nykterhets- och arbetarrörelsen bibliotek, de privata lånebiblioteken, et cetera) skulle slås samman till kommunala, allmänna och offentliga folkbiblioteket. Vidare menade hon att man som medborgare borde få tillgång till fackutbildad biblioteksservice oavsett ens stånd, klass eller ålder (Hansson, 1999, s. 27; Hansson, 2005, s. 19-21; Nilsson, 2003, s. 171).

Den samhällsvetenskapliga forskningens frammarsch i Tyskland och USA på 1920-talet resulterade i att biblioteket sågs som en social institution. Biblioteket beskrevs som mänsklighetens minne, ett kulturarv. Ett paradigmskifte under 1950-talet gav fokus åt kommunikationsvetenskap, kybernetik – en slags matematiska modeller för styrda system, informationsbehandling och kognitiva vetenskaper som studerar hur människor behandlar information. Den nya synen på biblioteket var bibliotek som ett system för mänsklig kommunikation; ett starkt fokus på informationens lagring, återvinning och användning. Dessutom tillkom 'information' som begrepp. Detta paradigm såg informationsanvändaren ur informationssystemets synvinkel, medan det paradigm som följde vid 1970-talets slut flyttade fokus från system till individ. En mer holistisk syn, där man såg mer till helheten än dess delar, hade inträtt i den sociologiska forskarvärlden och man intresserade sig för individens växelverkan med samhället (Ginman, 1994, s. 299-303).

Folkbiblioteket har hämtat sina grundläggande värden ur de politiska system de befunnit sig i, då främst ur anglosaxiska traditioner i USA, England, Tyskland och Skandinavien. Biblioteken i Norden har som exempel präglats av en nära koppling till den socialdemokratiska välfärden. Joacim Hansson (1999) pekar på att folkbiblioteken skiljer sig från andra organisationer, institutioner och gentemot mot andra biblioteksformer då de besitter en egen slags ideologi. En ideologi som satt sitt avtryck i internationella styrdokument formulerade av IFLA (The International Federation of Library Associations and Institutions) och UNESCO (United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization). Grundtankarna i dessa texter handlar om att förse alla medborgare med en gratis, kvalitativ och bred tillgång till kultur och information. Folkbiblioteken och dess folkliga föregångare har genomgående arbetat med att förse sina användare med mer eller mindre demokratiska ideal. Denna folkets bildning utgör en grundval i de svenska folkbiblioteken än idag (s. 25-30). Hansson (2005) lyfter fram att synen på individen som en aktiv medborgare, som genom sitt engagemang kan förändra och förbättra samhället, härrör ur ett politiskt vänsterperspektiv. Denna politiska inställning fanns inlemmad redan i arbetarrörelsernas och fackföreningarnas bibliotek i början på 1900-talet. Samma perspektiv vägrar idag tillkännage att politikens inverkan på samhället i viss mån har fått träda tillbaka till förmån för dagens konsumism och teknologiutveckling (s. 15-19).

I Sverige har folkbiblioteken varit något av en symbol för moderniteten och bärare av dess klassiska dygder – förutom tillgängligheten och offentligheten menar Nilsson (2003) att moderniteten speglas i bibliotekens "framtidstro, rationalitet, enkelhet, ordning och disciplin, standardisering och neutralitet". En slags basfunktioner och uppgifter för folkbiblioteken formulerades 1949 i de folkbibliotekssakkunnigas betänkande. I dessa målsättningar ingår att biblioteken kostnadsfritt tillgängliggör böcker och andra bärare av tankar och idéer såsom tidskrifter, filmer och grammofoonskivor – så länge dessa uppfyller elementära konstnärliga krav. Biblioteken ska även aktivt se till att så många medborgare som möjligt ska komma i kontakt med bibliotekens värden, och de ska samarbeta med andra kulturella verksamheter. Under 1960- och 1970-talet vidgades bibliotekens verksamhet både i mån av användare i och med uppsökande verksamhet, samt i mån av informationshantering då det allmänkulturella inkorporerades i biblioteksarbetet och biblioteket i sig mer sågs som ett kulturcentrum (s. 171-172).

Under 1980-talet och 1990-talet utformade biblioteken egna kulturpolitiska mål och allt pekade mot en välspriidd och dynamisk verksamhet, men politisk och administrativ omorganisering kom att ställa biblioteken i skymundan. Dessutom stod Sverige under 1990-talet inför en ekonomisk kris som resulterade i att många bibliotek lades ner. Samtidigt innebar bibliotekens övergång, under 1990-talet, till den nya informationstekniken en stärkt position. De nya medierna i form av CD-skivor och VHS-kassetter lämpade sig bättre för hemlån än tidigare otympliga format. Biblioteken utvecklades mer uttalat åt att bli en slags mediatek – med ett bredare fokus på medier än enbart böcker (Nilsson, 2003, s. 173-177).

2.1.1 Bibliotekets utmaningar idag

Michael Casey och Laura Savastinuk (2006; 2007) talar om hur besökarantalet på biblioteken minskar och utlånen likaså – att biblioteken ställs inför nya utmaningar och har som uppgift att bryta den negativa trenden. De erbjuder lösningar inför dessa problem under deras koncept som de kallar Bibliotek 2.0. I detta avsnitt tittar vi på deras modell och på två aktuella händelser i Sverige – nämligen skriften *Kulturen 2.0* och biblioteket i Täby. Vilket även kopplas till Joacim Hanssons (2005) *Det lokala folkbiblioteket: förändringar under hundra år*, där han bland annat problematiserar urvalsarbetet inom folkbiblioteket.

I artikeln *Library 2.0* (Casey & Savastinuk, 2006), och sedermera boken *Library 2.0: a guide to participatory library service* (Casey & Savastinuk, 2007), tar författarna fasta på hur bibliotekspersonal kan möta samhällets förändringar. De visar på hur biblioteken håller på att förändras på grund av ekonomiska begränsningar och behovsförändringar hos användarna och att biblioteken måste anpassa sig till detta. Idag är det inte så, menar författarna. Snarare har intresset för användarna förlorats, den service som de efterfrågar erbjuds inte och det finns ett motstånd till att ändra det som anses vara traditionell och grundläggande verksamhet. Resultatet är att biblioteket inte längre är det självklara stället människor vänder sig till för att söka information. Bibliotek 2.0 är ett sätt att komma bort från detta. Det beskrivs som en modell för förändring – varaktig och meningsfull sådan. Kärnan i 2.0-konceptet är att servicen och interaktionen med användarna förändras och fokus läggs på hur delaktigheten kan öka. Om den gör det innebär det i förlängningen även en förnyelse av biblioteket och då ett mer attraktivt sådant. En positiv effekt är den att nå ut till de grupper som inte redan är etablerade. Att som institution bli bekväm och inte vilja förnya sig är ett hinder i utvecklingen. Teknisk förnyelse kan vara ett sätt att skapa nya möjligheter. Det kan innebära att man har en OPAC – ett användargränssnitt – där användaren själv kan kommentera, etikettera, betygsätta, recensera och så vidare, vilket gör katalogen mer informativ för andra som läser den. Användare skulle också kunna kommunicera med varandra på ett annat sätt. Biblioteken skulle också kunna möjliggöra nedladdning i högre grad, av till exempel musik, där användaren rent fysiskt inte behöver lämna sitt hem. Även utan teknologiska möjligheter kan ett bibliotek arbeta för en 2.0-utveckling. Författarna anser att det handlar om medvetenhet. Att många bibliotekarier inte ens tänker i dessa banor, försvårar utvecklingen åt detta håll. Om ett biblioteks fysiska och virtuella service vill nå användarna måste dessa ständigt utvärderas, så att de åsikter och den feedback som kommer från användarna själva infogas i arbetet (Casey & Savastinuk, 2006, s. 40-42; Casey & Savastinuk, 2007, s. xxiv-5). Bibliotek 2.0 har börjat få fotfäste även i Sverige. Konceptet diskuteras och har även applicerats, exempelvis på Stockholms Stadsbiblioteks 2.0-anpassade webbplats; biblioteket.se. Men det finns olika

inställningar till detta sätt att arbeta, något vi kommer att återkomma till i uppsatsens analyskapitel.

Vad avser urvalsarbetet idag jämför Joacim Hansson (2005) bibliotekarien med något han benämner ”den censurerande aposteln”. Ett urval innebär även en utslutning, vilket kan liknas vid en slags censur. I USA har detta yttrat sig då den kristna högern och Bush-administrationen rekommenderat, eller i vissa fall beordrat, biblioteken att ta bort ”oamerikanskt” material såsom de brittiska Harry Potter-böckerna men även musik av inhemska artister som till exempel Notorious B.I.G., Rage Against the Machine, Devo och Lou Reed då dessa speglar en moraluppfattning som strider mot den politiska majoritetens. I Sverige har den politiska inblandningen i urvalsförfarandet hittills uteblivit, även om det debatterats om att ”vänsterlitteratur” fått för stor plats i folkbibliotekens bestånd. Istället ligger ansvaret för selekteringen hos bibliotekarierna – vilket det alltid gjort sedan folkbibliotekens början. Hansson menar vidare att det ökade användarinflytandet inte påverkat beståndet avsevärt, eller kommer att göra det heller. Till exempel ser han ingen skillnad i den politiska obalans som råder i litteraturbeståndet (s. 24-28). Sedan Hansson uttryckte detta dök ämnet upp igen i den politiska debatten, vilket vi tittar på nedan.

Bibliotekets grundverksamhet och antaganden som att det ska vara gratis att låna tas ofta för givet. Visserligen regleras just detta av bibliotekslagen. Men den har på samma gång fått kritik för att inte säga så mycket i praktiken. Och det finns inget som hindrar lagen från att rivas upp. Kring riksdagsvalet 2006 kom det fram en del oro kring Alliansens kulturpolitiska agenda och för biblioteken specifikt var det frågan om det avgiftsfria lånen som var i fokus (Carp, 2006). Att de skulle vara i riskzonen var dock något som Alliansen tillbakavisade. Diskussionen blossade dock upp igen i mars 2007 då Moderaterna, med Mats Johansson (2007) som redaktör, lanserade sin skrift *Kulturen 2.0: ett inlägg i den kulturpolitiska debatten*. I denna framförs 83 punkter som berör förändringar i kulturpolitiken. Fyra av dessa är avsedda för biblioteken:

- Avknoppning/entreprenader stimuleras i syfte att utveckla verksamheten i friare former, med bibehållet fokus på det skrivna ordet.
- Inköspolicyn vid offentliga bibliotek ska vara politiskt balanserad.
- I skollagen stadgas att den kommunala skolan ska trygga elevernas tillgång till bibliotek.
- Boklån för barn och ungdom ska vara avgiftsfria. Tillkommande utbud, till exempel film och dataspel, kan av konkurrensskäl avgiftsfinansieras och öka de samlade resurserna.

Källa: Johansson red., 2007, s. 14-15

Dessa förslag på reformer kritiserades från olika håll, bland annat har Christer Hermansson och Sven Nilsson skrivit debattartiklar om det. Främst är det formuleringen att ”Boklån för barn och ungdom ska vara avgiftsfria”, vilket kan tolkas som att det inte ska vara det för vuxna, som ifrågasätts. Även att inköpen ska vara politiskt balanserade kan ses som en censur av bibliotekens verksamhet, när de inte får bestämma själva vad som ska finnas där. Oavsett om moderaterna kommer få genomslag för sina idéer eller inte, så visar det på en öppning i synen på vad som är självklar bibliotekspolitik.

Även på kommunnivå kan vi se exempel på hur politiker tar beslut som får konsekvenser för bibliotekens verksamhet. Under 2007 beslutade man i Täby att införa en avgift för att låna CD-skivor, samt att dra in utlåningen av DVD-filmer helt. Kultur-

och fritidsnämndens ordförande Fredrik Schulte menar att det viktigast skälet till att sluta ha filmer är att böckerna och att stimulerandet av bokläsning är grunden i bibliotekens verksamhet. Men han får kritik från bland annat Svensk Biblioteksförnings generalsekreterare Niclas Lindberg som menar att sådana politiska beslut kan ses som censur och helt i strid med bibliotekslagen där det står att biblioteken även ska erbjuda ”andra medier” (Eriksson, 2007). Detta anser vi är ett tydligt exempel på hur politiker kan reglera bibliotekens verksamhet, oavsett vad som står i bland annat bibliotekslagen.

2.2 TV-spel

Orvar Säfström (2007) erbjuder i sin bok *250 TV-spel* en kort spelhistoria. Säfström, filmkritiker och spelfantast, har i den ambitiösa boken beskrivit 250 relativt nya TV-spel och genreindelat dessa. Boken ska ses som ett hjälpmedel för bland annat bibliotekarier, då boken är utgiven på BTJ förlag. Den innehåller en vetenskaplig litteraturlista men är inte vetenskapligt skriven, dessutom är författarens åsikter till TV-spel genomgående positiva. Vi kompletterar avsnittet med källor från Nationalencyklopedin och Statens folkhälsoinstitut.

Säfström (2007) menar att TV-spelen ursprungligen kan sägas ha uppstått i forskningsvärlden. De två första och väldigt basala spelen *Tennis for two* från 1958 och *Spacewar* från 1962 utvecklades av forskare vid amerikanska universitet med dåtidens spjutspets-teknologi. Eftersom det krävdes extremt sofistikerade och kostsamma maskiner för att processera programmen kom det att dröja tio år innan man kunde se datorspel på kommersiell basis. 1972 fanns *konsolen*, det vill säga själva spelapparaten, *Magnavox Odyssey* till försäljning för hemmabruk, denna erbjöd flera enklare spel men saknade helt ljud. Magnavox följdes 1975 av det mycket populärare tennisspelet *Pong*. Vid det här laget fick flipperspelen trängas med de nyare arkadspelen samtidigt som olika hemkonsoler tog sig in i vanliga hushåll kring decennieskiftet. Populariteten följdes av ett par års kris då tekniken skenade iväg, marknaden mättades och stora företag tyngdes ner av sina lager med daterade produkter. Detta lämnade spelrum åt en japansk nykomling som 1985 lanserade sin konsol *Nintendo Entertainment System* (NES) i västvärlden. Maskinen marknadsfördes som leksak, jämfört med *Pong* som hade saluförts i sportavdelningen, och kopplades till en vanlig TV-apparat. Konsolen blev en succé med spel som *Mario*, *Zelda* och *Metroid* – spel som anses vara klassiker inom spelvärlden och än idag kommer med uppföljare (Säfström, 2007, s. 7-10; Nationalencyklopedin, 2002).

Under åren som följde tävlade främst Nintendo med ett annat japanskt företag – *Sega*, i en kapplöpning både vad gällde utvecklingen av nya spelidéer och nya konsoler. I och med nya landvinningar såsom CD-teknik och tredimensionell grafik kom TV-spelet som medium mer att efterlikna och kombineras med filmen. Sony lanserade 1995 sin konsol *Playstation* som nyttjade den nya tekniken och riktade sig till unga vuxna snarare än barn. Denna kom till slut att dominera marknaden helt. Sega slutade med konsoltillverkning och riktade enbart in sig på spel åt andra konsoler samtidigt som Sonys uppföljare *Playstation 2* blev den mest framgångsrika konsolen i historien med sina 120 miljoner sålda spelapparater. Detta står att jämföra med dåtidens konkurrenter Nintendos konsol *Gamecube* och Microsofts *Xbox* som båda sålde strax under 25

miljoner. Playstation 2 hade inte bara nytänkande spelidéer såsom *Eyetoj*, *Buzz!* och *Guitar Hero* – dess DVD-teknik gjorde att man som hushåll slapp köpa en DVD-spelare för att spela det nya filmformatet som idag helt och hållet har slagit ut föregångaren VHS. Idag har spelkonsolerna nått en ny generation. Först kom *Xbox 360* följt av *Nintendo Wii* och *Playstation 3*. Dagens ledande konsoler erbjuder mer nischade upplevelser; Wii har med sina rörelsekänsliga kontroller nått en ny målgrupp som inte varit attraherad av TV-spelandets stillasittande, Xbox 360 har riktat sig till främst erfarna spelare med fokus på action och bilracing medan Playstation 3 utrustat sin konsol med Blu-ray-spelare som förväntas ersätta dagens DVD-format. Alla dagens konsoler kan kopplas upp mot Internet och på så sätt ladda ner mindre spel eller ingå i nätverk (Säfström, 2007, s. 10-14).

2.2.1 Spelandets hälsoaspekter

Statens folkhälsoinstitut publicerade 2005 en metastudie vid namn *Hälsoeffekter av TV- och datorspelande* (Lager & Bremberg, 2005). Detta gjorde man med anledning av att man sedan tidigare visste att mycket barn och ungdomar nyttjar TV- och datorspel regelbundet (s. 5). Har då detta någon betydelse för deras hälsotillstånd?

Författarna Anton Lager och Sven Bremberg (2005) jämförde 30 studier som bland annat undersökte olika former av aggressivitet hos försökspersonerna, men även deras spatiala förmågor och reaktionstid. *Spatiala förmågor* anses vara en betydande aspekt av intelligensen. Det har att göra med förståelsen för det rumsliga, bland annat hur man navigerar i sin omgivning eller mentalt föreställer sig tredimensionella bilder. Metastudiens resultat visar på genomgående positiva effekter på de spatiala förmågorna och reaktionstiden. Studierna ger en *antydning* om att barn som spelat aggressiva datorspel väljer att därpå leka aggressiva lekar. Något samband mellan spelandet och aggressiva känslor, tankar eller beteenden kunde dock ej påvisas. Författarna fann heller inget samband mellan TV- och datorspelande och övervikt (s. 5, 12).

Även Säfström (2007) pekar på att det saknas vetenskapliga belägg för något samband mellan våldsamma spel och våldsamma människor. Vad gäller åldersgränser och censur drar Säfström paralleller till andra kulturyttringar med våldsinslag. Om våldsam kultur ska barnförbjudas ska då inte verk av Shakespeare och Wagner förse med varningstexter och åldersrekommendationer? Är debatten ens rimlig när 4 % av spelutbudet får åldersmärkningen 18+ och den genomsnittlige spelaren är ungefär 30 år gammal? Säfström menar att moralpaniken uppkommer ur brist på förståelse och kunskap som båda leder till fördomar och misstänksamhet (s. 29). Detta för oss in på nästa bakgrundsavsnitt.

2.3 Nya medier och mediepanik

I detta avsnitt undersöker vi inställningen till nya medier och begreppet mediepanik. Vår främsta källa Kirsten Drottners (1999) bok *Unge, medier og modernitet* där författaren är professor i mediavetenskap och mediakultur. Vi har även använt oss av Sven Nilssons (2003) *Kulturens vägar* och litteraturforskaren Magnus Perssons (2002) bok *Kampen om högt och lågt*. Slutligen lyfter vi även fram det resultat Maria Björklund och Lisa Roos (2004) kommer fram till i sin magisteruppsats *Folkbibliotekarier och nya medier*.

Kirsten Drotner (1999) tar i sin bok *Unge, medier og modernitet* ett medievetenskapligt grepp om samhällets syn på ungdomar och nya medier. Även om hennes forskning har ett fokus på danska förhållanden tar hon i sina redogörelser ofta exempel från internationella sammanhang och då särskilt från västvärlden och Norden. För att ytterligare motivera vårt val av huvudkälla kan vi mena att danska och svenska kulturförhållanden i mångt och mycket är jämförbara.

Drotner (1999) inleder med att förklara kopplingen mellan ungdomar, medier och modernitet. Hon menar att alltsedan den romantiska tidsepoken symboliserar ungdomen förändring och som befolkningens utforskare och testpiloter av nya kulturella uttryck utgör ungdomar genom hela den moderna historien något som hon kallar ”kulturens seismografer” (s. 7, 12). Drotner (1999) menar att det i all ungdomsforskning går att skönja två ståndpunkter: de forskare som fokuserar på att dagens unga avsevärt skiljer sig från tidigare generationer och de forskare som menar att unga går igenom samma sak under alla epoker. Det första synsättet har kommit med slutsatser som att ungdomen och dess kulturformer är degenererade, revolterande eller skeptiska. En orsak till dessa slutsatser är inte sällan att forskare jämför aktuella förhållanden med samma klassiska kriterier som alltid, med en annan kontext eller helt enkelt applicerar sina egna ideologiska förhoppningar på dagens ungdomar (s. 29-30). Även om Drotners resonemang gällande rådande forskartraditioner kan verka väl bipolärt belyser det ett intressant faktum – studiet av ungdomar, förändring och nya medier befinner sig i ett värdeladdat samhällsområde.

Drotner (1999) anser vidare att man genom att studera de offentliga diskussioner som förs då ett nytt medium framträtt i dagens ljus kan urskilja de ramar inom vilka medier utvecklas och förstås (s. 33). Tillkomsten av ett modernt medieformat synliggör med andra ord den kulturella och samhälleliga diskurs vari medier skapas och brukas. Dessa offentliga diskussioner går många gånger från att vara debatter med rationella resonemang till att bli känslösvallande ramaskrin något som Drotner kallar mediepaniker. *Mediepaniker* utgör komplexa diskurser; de behandlar medierna, förmedlas av medierna och belyser den kulturella och sociala kontext vari medierna befinner sig (s. 35). De motsättningar som uppstår vid tillkomsten av nya medier grundas i en bipolär värdehierarki där konsten eller finkulturen anses bättre än populärkulturen och dess nya kanaler (s. 53). Drotner tar i sin bok upp exempel på kulturformer som vid sin födelse ansågs depravera ungdomen och leda denna till ett moraliskt förfall. Exempel på dessa förfallna forum är allt från serietidningen, radion och filmen till datorspelet och Internet.

Den första mediepaniken i masskommunikationens historia riktades mot tryckta medier när engelska filantroper reagerade mot den kätterska ström av industriproducerade publikationer mot 1700-talets slut. Reaktionen bestod i att själva trycka moraliska och religiösa texter. Drotner (1999) menar att detta exempel belyser den diskursiva problematiken: mediepanik är en kamp om makt. Nya tekniska landvinningar inom kommunikationsväsendet verkar som tveeggade svärd – samtidigt som de är en utmärkt kanal och arena för renlärig information utgör de även en fara då denna nya kanal kan missbrukas. Mediepanikers maktkamp rör sig alla innanför samma diskurs, vare sig den handlar om kätterska pamfletter eller Internetanvändning (s. 33, 36).

Ett återkommande tema i mediepanikernas debatter menar Drotner (1999) är ”frågan om folkbildning och moral samt kulturpolitikens mål och medel” (s. 38, vår översättning). Den första mediepaniken att spridas över flera nationer samtidigt kom när amerikanska seriehäften översattes och gavs ut i Europa. Argument för att förhindra ungdomars läsning av serietidningar och annan ”skräplitteratur” anspelar i Nordens tidiga 1900-tal på ungdomars smakförsämring och känslöbrutalisering (s. 41). För oss födda på 1980-talet känns argumenten igen i debatter rörande censur av TV- och videovåld, hiphop- och hårdrocksmusik samt våldsamma datorspel. Ett exempel på folkbibliotekets roll i denna maktkamp över medierna är den förhoppning från 1967 som Bodil Koch – dåvarande danska kulturministern – närde om att bibliotek kunde motverka och kanske rentav helt avvärja den ”syndaflod” som skadlig litteratur utgjorde (s. 42).

När filmen gjorde sitt intåg kom debatten att likna den tidigare kring serietidningar och skräplitteratur i det att mediet ansågs stå för ett moraliskt förfall. Nu var det både konservativa nationalister och kulturradikala socialister som såg en fara i att, den till stora delen amerikanska, konstformen gavs utrymme i Danmark. Både den kulturella identiteten och landets ideologi kunde ta skada av amerikaniseringen och dess storkapitalistiska synvinkel. Samtidigt förkunnade filmens förespråkare att mediets lättillgänglighet och stumfilmens universella språk gjorde mediet till ”arbetarnas universitet”, ”demokratins teater” och ”ögats esperanto” (Drotner, 1999, s. 45-46). Även om de två första metaforerna kanske präglas av en fascination för arbetsskassen talar de för ett medium med stor genomslagskraft och åtkomlighet. Men alla argument kan vändas till ens fördel: Herbert Jhering, en tysk filmkritiker, kallar 1926 filmens universella lättillgänglighet för den nya världens militarism – där folkmassor i miljontals indoktrineras och görs uniforma. Detta trots avsaknad av vetenskapliga fakta, snarare tvärtom. Med detta exempel belyser Drotner (1999) att mediepaniker ofta handlar mindre om faktiska analyser och rationella argument och mer om ideologiska eller känslomässiga uttalanden (s. 47-48).

Debatten gick från att handla om film till att handla om TV-tittandet och dess passivisering av familjen. Därpå hotade videoapparaterna den (vuxen)kontroll över vad som visades – en maktutövning blir desto svårare att bedriva när medier förbigår behovet av läs- och skrivfärdigheter och därmed kringgår skolverksamheternas institutionella kontroll. Amerikanska skräckseriehäften var de första att samtidigt utlösa mediepanik över flera nationer på 1950-talet och videoapparten förändrade fullständigt den internationella mediekulturen. Båda överträffades av det ramaskri datorspelen orsakade. Gränsen mellan medium och brukare var här mer uppluckrad än någonsin (Drotner, 1999, s. 48-51).

Men vi uppehåller oss vid debatterna i mitten av 1980-talet då diskussionerna skiftade fokus mot videovåldet och *bokövergivandet*. Det senare begreppet myntades av bibliotekarien Ejgil Søholm. Drotner (1999) pekar på mediepanikens polariserande effekt; bokövergivandet bygger på att det ena mediet utesluter det andra. Och precis som tidigare inbegriper debatten en annan grupp människor än de som faktiskt debatterar – nämligen barn och unga. I egentlig mening handlar det om makten att definiera vad som är och inte är riktig kultur (s. 48-49). Säfströms (2007) spetsfundighet belyser detta när han påpekar att föräldrar som tycker att barn ödslar sin tid med TV-spelande antagligen inte skulle invända om barn lade ner flera timmar om dagen på att spela fiol (s. 30).

Även Sven Nilsson (2003) menar att kulturfärens stegrande komplexitet med dess överflödiga betoning av underhållning alltid gett upphov till kritik från pedagoger, bibliotekarier och smakdomare. Han kallar till och med 1900-talet för kultur- och mediepanikens århundrade. Som exempel listar han fenomen som alla gett upphov till heta diskussioner: ”tjugofemöresboken, filmen, veckotidningarna, jazzen, de tecknade serierna, reklamen, rockmusiken, televisionen, pornografi och våldsskildringar på film, TV och video, internet, data- och rollspel, punk- och rejkultur, graffiti, piercing, motorcykelklubbar, muslimsk klädsel” (s. 81) – företeelser som alla har en sak gemensamt; en medföljande mediepanik.

Litteraturforskaren Magnus Persson (2002) talar även han om mediepanik. Han menar att begreppet *masskultur* kan representera både den industriellt massproducerade kulturen och majoritetens kultur. I det senare fallet gör han jämförelser med synen på ’massan’ och dess föregångare ’mobben’. Karaktärsdrag från ’mobben’ såsom en enfaldig, barbarisk och stor grupp människor har överförts till det senare begreppet ’massan’. Denna negativa syn på majoriteten och dess kultur härrör ur ett förakt för den vanliga människan, en *dekadentism* – det vill säga en tro på allt var bättre förr – och ett *paternalistiskt*, eller förmyndaraktigt, synsätt på en massa vars individer inte vet vad som är bäst för dem själva. Masskulturen har beskrivits av dess kritiker i termer av dekadens, barbari och undergång. Persson fortsätter lyfta fram flera gemensamma kännetecken för begreppet masskultur. Precis som Drotner (1999) påstår att mediepaniker alltid handlar om andra än de som faktiskt debatterar, menar Persson att ’massan’ är kritikernas fantasi om ’de andra’. De karaktärsdrag som tillskrivs en fiktiv, homogen majoritet säger mer om kritikerns syn på klass, konst och kultur än vad den gör om människorna som innefattas i beskrivningen. Vidare menar författaren att både hög- och lågkultur är begrepp vars betydelse ständigt är under ifrågasättande – de är därmed varken statiska eller homogena. Begrepp under förändring är något vi återkommer till i avsnittet *Diskursteori* (3.2.4). Gränsen mellan de olika kulturformerna har dessutom luckrats upp av postmoderna konstnärer och forskare som sedan 1960-talet haft ett öppnare förhållande till både fin- och populärkulturella uttryck (s. 19-28, 51-53).

Sven Nilsson (2003) menar likt Drotner att debatten präglas av en bipolaritet där det sker en demonisering av den motsatta ståndpunkten. Han urskiljer fyra olika perspektiv där olika grupper i samhället fått utgöra en slags demoner. Det rör sig om ett *klassperspektiv* där arbetarklassen kritiserats för att köpa lyxvaror istället för ”förnuftiga” saker, *generationsperspektivet* där auktoritära och patriarkala normer framställt varje ny generation ungdomar som tygellösa människor som bör skyddas från oönskade populärkulturella uttryck, *genusperspektivet* där disciplinen och arbetet representerat manliga drag medan kultur och nöjen ansetts tillhöra den kvinnliga sfären, samt det *etniska perspektivet* där etniskt definierade grupper – främst muslimska – utgjort hot mot den rådande kulturella hegemonin (s. 81-82). *Hegemonin* betecknar den samhälleliga makt som de styrande utövar vid sidan av deras ekonomiska och politiska dominans (Nationalencyklopedin, 2008a).

Enligt Nilsson (2003) utgör den beskyddande förmyndarinställningen i generationsperspektivet en diskurs med rötter i Ellen Keys dröm om 1900-talet som ’barnens århundrade’. Diskursen hade sin höjdpunkt på 1970-talet då man närde en föreställning

om att kunna motverka eller stoppa den skadliga kulturen med politiska medel. Nilsson menar vidare att diskursen avtagit i betydelse och övergått i ett motvilligt accepterande av det kommersiella och ickekommersiella, komplexa utbudet. Den skyddande normen idag handlar mindre om lagstiftning och mer om föräldrars strategier för att varna sina barn för pedofiler på Internet (s. 82).

Drotner (1999) visar att medier fått en alltmer central roll i ungdomars vardagsliv. Idag utgör medierna konkreta och symboliska verktyg som unga använder för att förstå sig själva och sin omvärld. Samtidigt har medieutbudet blivit alltmer komplext vad gäller produktion, uttrycksformer och mottagande. Detta är faktorer som ställer högre krav, hos både skapare och användare, vad avser hantering och tolkning av mediernas budskap (s. 217). Härtill tycker vi att man borde kunna räkna bibliotek som ställs inför nya utmaningar när nya kanaler och format inträder på kulturarenan.

Synen på vad kvalitet är och hur det ska definieras i relation till nya medier är en sådan utmaning. Drotner (1999) beskriver hur det kulturellt och utbildningsmässigt har varit centralt att tala om kvalitet. Inom det klassiska bildningsidealet har estetisk kvalitet kopplats samman med sann humanism, ett civiliserat samhälle och att utvecklas som människa. Det estetiska kulturbegreppet utvecklades på 1700-talet och grunden för denna var att estetiken ansågs vara normativ, essentiell och universell. Det var möjligt att bestämma standarder, regler och hierarkier som godtogs av alla. Dessa uppfattningar var i fokus inom den kulturella diskursen ända fram till 1960-talet. Massmedia och människors ökade tillgång till etablerade kulturinstitutioner gjorde att kulturbegreppet underminerades och nya kulturdiskurser vann mark. Det övergripande kulturbegrepp som utvecklades som en motpol till estetiska var det antropologiska. Detta nya synsätt såg på kulturen som något beskrivande, som en del av livet – något som förenar människor. Fokus ligger på relationer, motsättningar och processer och har en mer komplex inställning till kultur och kvalitet. Människor är olika och därmed finns det även olika åsikter och uttryck kring dessa begrepp. Drotner diskuterar hur man idag ska förhålla sig till kvalitetsbegreppet. Hon ser det som att det finns ett behov av ha kvalitetskriterier på grund av den socialt och kulturellt ökade komplexiteten. Men samtidigt tror hon att det kan vara svårt att nå en estetisk enighet om de nya medierna och kanske är det inte ens en bra idé att försöka. Lösningen ligger möjligtvis i att hitta konkreta kriterier på ett lokalt plan, där man ser både till det formella och det funktionella – det vill säga vilken sorts kvalitet man är ute efter och för vem (s. 218-226).

I Maria Björklund och Lisa Roos' (2004) magisteruppsats *Folkbibliotekarierna och nya medier: en diskursanalys av folkbibliotekariernas inställning till nya medier* använder de sig av diskursanalys för att analysera förhållningssättet till nya medier. Empirin författarna utgår ifrån är artiklar från Biblioteksbladet. Genom dessa vill de få fram vad som styr diskursen och hur den eventuellt har förändrats över tid. Tidsperioden de avgränsat sig till sträcker sig över 30-årsperiod, från 1970-1999, främst då de vill se om det är någon förändring över tid. Det resultat författarna visar upp är bland annat att folkbildningstanken är ett starkt synsätt som formar bibliotekariernas inställning till nya medier. Men samtidigt finns det en kamp om vilka åsikter som ska dominera inom diskursen. Vad folkbildning innebär i relation till nya medier är inte helt tydligt. Ena falangen anser att det ska värnas om boken och läsningen. Bibliotekarierna tar avstånd från det nya och lägger ofta in en moralisk aspekt då man till exempel vill skydda

användarna från skadliga bieffekter. Men även att det finns ”rätt” och ”fel” sorters kunskap. Den andra sidan vill snarare få in även nya medier i folkbildningstanken och inte göra någon åtskillnad i behandlingen. Denna kamp mellan två olika synsätt tolkar författarna som att en diskursiv förändring kan komma att äga rum.

Generellt verkar det dock finnas en tillåtande syn på de nya medierna, förmodligen som en konsekvens av den snabba utvecklingen i samhället och användarnas krav enligt författarna. Men det finns ganska mycket osäkerhet kring hanteringen av medierna. Det som diskuteras framför allt är kvaliteten, nyttan och den ekonomiska aspekten. Nyttan av att ha video på folkbibliotek skulle till exempel vara att den kan användas som ett hjälpmedel i bibliotekariens arbete eller främja annan sort aktivitet hos användaren, som läsning. Bibliotekarierna har även som uppdrag att ”lära” användarna hur man hanterat det nya mediet. Kvalitetsmässigt ska biblioteken erbjuda alternativ till vad som finns på marknaden. Och oavsett media, står alltid kvaliteten i fokus. Ur en ekonomisk synvinkel ses det problematiskt att nya medier konkurrerar om resurserna, vikt skulle kunna leda till att mer traditionella medier blir lidande. Och då kan det ses som fel att ta resurser från dessa för att framhålla ett medium som redan är konkurrenskraftigt på marknaden (Björklund & Roos, 2004).

Just i denna uppsats är videon ett exempel på medium som skapar mediepanik och debatt. Detta hänger ihop med vald tidsperiod, men skulle enligt författarna förmodligen kunnat ha handlat om serier, datorspel och så vidare om det var en annan period som undersöktes (Björklund & Roos, 2004).

2.4 TV-spel på bibliotek

I detta avsnitt kopplar vi TV-spelandet till en mer konkret bibliotekskontext. Vi lyfter fram resultatet från Maria Gezelius och Anna Griphs (2006) magisteruppsats *Folkbibliotek och TV-spelande ungdomar: en studie i bibliotekariers attityder och värderingar när det gäller ett nytt medium på biblioteket*. Vi tar även upp artiklar från DIK-forum, tidningen för medlemmar i fackförbundet för Dokumentation, Information och Kultur, som bland annat organiserar bibliotekarier. Samt artiklar från internationella tidningar såsom *School Library Journal*, *Young Adult Library Services* och *Computers in Libraries*.

Maria Gezelius och Anna Griph (2006) skriver i magisteruppsatsen *Folkbibliotek och TV-spelande ungdomar: en studie i bibliotekariers attityder och värderingar när det gäller ett nytt medium på biblioteket* mer specifikt om TV-spel och inte om nya medier ur ett vidare perspektiv som Björklund och Roos (2004). De är intresserade av hur bibliotekarier förhåller sig till frågor som inköp, urval, syn på kvalitet och vilken roll just ungdomar kan ha i denna process. Som empiri ligger nio intervjuer med barn- och ungdomsbibliotekarier till grund. I analysen av materialet har de använt sig av en modell från Maj Klasson som handlar om tre roller som tilldelats bibliotekarier. Uppsatsförfattarna kallar dessa för marknadsstrategin, förmyndarstrategin och samspeletsstrategin. Av dessa märker de av en större betoning på samspeletsstrategin och tolkar det som att det är ett resultat av den demokratiska tanke som finns på biblioteket och därmed avspeglar sig i att bibliotekarierna har en öppenhet mot användarna och en vilja att gå dem till mötes. Förmyndarstrategiska tankar framkom framför allt när det

talades om kvalitet och urval. Det poängteras att boken och de litterära värdena ändå står i centrum och dessa överförs till andra medier när det talas om kvalitet – det är exempelvis bra att ha en litteraturkoppling till spelen. Kunskapen om TV-spel visar sig vara rätt begränsad bland de intervjuade i studien, vilket förmodligen påverkade deras syn på spelen och möjligheterna för biblioteken att införa denna typ av verksamhet. Och även om ingen säger tvärt nej till TV-spel finns det uppenbarligen en rädsla för att köpa in dessa. Man vill som bibliotekarie ha koll på mediet och hur användarna ställer sig till det, innan man satsar på det. Annat som hejdar bibliotekarierna är ekonomiska faktorer och risken att det kommer skäras ner på andra områden, till exempel att färre böcker köps in. Upphovsrätten nämns också som en begränsande faktor.

I debattartikeln ”Tevespel säljer ingen bok” (2006, s. 14) står publicisten, författaren och redaktören Beata Arnborg som författare. I denna text som riktar sig till DIK-forums läsekrets, som till stor del består av bibliotekarier, kan en presumtiv läsare även vara Malmö Stadsbibliotek då detta vid artikelns publicering var det enda biblioteket i Sverige som tillhandahöll TV-spel. Även om Malmö Stadsbibliotek inte nämns direkt i artikeln talar Arnborg i ett stycke om ”biblioteksansvariga” som står bakom TV-spelinköp. Hennes huvudtes är att man inte kan locka låntagare till att låna böcker genom att tillhandahålla TV-spel. Som stöd för detta pekar hon samtidigt på att utlåningsstatistiken av skönlitteratur minskar stadigt. Vi tolkar det som att Arnborg representerar en folkbildande tradition som innefattar en mer traditionell syn på det utbud som ska erbjudas. Det ska finnas en bred bas, men utan större utsävningar, för att tillgodose behovet av en allmänkunskap hos människor. Detta innebär att det inte finns plats för det riktigt alternativa eller det som inte anses bidra till kulturell vidareutveckling, som i detta fall resulterar i en negativ attityd gentemot andra medier och förehavanden än skönlitteratur. Arnborg har en syn på biblioteksbesökare som läsare av litteratur eller kommuninformation – därmed går för mycket medieanslag till datorer, DVD-filmer och TV-spel. Den publik som lånar filmer och CD-skivor är inte relevanta, de har inget med skönlitteraturen att göra och därför inget med bibliotek att göra heller.

Artikeln ”Tevespelen är här för att stanna” (Jacobson et al, 2006, s. 21) är skriven av Tevespelsgruppen på Malmö Stadsbibliotek (bestående av Susanna Jacobson, Tobias Johansson, Mats Nordström och Hanna Sjöberg) och är ett svar på Beata Arnborgs krönika. I artikeln argumenterar Tevespelsgruppen för sin syn på TV-spelens plats på bibliotek och i förlängningen deras verksamhet, då de vid skrivandets tillfälle var det enda biblioteket i Sverige som lånade ut TV-spel. De känner därmed att det är dem Arnborg refererar till i sin artikel. Argumenten som kommer fram är av två olika slag. Dels handlar det om bibliotekets syn på sitt uppdrag och dels handlar det om användarna. Tillgången till upplevelser kopplas också till en fråga om demokrati och att även de som inte har råd att köpa spel ska ha möjlighet till att låna spelen gratis. TV-spelen jämförs i artikeln med andra medier och ska inte ses som en modefluga biblioteket använder sig av för att locka besökarna att komma till biblioteket och väl där hitta det ”rätta” mediet, till exempel en skönlitterär bok. Det anses inte heller att man i Malmö har varit populistiskt lagda och snabbt hoppat på en trend för att locka till sig folk. Snarare ser författarna det som att utvecklingen har varit långsam i Sverige, då TV-spel varit etablerade i över 30 år, men att biblioteken varit skeptiska till att införskaffa detta nya medium och att det fortfarande är en kontroversiell fråga. När det kommer till användarna så lyfts de fram som en målgrupp i förändring. Det visas på att

den stereotypa bilden av TV-spelaren inte stämmer länge, då de barn och ungdomar som förr spelade idag är vuxna och åldersgrupperna är mer blandade. Detta märks också i den ökade statusen TV-spelen fått i tidningarnas kultursidor och dylikt. Användarnas intresse för TV-spel har Malmö Stadsbibliotek märkt av på så sätt att efterfrågan ökat. Och responsen när de började låna ut TV-spel har varit väldigt positiv, samtidigt som de nästan 400 spelexemplaren nästan alltid är utlånade.

Diskussionen om TV-spel på bibliotek pågår även i andra delar av västvärlden. Vid en sökning i databasen LISA med söksträngen "(computer gam*" OR "video gam*") AND librar*", fann vi ett antal artiklar av olika karaktär. Här nedan tänkte vi presentera huvuddragen i dessa, för att på så sätt ge en bild av hur det ses på utvecklingen på ett internationellt plan.

I tidningen *School Library Journal* påbörjade man i maj 2007 en ny spalt kallad "The Gaming Life". Denna är till för att få ut information om spelande på bibliotek och att arbeta för att denna sorts verksamhet ska bli en integrerad del av bibliotekets service. Författaren Kelly Czarnecki (2007) beskriver i denna inledande artikel hur spelandet motiverar unga till att besöka biblioteket regelbundet och utvecklas till att bli livslånga användare. I och med spelandet tränar de upp sina sociala färdigheter, får lättare för inläring, övar sin läskunnighet, sitt problemlösande och förmågan att arbeta i grupp – även över generationsgränserna då många föräldrar spelar med dem. Mediet i sig ger också mycket då man i spelet även får agera, istället för att bara reagera. En del av de allmänna tips som författaren vill ge till läsarna som arbetar på bibliotek är; att fråga användarna mer om vad de spelar, lära sig mer om de olika spelen, ta en paus från övrigt jobb ibland och delta själv i spelandet, ha familjekvällar, dela ut information även om spel om man är ute på bokprat och framför allt ha kul (s. 34-35).

I julinumret av *School Library Journal* skriver Eli Neiburger (2007) i spalten en artikel med titeln "Games... in the Library?". Här beskriver han de positiva aspekter som finns av TV-spelandet, och motsäger sig den tveksamhet som finns på många bibliotek kring att låna ut spel eller tillåta spelande på datorerna. Det man inte ser är att spelen har utvecklats mycket under 35 års tid och kan idag lära ut svåra koncept samtidigt som själva spelandet håller engagemanget vid liv samt att mottagligheten är större än till exempel i jämförelse med klassrumsundervisning eller läxläsning. Att vara läskunnig innebär idag också så mycket mer än att bara läsa och skriva. Att kunna tolka till exempel grafiken i ett TV-spel och att snabbt kunna avkoda mening från symboler, är sådana ting. Till skillnad från vårt alfabet, så har olika spel olika uppsättningar av symboler som är viktiga att kunna, och oftast är de fler än i ett alfabet. Förutom att snabbt lära sig vad som gäller för det specifika spelet, måste den som använder det även kunna läsa vanlig text för att ta till sig instruktioner och ta sig vidare i spelet. Även en viss del efterforskning kan vara viktig i ett spel. För vissa imaginära världar kan det finnas hela uppslagsverk att ta sig igenom. Författaren hänvisar även till två avhandlingar; en där det framhålls att TV-spel kan ses som läsfrämjande, snarare än ett fenomen som skapar en försämrad läsförståelse. Och en annan som påpekar hur spel kan väcka nyfikenhet om och viljan att ta reda på mer om ett ämne, till exempel som i detta fall om historia. Bibliotekarier och lärare måste börja se möjligheterna med att integrera spelandet i sin verksamhet och ta sig an den digitala generationen på ett mer öppet sätt (s. 28-29).

En annan aspekt av TV-spelandet uppmärksammas i artikeln "Gaming in Librarians 2.0" i tidskriften *Young Adult Library Services*. Här tas frågan upp hur man inom Bibliotek 2.0-konceptet kan skapa något som är unikt för biblioteken och som har med spelandet att göra. En del bibliotek har kommit så långt att användarna bestämmer vilka spel som ska finnas och är med och skriver på bibliotekets blogg – men detta kan utvecklas ännu mer. Bland annat genom att använda datorprogram som visar hur man gör spelet och därmed kunna lära sig skapa och kontrollera utformningen själv. Användarna skulle då i förlängningen kunna skapa spel som exempelvis går ut på att lära andra (i detta fallet ungdomar) olika skickligheter som är biblioteksrelaterade. Eller ett spel som marknadsför bibliotekets verksamhet. Om även personalen lär sig att göra spel kan de designa sådant som lär de andra nya yrkeskunskaper (Makens, 2007, s. 27).

Slutligen tänkte vi nämna en artikel från tidskriften *Computers in Libraries* med titeln "How gaming could improve information literacy". Enligt artikelförfattaren Ameet Doshi (2006) behöver studenters syn på bibliotek bli mer positiv och informationen utåt, till exempel klassföreläsningar, måste göras mer intressant. Ett sätt för att uppnå detta är att sluta demonisera spelkulturen och istället se möjligheterna att genom detta medium få med studenterna. Detta genom att få in spelet i utläringen av bibliotekskompetens. Det behöver inte heller vara i elektronisk eller digital form, utan det kan handla om uppgifter som är utformade som ett spel. Utöver detta borde man även samarbeta med utbildningar som datavetenskap, arkitektur, grafisk design, där studenterna redan gör uppgifter som lika gärna skulle kunna appliceras på riktiga fall – som att exempelvis utveckla ett specifikt spel till ett bibliotek. Enligt Doshi har biblioteken idag en unik position där de kan välja att samarbeta med den nya spelgenerationen, som är en del av den kulturella revolution som påbörjats. Om de inte gör det finns risken för att verksamheten tillslut kommer bli överflödigt och inte fylla sitt syfte (s. 15-17).

3. Teori och metod

I detta arbete har vi analyserat elva texter som tillsammans utgör föremålet för vår diskursiva undersökning. Enligt Nationalencyklopedin kan ordet 'diskurs' i filosofiska sammanhang "beteckna en helhet av sammanhängande uttryck, utsagor och begrepp, t.ex. den moraliska, den vetenskapliga eller den religiösa diskursen" (Emt & Eriksson, 2008). Preliminärt kan vi utgå från denna definition, men vi tänker i detta kapitel fördjupa oss och diskutera kring diskurs och andra närstående begrepp. Diskurs skiljer sig åt från andra forskningsangrepp då teori och metod är nära sammankopplade med varandra. Vår uppsats är ett exempel på detta då vi utgått från både en diskursiv teori och metod. Vi har bland annat använt oss av *Diskursanalys som teori och metod* skriven av Marianne Winther Jørgensen och Louise Phillips (2000) – författarna är verksamma vid Roskilde universitetscentrum, *Textens mening och makt* av Göran Bergström och Kristina Boréus (2005) – lektor respektive docent vid statsvetenskapliga institutionen i Stockholm – samt *Discourse and social change* av Norman Fairclough (1992), professor i lingvistik vid Lancaster.

Diskursanalys i sig är ett komplext forskningsfält. För att skapa en helhetssyn och förståelse för den teori och metod som vi använder oss av i vår analys, redogör vi även för en del av den bakomliggande teori som utgör diskursanalysens fundament.

3.0.1 Kvalitativ metod

I samhällsvetenskaplig forskning är man intresserad av människorna i samhället, som forskare inom fältet studerar man ofta relationer individer eller grupper emellan (Bergström & Boréus, 2005, s. 12). Inom samhällsvetenskapen är det därför vanligt att använda sig av kvalitativ metod. Tillvägagångssättet innebär att forskaren vill skapa en helhetsbeskrivning av det som undersöks. Man vill fånga människors handlingar och dess innebörder (Nationalencyklopedin, 2008b). Till skillnad från den kvantitativa metoden har mätningar en underordnad betydelse. Inte på så sätt att man inte kommenterar mängder och siffror, men den systematiska användningen av siffror finns inte (Repstad, 1999, s. 9). I den kvalitativa metoden är det snarare texten som är det centrala. Även vid observationer och intervjuer, då forskaren skriver ner det hon iakttar eller hör och utgör sedan den text grunden i analysen. Man brukar även tala om att man går på djupet snarare än på bredden inom det kvalitativa. Det vill säga att studien begränsas, men att den miljö man studerar ses i sin helhet. Inom metodfältet finns ett ideal av att ha en närhet till den miljö eller de personer som forskaren studerar. Och det poängteras ofta att forskaren själv befinner sig i den verklighet som hon analyserar – något som ska tas med i redovisningen av sin forskning (Repstad, 1999, s. 9-11).

3.1 Textanalys

Textanalys är en bra metod att använda då man vill studera ett samhällsvetenskapligt problem. Problemet kan bestå i frågor om makt, politik, traditioner, konflikter, samförstånd, et cetera – eftersom dessa studieobjekt ofta är sådana som har att göra med relationerna mellan människor och/eller grupper i samhället. Texter används ofta i vårt samhälle för att förmedla budskap. Man kan genom att läsa texter förstå något av det iakttagbara såsom en argumentation eller ett språkbruk, men även se bortom det skrivna, och tolka textens bakomliggande idéer och diskurser (Bergström & Boréus, 2005, s. 12-13). I förordet till *Discourse in Late Modernity* (1999) motiverar Fairclough lingvistiska studier, det vill säga studier med språkvetenskapligt fokus, med att språk fått en mer central plats i kunskapsbaserade ekonomier. Han menar att allt fler varor är av lingvistisk karaktär och att språket i allt högre grad utgör instrument vid ekonomiska, organisatoriska och politiska sammanhang (s. vii).

3.1.1 Begrepp

Bergström och Boréus (2005) avgränsar forskningsområdet textanalys med tre begrepp: text, diskurs och social praktik. Även om *text* kan uppfattas i ett bredare, semiotiskt sammanhang – där text inte bara är skrifter utan även filmer, bilder och andra kulturprodukter – berör författarnas teorier och metoder nästan uteslutande det skrivna ordet. Med texter avser författarna mer specifikt en skriftlig produkt (i bokstäver) med ett koherent och kommunikativt innehåll. Att en text är *koherent* innebär att den representerar en sammanhängande tanke och inte består av enbart lösryckta ord. Att den även är *kommunikativ* menas att den förmedlar ett budskap, den betyder något för läsaren (s. 16).

Bara inom samhällsvetenskaperna får begreppet *diskurs* spegla en mängd betydelser. Därför påpekar Bergström och Boréus (2005) att de definitioner de presenterar och använder sig av varken är universella eller helt vedertagna; en förklarande avgränsning av vad man avser med detta abstrakta begrepp är på sin plats. Gemensamt för de diskursbegrepp som tas upp är att de betraktar diskurs som ”någon typ av social praktik som har med språkanvändning i något speciellt sammanhang att göra”. Med *sociala praktiker* åsyftar man de sätt som människor interagerar på. Med detta avses de ”handlingsmönster, vanor och konventioner som kan vara mer eller mindre regelstyrda”. För att exemplifiera det hela: sociala praktiker är de sätt individer kommunicerar med varandra, vilket ofta sker med någon slags språkanvändning – det kan vara hur vi umgås, hur vi jobbar, et cetera. Beroende på vilket angreppssätt man har består ’diskurs’ helt eller delvis av språkanvändningen. Enligt vissa sätt att se på ’diskurs’ är det enbart språkanvändningen, i form av skriven text eller tal, som är i fokus när man studerar människors interaktioner. Enligt andra synsätt inbegriper diskursen förutom tal och skrift även andra delar av omgivningen som har relevans för hur meddelanden skapas och uppfattas – det kan vara hur någon rör sig, vad man har på sig, vilket politiskt klimat som råder i samhället, et cetera. Vi dissekerar begreppet senare i uppsatsen, vad som nu är väsentligt att komma ihåg är att det samhällsvetenskapliga studiet av diskurser belyser social praktik och de konventioner och regler som omger den (s. 17-18).

3.1.2 Tolkning

Vid en textanalys anlägger man olika fokus, dessa leder i sin tur till olika tolkningsstrategier. I det här hänseendet definierar Bergström och Boréus (2005) *tolkningen* av en text som att texten ska ”avvinnas” sin mening och betydelse. Vid en samhällsvetenskaplig textanalys kan man särskilja fem betydande enheter: texten, det sociala sammanhanget där texten skapas eller läses (inklusive de diskurser som där råder), avsändaren, mottagaren och uttolkaren (det vill säga textanalytikern, forskaren). *Avsändaren* är författaren av texten och kan utgöras av en person eller en ”sammansatt social aktör”, medan *mottagaren* i sin tur består av en eller flera personer eller grupper. Fastän *uttolkaren* även denne är en mottagare, är forskarrollen annorlunda eftersom man inte är en avsedd eller primär läsare. Dessutom läser inte uttolkaren bara avsändarens budskap utan kan även rikta sitt fokus på budskapets betydelse för den avsedda mottagaren. När man således väljer att betrakta dessa olika beståndsdelar väljer man olika sätt att tolka textens innebörd. Har man fokus på avsändaren tittar man på talhandlingen, avsändarens idéer och vanliga språkbruk. Hos mottagaren är det mottagarens förförståelse som är av intresse. En *förförståelse* kan sägas vara den uppsättning förutbestämda uppfattningar en individ bär på, men vi diskuterar detta nedan. Vid en diskursanalys ser man på styrande föreställningar i det sociala sammanhanget. Och studerar man uttolkaren uppmärksammar man sin egen förförståelse (s. 23-32). Vi kommer i förstahand att fokusera på avsändarna och de diskurser som de befinner sig i.

Hermeneutiken, läran om tolkning, är betydande för att kunna tolka en text på bästa möjliga sätt. En viktig del handlar till exempel om uttolkarens förförståelse. Enligt tyske filosofen Hans-Georg Gadamer närmar sig varje läsare och mottagare texten med en viss förförståelse, det vill säga våra tidigare upplevelser, vår uppfattning av människor och världen, vårt sociala sammanhang, vårt språk, med mera. Vi kan aldrig placera oss själva utanför tolkningsprocessen (Bergström & Boréus, 2005, s. 25). Detta behöver inte vara något fel i sig. Men det är viktigt att vara medveten om den förförståelse man har och redogöra för den på ett bra sätt i sin forskning.

När det kommer till *validiteten* av en tolkning, det vill säga att man mäter det som metoden är avsedd att mäta, så spelar förförståelsen en roll även där. Detta då forskaren inte endast är en neutral betraktare vid en samhällsvetenskaplig studie, utan är själv med och konstruerar sitt studieobjekt samt att den egna förförståelsen påverkar svaren på frågan. Om forskaren ökar sin vetskap om till exempel sin egen bakgrund och vetenskapskultur, ökar också chansen för en bättre validitet (Bergström & Boréus, 2005, s. 34-35).

Ytterligare en kvalitetsaspekt i forskningen är den om *reliabilitet*. Denna innebär att det krävs en noggrannhet och precision för att eliminera eventuella fel i sin undersökning. Den forskning man gör ska vara replikerbar, både av en själv och av andra som tagit del av ens metod och resultat. Att på samma premisser göra samma undersökning vid en annan tidpunkt och få samma resultat som innan tyder på en god intrasubjektivitet. Medan god intersubjektivitet erhålls då en annan forskare använder samma analysverktyg på samma material och får samma resultat. Eftersom både tolkning och förförståelsen är dynamisk och subjektiv blir sällan samhällsvetenskaplig textanalys fullständigt intra- eller intersubjektiv – istället menar Bergström och Boréus (2005) att god, reliabel forskning kännetecknas av genomskinlighet och välgrundad argumentation

(s. 36).

3.2 Diskursanalys

Bergström och Boréus (2005) redogör för olika typer av textanalyser där vi har valt att använda oss av diskursanalys då vi anser att denna metod är mest adekvat och relevant för våra problemformuleringar. Vi vill undersöka hur det talas om folkbibliotekens verksamhet och är inte intresserade av att analysera till exempel debattörernas retoriska argument.

Diskursanalysen är mer än bara textanalys, den är egentligen en hel samhällsteori, men som metod kan den användas ”för att studera debatter och deras diskursiva förutsättningar” (Bergström & Boréus, 2000, s. 265). Man kan, enligt författarna, belysa debattens gemensamma faktorer eller de olika ståndpunkternas motsättningar. Diskursbegreppet är dock vagt och mångtydigt. Men det finns generellt två olika inställningar inom diskursanalysen. Antingen ser man endast till språkanvändningen, eller så tar man även in den sociala praktiken (Bergström & Boréus, 2005, s. 22). Bergström och Boréus (2005) tar i kapitlet om diskursanalys upp tre olika inriktningar; den kontinentala, den anglosaxiska och den kritiska. Varje inriktning exemplifieras med olika personer och deras tankar – dessa är den franske idéhistorikern Michel Foucault, de båda professorerna i politisk teori Ernesto Laclau och Chantal Mouffe samt tidigare nämnda Norman Fairclough (s. 308). Vi kommer mer eller mindre redovisa dessa inriktningar i detta kapitel.

Michel Foucault har haft en stor betydelse för diskursbegreppet och är fortfarande den person som starkast kopplas ihop med denna analysmetod. Även om vi inte tänkt använda oss av Foucault rent praktiskt i vår uppsats så är han definitivt värd att nämna då han utgör grunden för många av de tankar som finns och då hans idéer genomsyrar diskursbegreppet i de flesta sammanhang.

För Foucault innebar diskursen bland annat de regler som styr vad som kan sägas och tänkas under ett visst tidevarv eller i ett visst sammanhang. Diskursen utövar en slags makt över individen som i sitt sätt att tänka och agera fogar sig under vad man tror sig vara givna eller naturliga storheter såsom epoken, genren eller vetenskapen. På detta sätt utövas makten i det moderna samhället inte från *en* central plats utan genom att genomsyra hela samhället och dess värderingar (Emt & Eriksson, 2008; Foucault, 1972, s. 7-47; Foucault, 1993, s. 5-15; Liedman, 2008). Makten är inte enbart förtryckande hos Foucault, den är även produktiv i det hänseendet att den *konstituerar* – det vill säga danar eller utgör underlag för – diskurser, kunskap, kropp och subjektivitet (Winther Jørgensen & Phillips, 2000, s. 20). Diskursanalysen relateras generellt ofta till frågor om makt, vilket kan ses som en naturlig följd av att det språkliga mönstret sätter gränser för vårt sätt att tänka och handla (Bergström & Boréus, 2005, s. 306). Diskurser kan ur ett maktperspektiv ses som gränssättare för vad som får sägas och av vem, eller som en kamp om meningsskapande. Foucault till exempel har en vid definition av diskursiv makt och menar att makten finns i alla sociala relationer. Han talar om *utestängningsmekanismer*, vilket innebär att människor kontrolleras av de procedurer som uppkommer när diskurser skapas. Kunskapsbegreppet kopplas ihop med makt av Foucault också, då det enligt honom handlar om etablerad kunskap, som i sin tur spelar

en viktig roll i upprätthållandet av utestängningsmekanismerna. Vad som anses vara den rätta kunskapen bestämmer hur man kan tala om saker och ting (Bergström & Boréus, 2005, s. 311-312, 328). Carl Anders Säfström och Leif Östman (1999) – professorer i pedagogik respektive didaktik – är även de inne på frågor om makt och förklarar det som att makt och värderingar inte bara styr våra val, de är också en effekt av våra val. På grund av maktrelationer väljs vissa saker medan andra exkluderas. När inkluderandet alternativt uteslutandet görs systematiskt skapas eller återskapas en diskurs. Maktrelationen och de värderingar som ligger till grund för detta vävs in i sättet där saker och ting tar form i språket, det vill säga det sätt någonting sägs eller görs på (s. 21).

Att använda sig av diskursanalys har delvis varit kontroversiellt, då det vetenskapliga värdet ibland har ifrågasatts. Bergström och Boréus (2005) anser dock att använda sig av diskursanalys ger möjlighet till en speciell och breddad form av textanalys. Detta då man kan undersöka hur språket formar verkligheten, snarare än att se det som att språket återger den på ett direkt och enkelt sätt. Man uppfattar det inte som att idéerna återspeglar den materiella verkligheten, utan att idéerna förutsätter ett språk som i sin tur organiserar den sociala verkligheten (s. 305). Denna tanke ingår i en uppsättning socialkonstruktionistiska antaganden som vi redgör för i följande begreppsavsnitt.

3.2.1 Begrepp

I Nationalencyklopedin skriver Jeanette Emt och Gunnar Eriksson (2008) om diskurs. Enligt författarna utgörs den allmänna synen på diskurs av en föreställning att hela vår verklighetsuppfattning styrs och uttrycks genom diskurser. Våra ord och därigenom våra tankar styrs av den diskurs vi befinner oss i, vilket gör att människor som befinner i olika diskurser kan missförstå varandra i en dialog.

Diskursbegreppet är dock omtvistat. Dess vaghet, menar Winther Jørgensen och Phillips (2000), beror på att en mängd olika författare bidrar med sina egna definitioner, där den enda generellt vedertagna uppfattningen är att diskursbegreppet har att göra med ett synsätt på språkets struktur och funktion inom olika sociala domäner. När författarna redogör för diskursbegreppet utgår de från tre inriktningar; Ernesto Laclaus och Chantal Mouffes diskursteori, Norman Faircloughs kritiska diskursanalys samt diskurspsykologi då de anser att dessa är de mest fruktbara angreppssätten vid forskning i kommunikation, kultur och samhälle (s. 7-8). Vi kommer inte att använda oss av diskurspsykologi då teorin inte angriper våra frågeställningar lika effektivt som de två andra.

Diskursanalys är både teori och metod i ett. Genom att godta dess *ontologiska* och *epistemologiska* premisser samt teoretiska modeller får man samtidigt diskursanalysens metodologiska riktlinjer och tekniker för språkanalys (Winther Jørgensen & Phillips, 2000, s. 10). Ontologi avhandlar ”vad som är verkligt och vad som kan antas existera”, medan epistemologi berör ”frågor om kunskap och grunderna för vårt vetande och hur vi kan veta något” (Bergström & Boréus, 2005, s. 20). Dessa premisser och teorier är samlade under socialkonstruktionistiskt baner. *Socialkonstruktionism* är samlingsnamnet för en rad nya teorier som behandlar kultur och samhälle – här ingår diskursanalysen som ett av forskningens angreppssätt. Fyra antaganden gällande språk och kunskap binder ihop fältet till en enhet. Den första premissen är en kritisk inställning till självklar kunskap; vi kan inte betrakta vår kunskap om världen som

objektiv. Kunskapen reflekterar inte världen utan snarare vårt sätt att kategorisera den. Det andra antagandet är att människor och vår syn på kunskap om världen både är historiskt och kulturellt specifika. Vårt sätt att se på vår omgivning och oss själva kan förändras över tid och hade kunnat se annorlunda ut – våra världsbilder och identiteter är *kontingenta*. Vi besitter alltså varken stabila eller av naturen givna egenskaper, utan hela vår föreställning är en följd av diskursivt handlande. Detta hör ihop med den tredje premissen som uttrycker att det finns ett samband mellan kunskap och sociala processer – både kunskap i sig och vårt sätt att uppfatta världen uppstår och bevaras genom social interaktion. Gemensamma sanningar byggs upp när man talar för och emot om vad som är sant och vad som är falskt. Det fjärde antagandet menar vidare att inuti en världsbild blir ett slags handlande antingen naturligt eller otänkbart – olika sociala världsbilder tillåter olika sociala handlingar. Alltså får den ”sociala konstruktionen av kunskap och sanning” direkta följder i människors handlande (Winther Jørgensen & Phillips, 2000, s. 10-12). Säfström och Östman (1999) exemplifierar detta och beskriver hur man under en tid i vår historia kunde, utifrån antisemitism och tvångssterilisering, rent vetenskapligt klassificera skillnader mellan människor och utforma en specifik maktutövande verksamhet. I denna mening är språket konstitutivt och sättet vi talar om ett fenomen är en aktiv handling med en moralisk innebörd och konsekvens. Vårt sätt att tala är i alla sociala sammanhang påverkat av värderingar, intressen, passioner, et cetera – detta yttrar sig i hur ett fenomen framställs (s. 21).

Diskursanalysen bygger även på strukturalistisk och poststrukturalistisk språkfilosofi som menar att vi både upplever och konstituerar verkligheten genom språket. Likt socialkonstruktionismens först nämnda premisser menar strukturalismen och poststrukturalismen att språket *inte* är en avspeglning av en redan befintlig värld, det är snarare en representation som hjälper oss att förstå verkligheten och som konstituerar vår sociala värld (Winther Jørgensen & Phillips, 2000, s. 15-18). Inom den poststrukturalistiska ådran betonas det att kunskap aldrig kan vara neutral och att språket har en betydande roll. Man kan exempelvis inte ta kategorier som givna – såsom kvinna, man och klass – utan att dessa är en språklig konstruktion (Bergström & Boréus, 2005, s. 22-23). Språket är ordnat i flera strukturer eller diskurser där innebörden av begrepp skiljer sig åt beroende på vilken diskurs man betraktar. Här skiljer sig strukturalister och poststrukturalister åt då de senare motsäger sig det statiska synsättet på språket. Enligt poststrukturalisterna är språkstrukturerna, eller diskurserna, alltjämt under förändring och inte alltid motsägelsefria. De diskursiva mönstren bibehålls och omdanas via diskursiva praktiker, även detta kan jämföras med de socialkonstruktionistiska premisserna ovan. Slutligen skriver Winther Jørgensen och Phillips att poststrukturalisterna därför menar att man ska studera diskursernas bevarande och förändring i de faktiska kontexter där språket nyttjas (2000, s. 15-18).

Vad som skiljer diskursteori, kritisk diskursanalys och diskurspsykologi åt från varandra kan sammanfattas med vilken roll dessa tillskriver diskursen. Medan Faircloughs kritiska diskursanalys gör en åtskillnad mellan social praktik och diskursiv praktik – där den senare består av text, tal och andra semiotiska uttryckssätt såsom moden eller gester – låter Laclau och Mouffe alla praktiker omfattas i sin diskursteori (Winther Jørgensen & Phillips, 2000, s. 25-28). Detta är även i linje med Foucaults distinktion (Bergström & Boréus, 2005, s. 314). I diskursteori ses således text och tal men även infrastruktur, institutioner, ekonomi, et cetera som olika diskursformer. Diskursbegreppets olika omfattning påverkar även angreppssättens forskningsfokus. Medan diskurspsykologin

och i viss mån den kritiska diskursanalysen anlägger fokus på människors tal och skriftspråk – deras konkreta vardagspraktik – studerar man inom diskursteori större områden såsom diskurser i samhället vid en viss tidpunkt eller bestämt socialt område (Winther Jørgensen & Phillips, 2000, s. 25-28).

Forskarens roll i en diskursanalys är inte att undersöka bakomliggande sanningar eller vad människor "egentligen" menar med sina uttalanden. Någon objektiv kunskap eller verklighet kan vi ändå aldrig nå. Istället ska forskaren söka mönster i utsagorna och undersöka vad olika diskursiva framställningar av verkligheten kan få för konsekvenser i den sociala sfären. Som forskare studerar man fenomen som normalt ligger inom ens eget fält, det gäller då att observera sin egen förförståelse eftersom det är just denna som ger upphov till att man naturligt godtar ett resonemang men lika snabbt förkastar ett annat (Winther Jørgensen & Phillips, 2000, s. 28).

3.2.2 Kritisk diskursanalys

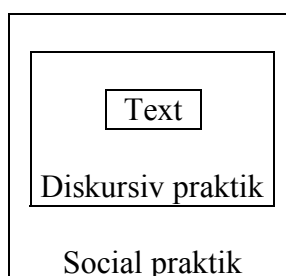
Kritisk diskursanalys är en uppsättning teorier och metoder som utgör grund i studiet av relationerna mellan diskursiv praktik och social samt kulturell utveckling. Själva begreppet 'kritisk diskursanalys' har formulerats av Norman Fairclough och det är utifrån hans verk som Winther Jørgensen och Phillips (2000) utgår då de presenterar angreppssättet (s. 66). Även om kritisk diskursanalys består av flera angreppssätt kan dessa sägas dela fem gemensamma drag. För det första anser man att bara en del av sociala praktiker är diskursiva. Man koncentrerar sig på tal, skrift och i viss mån på andra semiotiska uttryck, då dessa anses bidra till att konstituera den sociala världen. Vilket leder oss in på det andra antagandet: att diskursiva praktiker har ett ömsesidigt förhållande till andra sociala praktiker. Samtidigt som diskursiva praktiker konstituerar det sociala sammanhanget, så påverkas de diskursiva praktikerna likaledes av de sociala praktikerna. Som exempel på detta ges mediernas diskursiva påverkan på politik. Medierna konstituerar politiken men konstitueras av andra samhällskrafter som inte är helt igenom diskursiva såsom det politiska systemets struktur eller mediernas institutionella struktur. Inom diskursteori inkluderas alla dessa samhällsfaktorer i den diskursiva praktiken och diskurs ses således uteslutande som konstituerande. Som tredje gemensamma faktor står det faktum att man i kritisk diskursanalys studerar språkbruket i den sociala interaktionen genom lingvistiska textanalyser. Detta står att jämföra med diskursteori som inte utför systematiska, empiriska studier av språkbruk och diskurspsykologi som istället för lingvistisk inriktning bedriver retoriska studier. På den fjärde punkten delar många av de olika angreppssätten en ideologisk grund. Man anser att diskursiva praktiker bidrar till att skapa och bibehålla ojämnliska maktförhållanden mellan sociala grupper – en grundsyn hämtad ur marxistiska traditioner. Uppgiften för kritisk diskursanalys är att blottlägga den diskursiva praktikens roll och på så sätt bidra till social förändring mot mer jämlika förhållanden. Därav 'kritisk' i ordledet kritisk diskursanalys. Ideologin hör ihop med det femte gemensamma draget som hävdar att den kritiska diskursanalysens roll är att ställa sig på de undertryckta samhällsgruppernas sida och användas som redskap för social förändring (Winther Jørgensen & Phillips, 2000, s. 67-70).

I Faircloughs (1992) definition av diskursbegreppet representerar den grammatiskt böjda formen av 'diskurs' ett "språkbruk som social praktik" (s. 63) medan begreppet i böjd form – såsom en diskurs, diskurer, et cetera – symboliserar "ett sätt att tala som ger betydelse åt upplevelser utifrån ett bestämt perspektiv" (Winther Jørgensen & Phillips,

2000, s. 72). Som exempel på diskurser ges en feministisk diskurs, en nyliberal diskurs eller en miljödiskurs. Diskurs bidrar till att konstruera sociala identiteter, sociala relationer samt kunskaps- och betydelsystem. När man analyserar diskurs utgår man från två dimensioner. Den ena är den *kommunikativa händelsen* – det specifika fallet av språkbruk; artikeln, intervjun, med mera – och *diskursordningen*: summan av de diskurser och genrer inom ett sammanhang. *Genre* definieras som ett språkbruk förbundet med en bestämd social praktik som det därtill delvis konstituerar (Winther Jørgensen & Phillips, 2000, s. 70-74).

Fairclough presenterar en tredimensionell modell för analys av en kommunikativ händelse (se Figur 1). I centrum för modellen är texten, denna ramar in och omfattas helt och hållet av den diskursiva praktiken som i sin tur omgärdas av den övergripande sociala praktiken. Textens förhållande till den sociala praktiken går således helt via den diskursiva praktiken. *Texten* kan bestå av tal, skrift, bild eller en blandning därav och analyseras lingvistiskt, det vill säga med fokus på dess formella drag – såsom vokabulär, grammatik, sammanhang mellan satser och textens helhet – som konstruerar diskurser och genrer. Den *diskursiva praktiken* utgörs av textens produktion, distribution och konsumtion. Här fokuserar forskaren på hur både textförfattaren och textmottagaren vilar sin text mot redan existerande diskurser och genrer. Eftersom den *sociala praktiken* består av både diskursiva och icke-diskursiva element är en diskursanalys otillräcklig för att förstå området. Här används sociologisk teori och kulturteori utöver diskursanalys. Den kommunikativa händelsen är en del av diskursordningen och huvudmålet med diskursanalysen är att kartlägga relationerna däremellan – mellan språkbruk och social praktik (Fairclough, 1992, s. 72-75; Winther Jørgensen & Phillips, 2000, s. 75-76).

Figur 1. Faircloughs tredimensionella modell

Källa: Fairclough, 1992, s. 73.

Winther Jørgensen och Phillips (2000) utgår från *Discourse and Social Change* när de presenterar Faircloughs forskningsmetod. Metoden består av fem steg som genomsyras av tidigare nämnda tredimensionella modell. Även om metodbeskrivningen är linjär betyder det inte att forskningsprocessen behöver vara det, som mycket annan kvalitativ forskning. Diskursanalysen tar sin början i *problemformuleringen*. Eftersom den diskursiva praktiken som man vill analysera är en del av den sociala praktiken bildar den sistnämnda en praktisk utgångspunkt för problemformuleringar (Chouliaraki & Fairclough, 1999, s. 60; Winther Jørgensen & Phillips, 2000, s. 81-84). Man bygger då på den disciplin vars sociala praktik man intresserar sig för, och utgår från detta forskningsfält – i vårt fall biblioteks- och informationsvetenskap. *Materialurvalet* är beroende av problemformuleringen, materialets relevans för den sociala domän eller institution man vill studera och materialets tillgänglighet (Winther Jørgensen & Phillips,

2000, s. 81-84). Inför denna uppsats har vi funnit en debatt som berört de frågor vi varit intresserade av, turligt nog är debatten både aktuell, relevant och för oss tillgänglig. Det tredje steget behandlar resonemang kring transkription och är bara relevant för intervjustudier. Därpå följer själva analysen.

I *analysen* kan fokus läggas på de tre dimensionerna text, diskursiv praktik och/eller social praktik. Om man analyserar texten har man fyra lingvistiska redskap till hjälp, man studerar då textens vokabulär, grammatik, satsbyggnad och övergripande struktur. När man studerar det vokabulär som används; ser man särskilt till de begrepp som har en politisk eller ideologisk betydelse för att kartlägga vilka slags ord som brukas. Samma sak kan uttryckas med olika val av uttryck, exempelvis speglar begreppen 'terrorist' och 'frihetskämpe' två olika förhållningssätt – eller diskurser. Ser man istället till språkbrukets grammatik, kan man undersöka textens transistivitet eller dess modalitet. Med *transistivitet* avses kopplingen, eller bristen därav, mellan händelser och subjekt eller objekt. Jämför till exempel satsen "samtliga vikarier avskedades idag" med "chefen avskedar samtliga vikarier idag". I det senare fallet är händelsen starkt förknippad med agenten – den ansvarige bakom avskedandena. I den förra satsen utlämnas agenten helt, objektet, i det här fallet vikarierna, uppvisas i passiv form och händelsen framstår som något naturligt, ofrånkomligt som skett helt utan att någon kan hållas ansvarig för handlingen. När man studerar aspekten *modalitet* ser man till kopplingen mellan avsändaren och texten. Man fokuserar både på författarens grad av instämmande med satsen och på hur åsikter framförs. Som avsändare kan man antingen betona ens egen position, eller åsikt i ett resonemang. Men man kan även utelämna sitt subjekt och få uttalandet att verka mer objektivt. Jämför satsen "jag anser att Karthago bör förstöras" med "Karthago bör förstöras" – detta är två skilda typer av modalitet. Prova även att byta ut 'anser' med 'tycker', 'tror' eller 'känner' för att se hur graden av instämmande förändras. Olika diskurser brukar olika former av modalitet. Massmedier är till exempel särskilt benägna att bruka en objektiv modalitet vilket både synliggör och befäster deras makt som experter. De olika framställningsformerna, både vad avser transistivitet och modalitet, kan få ideologiska konsekvenser som ger utslag i diskursens konstruktion av sociala relationer samt kunskaps- och betydelsesystem (Fairclough, 1992, s. 75-77; Winther Jørgensen & Phillips, 2000, s. 85-88). När man ser till satsernas uppbyggnad intresserar man sig för hur påståenden hänger ihop och bygger på varandra. Genom att se hur ord såsom 'därför', 'men' eller 'och' används i texten kan man skönja författarens deduktioner, retorik, definitioner och liknande – och på så vis se vilken typ av diskurs denna lutar sig mot. Detsamma gäller när man studerar textens övergripande struktur. Fokus ligger på den ordning i vilken textens stycken presenteras och vad detta kan säga om de antaganden som ligger till grund för budskapet (Fairclough, 1992, s. 77-78).

Om man istället analyserar den diskursiva praktiken är man intresserad av hur texten produceras, distribueras och konsumeras – det vill säga skrives, förmedlas och läses i det fall det rör sig om text i vardaglig mening. Man kan till exempel undersöka produktionsförhållandena och kartlägga de instanser en text passerar innan den trycks. Man kan följa en *intertextuell kedja* där man studerar "samma" text i olika utformningar såsom olika utgåvor eller versioner. Genom att kartlägga hur uppbyggnaden eller innehållet förändrats kan man utröna textens produktionsförhållanden. Vad gäller distributionen av text kan denna utgöras av alltifrån ett samtal mellan två individer till ett politiskt avtal mellan flera nationer. Detta för med sig implikationer för vilka

mottagare man når ut till. Mottagarsidan kan nämligen utgöras av fler än en slags läsare – en text kan till exempel riktas åt en särskild grupp människor men vara skriven så att fler kan ta del av samma uppgifter – det finns således olika sätt att läsa en text (Fairclough, 1992, s. 78-80; Winther Jørgensen & Phillips, 2000, s. 85-87). Om man urskönjer flertalet diskurser i sitt material har man en hög *interdiskursivitet* – detta hänger enligt Fairclough ihop med förändring. Medan låg interdiskursivitet, det vill säga få diskurser, tyder på en reproduktion eller bibehållning av det bestående (Winther Jørgensen & Phillips, 2000, s. 85-87).

Det är först när man analyserar den sociala praktiken – och på så sätt placerar texten och den diskursiva praktiken i sitt sociala sammanhang – som man kan dra sina slutliga konklusioner. Man undersöker vilken eller vilka diskurser som ingår i den diskursiva ordningen och deras förhållanden till varandra, samtidigt som man ser till de icke-diskursiva strukturerna som sätter ramarna för den diskursiva praktiken. Man frågar sig om diskursordningen bibehållits eller förändrats, därefter funderar man på vad den diskursiva praktiken har för ideologiska, politiska och sociala konsekvenser. Det sista steget i metoden utgörs av *resultatet*. Målet man söker uppnå är att genom ens undersökning ge läsarna en kritisk språkmedvetenhet. Med hjälp av denna kan de uppfatta vilka begränsningar som råder över deras språkbruk och handlingar inom ett socialt sammanhang. Därigenom kan man uppnå en förändring mot mer jämlika maktförhållanden (Winther Jørgensen & Phillips, 2000, s. 90-92).

3.2.3 Kritik gentemot kritisk diskursanalys

Avslutningsvis presenterar Winther Jørgensen och Phillips (2000) i sin redogörelse för Faircloughs kritiska diskursanalys, en del av den kritik som riktats mot angreppssättet. Först och främst anser kritikerna att gränsen mellan analysen av den diskursiva och den sociala praktiken står oklar (s. 93-96). Hur drar man en tydlig gräns i ett förhållande där diskursiva och icke-diskursiva element påverkar varandra? Chouliaraki och Fairclough (1999) möter kritiken då de anser att Laclau och Mouffe samt deras gelikar går i idealisters fotspår när de menar att all social praktik är diskursiv. Det går inte att reducera allt socialt handlande till diskurs, då det är ett alltför ensidigt sätt att bedriva sin forskning på (s. 28). Vad gäller analysen av den sociala praktiken menar Winther Jørgensen och Phillips (2000) att Fairclough hänvisar sina läsare åt sociologisk teori och kulturteori utan att specificera lämplig sådan, därtill saknar alla former av kritisk diskursanalys en teoretisk förankring i gruppbildningsprocesser och människors kontroll över sitt eget språkbruk (s. 93-96).

3.2.4 Diskursteori

Vi ska i detta avsnitt försöka redogöra för den del av Ernesto Laclau och Chantal Mouffes diskursteori som vi tänker använda oss av i vår egen textanalys. Samtidigt motiverar vi här och i *Metodologiska ställningstaganden* (3.4) varför vi inte nyttjar deras diskursteori som metod.

Diskursteori bygger på den poststrukturalistiska idén att språkets strukturer och diskurser står under ständig förändring – de är kontingenta. *Tecken*, en språkfilosofisk beteckning för 'begrepp', får sin betydelse genom sina relationer till andra tecken. Dessa relationer är dynamiska. Diskurser försöker hejda tecknens ständiga rörelse och skapa en entydighet – med andra ord är ett väletablerat begrepp ett resultat av en

beständig ram för vad begreppet kan och inte kan betyda. En diskurs fungerar genom att utesluta andra förståelser och definitioner av tecken än den egna. Alla andra förståelser hamnar i något som Laclau och Mouffe kallar 'det diskursiva fältet'. Ett problem med detta synsätt som diskursteori har fått kritik för är att alla befintliga diskurser inte står i strid med varandra – pedagoger och ornitologer utkämpar tillsammans inte en kamp över begrepp. Snarare är pedagogerna benägna att debattera med psykologer eller kulturteoretiker. Dessa diskurser är mer besläktade med varandra och rör sig i samma språkliga terräng – de ingår i vad Fairclough skulle kalla samma diskursordning. Tecken inom en diskurs kännetecknas av att de är entydiga medan de inom det diskursiva fältet är mångtydiga. Denna mångtydighet hotar hela tiden att penetrera och undergräva diskursen. Diskursen bevaras eller förändras beroende på hur dess tecken ställs i relation till andra tecken (Winther Jørgensen & Phillips, 2000, s. 16, 31-35). Att placera tecken i en relation kan ske språkligt, men även på till exempel ekonomiska, sociala, politiska eller psykologiska plan – ”alla sociala fenomen behandlas diskursivt” (Bergström & Boréus, 2005, s. 314, 318).

Diskursteori undersöker sociala praktikers diskursiva konstruktion genom att analysera hur diskursen, det vill säga språkstrukturen konstitueras och förändras. Man studerar de sätt som tecken sätts i relation till andra tecken; görs detta på ett reproduktivt, ifrågasättande eller omformande manér? Språkets förändring består i en maktkamp om tecknets betydelse – diskursanalysens syfte är att kartlägga denna process. Detta gör man genom att *dekonstruera* andra teorier: man studerar teorierna lingvistiskt och blottlägger deras utvecklade antaganden samt inre motsägelser för att därigenom nå deras ideologiska innehåll (Winther Jørgensen & Phillips, 2000, s. 31-35). Maktkampen om språket är idéer som hämtats ur marxismens *antagonism*, där samhället ses i konfliktermer. Diskursteorin använder denna tanke om den ständigt pågående konflikten – men på en begreppsmässig nivå i stället för på en social. De skiljer sig också från Foucaults diskursanalys som inriktar sig på kontroll och utestängningsmekanismer – Laclau och Mouffe intresserar sig för politiska processer. Bergström och Boréus (2005) exemplifierar denna fortgående politiska kamp om ordets definition med tecknet 'demokrati' som brukats i alla möjliga sammanhang och syften och tilldelats olika betydelser (s. 319-321). Vi menar att en liknande kamp om definitionsföreträde gäller för begreppet 'diskurs'.

På grund av sitt breda förhållningssätt till diskurs lämpar sig diskursteori bättre för teoribyggen än som metodologiskt stoff i en textanalys – forskning bygger på att kunna avgränsa. Winther Jørgensen och Phillips (2000) menar därför att man gärna kan kombinera diskursteori med andra angreppssätt (s. 31).

3.3 Diskursanalys inom biblioteks- och informationsvetenskap

Sanna Talja och Pamela McKenzie (2007) skriver inledningen till ett temanummer i *The Library Quarterly*, som är ägnat åt just diskurs inom biblioteks- och informationsvetenskap. Författarna redogör för bakgrunden till detta temanummer och hur diskursanalysen har använts inom forskningsfältet. Det var först 1996 på en ISIC-konferens (Information Seeking In Context) som en markant intresseskillnad för ämnet blev märkbart. Sedan dess har uppmärksamheten fortsatt att expandera. Författarna

anser att en diskursiv infallsvinkel är viktigt för att förstå informationssökning och teknologisk användning ur ett bredare sociologiskt perspektiv. John Budd har i en artikel identifierat två variationer av diskursanalys inom biblioteks- och informationsvetenskap; ett lingvistiskt förhållningssätt och ett där analysen av det kulturella och sociala sätts i fokus. Ambitionen i detta temanummer är att bredda denna syn och få fram fler variationer i sättet att närma sig språkanvändningen. Man vill även peka på vissa trender inom forskningen snarare än att ge en full redogörelse för allt som skrivits. Området för hur de diskursiva synsätten har applicerats är dock stort. Det har forskats om den diskursiva konstruktionen av informationsåtervinning, automatisk indexering, kunskapsorganisation, forskningslitteratur, informationssökare, biblioteksanvändare, informationskällor, informationsbehov, arbetsplatser, et cetera – listan kan göras lång. Men sammanfattningsvis kan man se det som att det diskursiva angreppssättet fångar den socialt och kulturellt skapade praktik där information skapas, används, delas och söks. Talja och McKenzie anser att det fortfarande finns mycket utrymme för att analysera språk, diskurser, texter och vill uppmuntra till fortsatt forskning inom detta område (2007, s. 97-101). I avsnittet nedan kommer vi redogöra för en del av Sanna Taljas diskursiva forskning inom biblioteks- och informationsvetenskap, som vi anser vara relevant för vår uppsats.

3.3.1 Sanna Taljas diskursmodell

I detta avsnitt sätts diskursanalysen in i en kontext. Sanna Taljas forskning och forskningsfrågor ligger nära vår egen då hon också intresserar sig för bibliotekens, bibliotekariernas och användarnas roll.

I Taljas (2001) *Music, culture, and the library: an analysis of discourses* undersöks de olika koncepten om konst, kultur och civilisation och hur dessa påverkar formen för biblioteket som institution. Bland annat hur dess mål och funktion definieras. Analysen avgränsas av att Talja fokuserar på sättet det talas om just musikbibliotek i Finland. Hon påpekar att synen på musik som konst eller kultur inte bara handlar om smak och åsikter. Många institutionella praktiker är baserade på en idé om att bara vissa fenomen representerar konst och kultur. Till exempel återfinns distinktionen och kategoriseringen mellan kommersiell och ickekommersiell musik inom hela konstområdet. Detta kan även sättas in i en bredare social och historisk process (s. 2-4).

Talja (2001) använder sig av flera olika aktörers perspektiv. Hon gör ingen åtskillnad mellan den som talar med makt eller utan. Vanligtvis framställs vanligt folks åsikter som en kontrast till experternas – den lättare underhållningen kontra den representativa konsten. Diskussionen om kultur har varit ett område för experten, då det har antagits att denna har en överlägsen kulturell kompetens, och folk har ställts utanför denna diskurs som skapats av någon annan än de själva. Taljas tanke är inte att jämföra experters och vanligt folks kultursyn och kompetens. Hon är inte heller intresserad av individens attityder och syn. Inte heller att fånga dennes intentioner eller egen mening. Textens läses inte utifrån talarens villkor alls – Talja är snarare ute efter den formande och konstituerande aspekten av musik. Hur musik beskrivs och kategoriseras och hur den lyssnas till och upplevs är två skilda ting. Det förstnämnda sättet handlar om ideologi och ett samhälles historia och traditioner. Det är nödvändigt att förstå de spår som historien har lämnat i vårt tänkande för att bli medveten om och förstå de konflikter som existerar idag menar Talja och utgår från tankar rörande hegemonibegreppet

(s. 4-8, 14). För att göra två återkopplingar är det detta som inom den socialkonstruktionistiska teorin avses med kontingens, och det är även denna tanke som gör att vi inledde uppsatsen med ett bakgrundsavsnitt.

Som diskursanalytiker undersöker inte heller Talja (2001) tal och skrift för att uppskatta hur korrekt de beskriver verkligheten. Det intressanta är istället hur verkligheten är representerad i texter och vad konsekvenserna blir av att presentera verkligheten på olika sätt. Som exempel tas det upp att diskurser inte bara uttrycker bibliotekets mening, utan att de även gör det möjligt att producera mening. Därigenom konstruerar de också fenomenet bibliotek i praktiken. Diskurser är ett sätt att forma kunskap och kunskapen om ett ämne. Överallt existerar det outtalade teorier som bildar en gemensam utgångspunkt för att människor ska kunna förstå varandra i vardaglig social praktik. Det är dessa naturliga antaganden som bland annat utgör diskurser (s. 10-11).

Diskurserna som presenteras av Talja (2001) framkom i de intervjuer hon gjorde med användare av musikbiblioteken. Förutom dessa har hon även beskrivit den sociala och historiska kontexten genom att analysera officiella policydokument. I dessa framkommer hur urvalsguiden för musikbiblioteken förändrats över tid. Kriterierna på 1950-talet hade väldigt specifika rekommendationer för hur många procent av varje genre som ska finnas, med den största betoningen på konsertmusik. Först på mitten av 1980-talet luckrades detta urvalsförfarande upp. Dock var kvalitet och mångfald fortfarande i fokus och viktigare än efterfrågan och popularitet (s. 35-41).

De diskurser som utkristalliserade sig var tre olika: den folkbildande, den alternativa och den efterfrågestyrda. I den förstnämnda ligger fokus på utbildning och studier. Det ska finnas en baskollektion med det centrala från varje genre. Det är viktigt att se till de långsiktiga målen och behoven och att vägleda användarna till en högre nivå. Klassisk musik anses vara den viktigaste inom kulturen och att möta studenters behov är viktigare än att möta krav på underhållning. Det finns en kritik mot ny populärmusik som inte anses ha århundraden av historia och relevans bakom sig utan snarare är en modefluga som snart kommer att glömmas. Bibliotekarien som sakkunnig kan skilja kvalitetsmusik från ytlig musik och bör ha en specifik utbildning inom området. Användaren däremot utgår endast från sina personliga preferenser, men med hjälp av biblioteket kan hon allteftersom avancera och ta sig upp på kvalitetsmässigt högre nivåer (Talja, 2001, s. 50-54).

I den alternativa diskursen är urvalsmaterialet hela tiden i jämförelse med andra musikkanaler. Bibliotekets urval ska vara ett supplement. Det ska balansera upp och vara ett alternativ till masskulturen. Tanken är att fylla de tomrum som finns och föra fram ovanlig och marginaliserad musik och uppmärksamma mot- och subkulturer. Inköparen borde ta lite risker och förse användaren med överraskningar. Idealet är att användaren sen ska kunna hitta sin egen grej och kunna bli ett specialiserat fan. Rollen för biblioteket är här att stärka människors kulturella identitet. Och bibliotekarien måste vara bekant med det alternativa utbudet för att kunna skapa en samling som kompletterar det kommersiella utbudet (Talja, 2001, s. 54-58).

I den efterfrågestyrda diskursen planeras samlingen utifrån de som ska ta del av den. Dess funktion är att tillfredsställa användaren. För att göra det på bästa sätt bör man systematiskt undersöka vad som är användarens behov, genom att prata direkt med

dessa och se på lånestatistik. Det går inte att generellt säga vad som ska finnas med i samlingen, den ska baseras på de krav som finns lokalt. Bibliotekariens kompetens ska användas till att analysera och identifiera användarens behov. Då det finns många åsikter om vad som är bra musik så kan hon inte lita till sin egen expertis vid urvalet. Däremot ska man i högre grad lita på användarens kunskaper och detta skulle inte heller innebära att samlingen blev ensidig då människor är så pass olika. Utgångspunkten är även att biblioteket är en social service för vanligt folk och ska varken vara exklusivt eller elitistisk (Talja, 2001, s. 58-63).

Precis som att olika syn på bibliotekens roll kan existera i en och samma person (Talja, 2001, s. 21), så uppkommer tankar om de olika diskurserna ofta hos en och samma intervjuperson. Men den som nämns oftast är den efterfrågansstyrda diskursen. Talja urskönjer här en markant skillnad i texterna från 50- och 60-talet då betoningen på finkultur ansågs som normal. Dock finns det likheter i den folkbildande diskursen i att inskola folk i ett allmänt kulturellt arv. Att tankegångarna mellan de professionella bibliotekarierna och användarna går att liknas vid varandra tolkas som att diskurserna rörande biblioteksarbete är en del av ett allmänt kulturarv. De vilar på uppfattningar om kultur, konst och civilisation – och det är först när man förstår de underliggande konflikterna där som man bättre kan förstå placeringen av biblioteket inom kulturen (Talja, 2001, s. 67-68).

Modellen med de olika diskurserna inom finska musikbibliotek verkar kanske för specifik för att användas på andra områden inom biblioteks- och informationsvetenskap. Vi anser dock att så inte är fallet. Även Talja (2001) påpekar själv att modellen har en vidare generaliserbarhet, vilket hon baserar på att samma diskurser uppträder simultant inom olika fält. Modellen kan appliceras vid analys av biblioteksdiskussioner i allmänhet (s. 206).

3.4 Metodologiska ställningstaganden

I detta kapitel har vi försökt presentera det diskursanalytiska forskningsfältet med alla dess begrepp. Vi har kommit till den fas där vi ska redogöra för våra egna ställningstaganden vad gäller specifika val av teoretiska och metodologiska angreppssätt för uppsatsen.

Vi kommer att använda oss av Faircloughs forskningsteori och metod, så som den presenterats i *Discourse and Social Change* (1992) och av Winther Jørgensen och Phillips (2000). Eftersom vår forskning saknar inslag av intervjuer reduceras femstegsmetoden till fyra steg. Dessutom avviker vi från Faircloughs uppfattning då vi inte gör samma distinktion mellan diskursiv och social praktik, vi anser likt den kritiska diskursanalysens kritiker, såsom Laclau och Mouffe, att denna gräns är för diffus. Vi anser att alla sociala praktiker är diskursiva. Detta bredare synsätt reducerar måhända allt socialt handlande till diskurs, men vi är inga determinister – vi anser inte att människor alltså står passiva under diskursers förtryck. Denna skillnad i uppfattning innebär inte att vi inte kan använda oss av Faircloughs tredimensionella modell. Den är fortfarande användbar då den strukturerar och delar upp problemet och på så vis utgör ett konkret verktyg för analys. De icke-diskursiva element som sätter ramar för den diskursiva praktiken i Faircloughs modell är fortfarande av relevans, skillnaden är att vi

ser dem som diskursiva. Vi anser likt Foucault, samt Laclau och Mouffe, att diskurs genomsyrar allt i samhället.

Det kan tyckas besynnerligt att använda sig av en diskursanalytisk metod vars teori man delvis avfärdar, men vi skiljer oss inte åt i så hög grad. Fairclough anser själv att den sociala praktikens diskursiva och icke-diskursiva element *påverkar* varandra. Vi väljer att inte skilja på diskursiv och icke-diskursiv – påverkar något en diskurs är det självt diskursivt. Hans skillnad mellan diskursiv och social praktik ser vi mer som ett sätt att särskilja olika praktiker medan vi arbetar med dem – åtskillnaden pekar inte likt Fairclough på att den ena är mer diskursiv än den andra.

Vad vi gör när vi plockar valda bitar av olika diskursanalytiska teorier är att följa Winther Jørgensen och Phillips (2000) rekommendation att kreativt ”kombinera element från alla tre angreppssätten när man bygger upp sin egen diskursanalytiska ram i ett konkret projekt” (s. 14). Dessutom bygger det lite på ett socialkonstruktionistiskt förhållningssätt till naturlig kunskap – vi godtar inte en modell bara för att den framställs som självklar.

Vårt sätt att använda oss av till exempel Laclau och Mouffe eller ibland Fairclough som andrahandskälla skulle möjligtvis kunna kritiseras, men vi har valt att använda oss av handböcker som tar upp flera teorier. Förutom att man på så vis får en bättre översikt då handböckerna jämför för- och nackdelar med de olika teorierna samt framför kritik som riktats mot dem, så får vi även en modernare bild av tankegångar som är minst tio år gamla men i många fall äldre än så. Vi är med andra ord väl medvetna om att vi egentligen i flera fall nyttjar Winther Jørgensen och Phillips (2000) samt Bergström och Boréus (2005) egna teorier och tolkningar av ämnet diskursanalys. Båda böckerna är utgivna på Studentlitteratur och ger en heltäckande bild över sina respektive ämnen. Dessutom skulle ingen av oss kunna läsa Michel Foucault i originalskick då vi inte behärskar ursprungsspråket tillräckligt bra.

Bergström och Boréus (2005) teorier förser oss främst med underlag för att identifiera de aktörer och förhållningssätt som finns i relation till en text, såsom avsändare och mottagare. Vi tar upp deras definition av text, och vi förhåller oss till begreppet på ett liknande sätt. Med text avser vi en kommunikativt och koherent samling av skrivna ord. Vi tänker därmed inte analysera bilder eller liknande som förekommer i anslutning till texterna.

Vi kommer framöver i vår analys kunna återkoppla till den bakgrundsförståelse vi har erhållit kring bland annat ämnet mediepanik. Att kunna jämföra och placera en ståndpunkt eller ett uttalande i en historisk kontext kan, i skenet av äldre liknande diskurser, belysa dagens ramar för debatten. Kanske är det till och med samma diskurser som återkommer. Som vi nämnt tidigare menar Drotner (1999) att *alla* mediepaniker rör sig inom samma diskurs (se 2.3). En mindre nackdel med *Unge, medier og modernitet* är Drotners fokusering på ungdomar. Eftersom genomsnittsåldern av TV-spelare ligger runt 30 år kan inriktningen på ungdomar vara missvisande. Å andra sidan är genomsnittsåldern för TV-spel antagligen lägre än många andra kulturformer i dagens samhälle, så fokus är inte helt irrelevant.

I Taljas (2001) forskning presenteras olika synsätt på bibliotekets roll, bibliotekarier och

användare. Eftersom materialet är relativt nära vårt arbete både vad avser tid och rum – 2001 och Finland – kan det föreligga intressanta likheter och/eller avvikelser. Som vi tidigare nämnt tänker vi jämföra våra egna resultat med de tre inriktningar som Talja identifierar. Då Talja dessutom föregått oss vad gäller att studera biblioteket ur ett diskursperspektiv har detta säkerligen haft sin inverkan på hur vi själva gått till väga.

Rent konkret går vår diskursanalys till enligt följande:

- Vi går först igenom Faircloughs fyra steg, där det första steget redovisades i inledningen:
  - Problemformulering – När vi letade efter ett forskningsproblem utgick vi från den sociala praktiken. Folkbiblioteken i Sverige står idag under många förändringar; det förs diskussioner om vad verksamhetens syfte är och hur den bör utvecklas. Det var här vi fann vårt utgångsläge.
  - Materialurval – Har skett jämte den process som problemformuleringen utgjorde. Det går i praktiken inte att formulera en forskningsfråga utan att fundera över hur man ska kunna besvara den. Vi kommer att inleda vår analys med att precisera vårt urval.
  - Analys – Vi utgår från den tredimensionella modellen och analyserar utifrån våra fyra frågeställningar debattexterna, deras diskursiva praktik och den sociala praktiken som debatten rör sig inom. Vi ska försöka utröna om diskursordningen står under förändring eller ej och vi kommer spekulera i vad den diskursiva praktiken kan ha för ideologiska, politiska och sociala konsekvenser. Vårt fokus ligger på avsändaren och vi kommer att titta på talhandlingen, avsändarens idéer och språkbruk.
  - Resultat – Efter analysen kommer vi försöka kategorisera och benämna de diskurser som vi stött på i vår undersökning. Genom att tydliggöra de ramar för vad som kan sägas och tänkas möjliggör vi en förståelse som kan ligga till grund för förändring.
- Parallellt med vår fjärde frågeställning, där vi identifierar debattens befintliga diskurser, och vår diskussion jämför vi vårt resultat med Taljas (2001) tre diskursinriktningar och med Drottners (1999) samt Nilssons (2003) tudelade förhållningssätt. Stämmer våra observationer in med den tidigare forskningen, eller antyder våra resultat på en annorlunda bild av dagsläget?

4. Analys

I detta kapitel kommer vi med hjälp av de metoder och teorier som vi redogjort för i föregående kapitel att analysera elva texter med tillhörande kommentarer. Vi inleder med att beskriva vårt material och hur vi gått tillväga vid dess urval. Därpå studerar vi materialet ur våra fyra frågeställningar. Vi börjar med att skaffa oss en överblick i *Debattens huvuddrag* (4.2) där vi skapar en förståelse för materialet genom att studera *Debattens diskursiva praktik* (4.2.1). Därpå studerar vi mer specifikt *Folkbibliotekets verksamhet och roll* (4.3) och *Bibliotekariens och användarens roll* (4.4) för att sedan söka efter *Urskiljbara diskurser i debatten om TV-spel* (4.5) och avslutar kapitlet med en *Sammanfattning av analys* (4.6).

4.1 Materialurval

I undersökningen utgår vi ifrån Christer Hermanssons (2008) debattinlägg i *Svenska Dagbladet* den 9 januari och avgränsar oss sedan genom att använda de artiklar, blogginlägg och kommentarer som är relaterade till detta ursprungsinlägg och på något vis tar upp frågan om TV-spel. Vi har dock vid enstaka tillfällen valt att inte begränsa oss till artiklar som är direkt anknutna till Hermanssons inlägg för att på detta sätt få ett bredare perspektiv på debatten om TV-spel på folkbibliotek. Men vi motiverar dessa avvikelser längre ner.

Vi kom först i kontakt med debatten via ett inlägg på Biblist som är en mejllista för nordiska bibliotekarier. I ett av utskicken ville en bibliotekarie ha en diskussion om skillnaden mellan litteraturfrämjande arbete och nyare satsningar på TV-spel, detta efter att ha sett ett inslag med Christer Hermansson på Kulturnyheterna. Som svar på detta kom ett inlägg som påpekade att debatten om detta redan fördes, men ute i bloggofären. Det skickades även med sex länkar till bloggar som tagit upp frågan. Genom att gå in på dessa sidor tog vi oss vidare in i debatten och letade oss fram till ett antal texter; på det här sättet hittade vi till liknande debatter som förts för ett år sedan. I anknytning till Hermanssons (2008) artikel från den 9 januari har SvD länkar till de bloggar som refererat till artikeln – vi har därigenom funnit mer relevant material. Vi har även sökt själva efter sidor som har varit relaterade till denna debatt och andra debatter kring TV-spel på folkbibliotek. Med söksträngar såsom 'TV-spel AND hermannsson' och 'TV-spel AND bibliotek*' – där vi alternerat sökordet 'TV-spel' med 'tevespel' – har vi sökt i Artikelsök, Mediearkivet, artikelarkiven för de biblioteksrelaterade tidskrifterna *Ikoner*, *DIK-forum* och *Biblioteksbladet*. Här nedan kommer vi att redovisa de olika texter som vi använder oss av i vår analys – när de är ifrån, i vilket forum de är skrivna och vilken karaktär texterna har. För enkelhetens skull presenterar vi texterna i bokstavsordning, med avseende på författarnas efternamn.

4.1.1 Materialbeskrivning

Kristofer Ahlström (2008) skrev ”Bibliotekarier: stå upp för kulturen!” som en direkt kommentar på Hermanssons artikel. Texten är publicerad den 14 januari, fem dagar efter Hermansson, i *Spelbloggen* – en blogg skriven av två TV-spelsrecensenter från Aftonbladet. Bloggen innehåller mest TV-spelsrelaterade nyheter men även en del mer personliga betraktelser. Medan en del av artiklarna verkar ha varit avsedda för publicering i den tryckta upplagan har andra inlägg i bloggen skrivits under friare former – speciellt de privata bitarna, däribland denna text. Den är direkt länkad via Svenska Dagbladets blogglänkar som listar de inlägg som refererar till artikeln. Inlägget har fått sex kommentarer.

Peter Alsbjer (2008) redogör för den då nyss uppblossade debatten i sitt inlägg ”Biblioteksdebat”, publicerat den 13 januari i *Peter Alsbjers blogg*. Alsbjer är länsbibliotekarie i Örebro och förespråkare av 2.0-idéen. Han skriver nästan uteslutande om ämnen relaterade till bibliotek eller information och är då väldigt tydlig med sina källor. Det är även Alsbjer som står för svaret och länkarna i tidigare nämnda Biblist-förfrågan. Inlägget står med bland Svenska Dagbladets blogglänkar och har fem kommentarer.

Henri Aroma (2008) skriver den 15 januari ”Vad ska vi ha folkbiblioteken till?” Inlägget är hämtat ur Aromaas blogg *Librarianishish is the new black*. Bloggen behandlar mest kulturella fenomen ur första-person-perspektiv; däribland bibliotek. Inlägget är länkat i Svenska Dagbladet. Det saknar kommentarer.

Christian Daun (2007) skriver en artikel i *Vi*. Tidningen presenterar sig som en alternativ inblick i den nationella och internationella kulturen och finns även i tryckt version. Dauns text är ett reportage med intervjuer och uttalanden från personer som arbetar med 2.0-verksamhet. Artikeln heter ”Revolution på bibblan!” och publicerades redan den 21 november 2007. Vi har tagit med texten då Hermansson i sin artikel riktar ett svar åt en av de intervjuade, dessutom förser oss Daun och hans intervjuobjekt med olika intressanta uttalanden och fakta som faller innanför våra frågeställningar.

I Erik Edwardsons (2008) blogg *Eriks axplock: Nedslag i det flöde av text, ljud och bild som passerar en bibliotekarie* publicerades den 10 januari inlägget ”Biblioteksdebat”. Edwardson är ungdomsbibliotekarie i Höganäs och hans blogg behandlar mycket ungdomsrelaterad kultur samt biblioteks- och informationsrelaterade nyheter. Samtliga blogg-inlägg innehåller länkar till källor. Inlägget som är en kommentar på Hermanssons artikel är både länkat i Svenska Dagbladets blogglänkar och i Biblist. Det finns inga kommentarer kopplat till detta inlägg.

Niclas Forsgren (2008), en av tioalet författare till *Den sköna bloggen: Sandvikens folkbibliotek*, skrev den 11 januari inlägget ”Don Quijote av Strängnäs”. Då det rör sig om en biblioteksblogg består materialet uteslutande av biblioteks- och litteraturrelaterade nyheter. Inläggen är av mer offentlig än privat karaktär. Forsgrens text är länkat både via Svenska Dagbladet och Biblist. Texten har blivit kommenterad tre gånger.

Startskottet för vårt uppsatsmaterial kommer från Christer Hermanssons (2008) artikel ”Bibliotekarier: stå upp för litteraturen” i *Svenska Dagbladet* den 9 januari. Artikeln är

ursprungligen publicerad i tidningens tryckta version men blogglänkarna återfinnes i den digitala varianten. Förutom de 15 bloggar som refererar till artikeln har det lämnats två kommentarer på nätet. En del av texten är ett svar på Inga Lundéns uttalande i *Vi* och Lundén har därefter bidragit med ett svar tillägnat Hermansson. Även detta publicerades i *SvD* men behandlar dessvärre inte frågan om TV-spel.

Eleonor Lindbäck (2008) är bibliotekarie i Kiruna och en av författarna till bloggen *Spelbiblioteket: Om att arbeta med spel på bibliotek*. Den 11 januari svarar hon på vår ursprungsartikel med sin text ”Christer Hermansson gillar inte spel på bibliotek”. Bloggen handlar uteslutande om TV-spel och TV-spel på bibliotek. Texten är länkad i *SvD* och i *Biblist-utskicket*, och har tretton kommentarer.

Gitt Ossler (2007) är bibliotekarie vid Malmö Stadsbibliotek som står bakom *MSB-bloggen*. Redan den 22 april 2007 skapade Ossler inlägget ”Kvalitet”. Inlägget kopplas även till *Den sköna bloggen* (nämns nedan) där bland annat hon och Mats Nordström – skribent på *Spelbibliotekets* blogg och bibliotekarie från Malmös TV-spelsgrupp – debattera om TV-spelens förekomst på folkbiblioteken. Även om inlägget med dess kommentarer och hela debatten i sig föregick Hermanssons artikel har vi valt att ta med dessa då de utgör något av en grund för vår debatt. Det rör sig nämligen om samma tankegångar; Hermansson och andra återkommande debattörer redogör för sina ståndpunkter vad gäller TV-spel, biblioteksverksamheten, bibliotekariers kompetenser, et cetera. Inlägget har fått tolv kommentarer. Vi hittade debatten via *Den sköna bloggen*.

Den 10 januari, en dag efter Hermanssons artikel i *SvD*, skriver bibliotekarien Erik Stattin (2008) inlägget ”Anti” i sin blogg *Mymarkup, old school and shit*. Bloggen är av en lite mer personlig karaktär och har inga direkta begränsningar vad gäller inläggens ämne, Stattin verkar kommentera det mesta och länkar alltid till sina källor. Texten är länkad från både från Svenska Dagbladet och *Biblist-utskicket*, inlägget har en kommentar.

Marcus Strand (2007) är en annan skribent för tidigare nämnda *Den sköna bloggen: Sandvikens folkbibliotek*. Den 25 mars 2007 inleder han en diskussion med inlägget ”Biblioteksdebatt”. Även om fokus begynnelsevis inte ligger på just TV-spel finns det mycket att utläsa ur de arton kommentarer som följer. Ossler, Nordström och Hermansson uttalar sig och även Dieselverkstaden – ett aktivitetshus i Sickla med bland annat ett 2.0-bibliotek – som figurerar i flera av våra artiklar. Vi tar alltså med debatten, trots artikelns datering, av samma skäl som tidigare – den belyser våra frågeställningar. Texten länkades från Niclas Forsgrens (2008) inlägg i den *Den sköna bloggen* som en bakgrundsbild mot hans text om Hermanssons synpunkter.

4.2 Debattens huvuddrag

Inledningsvis måste det sägas att debatten trots våra begränsningar berör fler ämnen än TV-spel och Hermanssons åsikter eller svar på dessa. Vi placerar frågorna kring TV-spel i det sammanhang som texterna utgör för att få en djupare förståelse för diskussionen. De återkommande teman som tas upp i ovanstående artiklar är dels bibliotekets verksamhet och hur det ska förhålla sig till det nya 2.0-konceptet, dels

kvalitet med dess koppling till TV-spel och skönlitteratur och slutligen bibliotekariernas roll och profession i denna situation.

Frågor som rör bibliotekets verksamhet och Bibliotek 2.0 påbörjades långt tidigare än i Hermanssons debattartikel från januari 2008. Casey lanserade begreppet 2.0 i sin blogg 2005, och har sedan dess skrivit artiklar i ämnet, föreläst och skrivit boken *Library 2.0: a guide to participatory library* (Casey & Savastinuk, 2007). Under denna tid har begreppet även hunnit etableras i Sverige. Och nu när dess koncept även börjar användas i praktiken, är det ännu mer omdiskuterat. Diskussioner som rör bibliotekets verksamhet och syfte överlag är ingen nyhet. Det är en naturlig del i utvecklingsprocessen av en verksamhet.

Ett annat återkommande inslag i debatten är frågan rörande kvalitet. Traditionellt sett har biblioteket varit en slags kvalitetens väktare, vilket både hör ihop med folkbildningstanken men även ett slags förmynderi. I texterna frågar man sig hur man ska göra ett urval baserat på kvalitet. Det dras paralleller mellan TV-spel och populärlitteratur, det frågas om TV-spel kan sägas besitta några kvaliteter och om TV-spel ens ska finnas med i folkbibliotekens urval. Och vem är det som ska ta dessa beslut?

Utveckling och utmaningar inom biblioteket leder oundvikligen till frågor som rör bibliotekariernas verklighet. Hur ska de förhålla sig till om deras användargrupp förändras, om kraven på utvidgad kompetens ökar i och med tekniska förnyelser, om de ekonomiska förutsättningarna ändras, et cetera? I texterna vi valt att undersöka finns det en underliggande oro för vad som kommer att ske med professionen om fokus försvinner från litteraturförmedling och gränsen mellan användare och bibliotekarie suddas ut.

4.2.1 Debattens diskursiva praktik

Om vi ser till den diskursiva praktiken och fokuserar på texternas produktion, distribution och konsumtion kan vi särskilja olika typer av texter och genrer. Som Fairclough (1995, refererad i Winther Jørgensen & Phillips, 2000) ser det är 'genre' ett slags språkbruk förbundet med en bestämd social praktik (se 3.2.2). Språkbruket skiljer sig avsevärt åt beroende på om det kommer från en artikel i en tidning eller tidskrift och ett inlägg i en blogg. Medan texten i det första fallet ofta framställs som ett mer objektivt, faktaliknande uttalande och på sin väg mot publicering genomgår flera redigeringssteg, så tillåts bloggen vara mer privat i sitt språk och sina redogöranden. Bloggen saknar också de redaktionella moment som finns på en tidning – det råder en större närhet mellan författare och publicering i en blogg – och i slutändan en större närhet mellan avsändare och mottagare. Fortsätter vi se till textproduktionen och dess distribution så vänder sig blogg- och tidningsskribenter till olika mottagare. Avsändaren har kanske en nationell läsarskara i åtanke om denne skriver för Svenska Dagbladet medan personen ifråga kanske skriver för sina bekanta i en blogg – eller i fallet biblioteksblogg skriver för sina egna användare och för andra bibliotek. Detta för oss in på problematiken vad gäller åtskillnaden i olika typer av bloggar. Distinktionen mellan vad som är en offentlig typ av blogg och en personlig är diffus – svårigheten ligger i att identifiera de tilltänkta och de verkliga mottagarna. Vad är syftet med bloggen? I vissa fall finns det ett uttalat mål med bloggen – såsom i *Spelbibliotekets* (Lindbäck, 2008) presentation av sig själva: ”Detta är en blogg om att arbeta med dator- och tvspel på

bibliotek”. I andra fall då avsändaren utgör det som Bergström och Boréus (2005) kallar en ”sammansatt social aktör” (se 3.1.2), det vill säga flera sammankopplade skribenter, får vi anta att bloggen delar mål med sina upphovsmän – till exempel Sandvikens folkbibliotek i fallet med *Den sköna bloggen*. Svårast blir det när det kommer till bloggar med enskilda skribenter. Är exempelvis *Eriks axplock* att betrakta som en biblioteksblogg då denna nästan uteslutande tar upp biblioteksrelaterade frågor utan att för den delen anknyta dessa direkt till hans arbetsplats? Vad är den enskilde avsändarens agenda?

Denna skillnad mellan det personliga och det offentliga – det subjektiva och det objektiva – finns även i tidningsgenren. Det är skillnad på ett nyhetsreferat, ett reportage och en debattartikel. En notis med sitt ursprung ur TT:s nyhetsbyrå ter sig betydligt objektivare än de andra textformerna – även om journalister och tidningar aldrig kan arbeta utifrån en fullkomligt neutral objektivitet ligger det ändå en outtalad tanke om att mediebevakningen ska reflektera världen och ha en kritisk hållning gentemot de i maktposition. Detta kan te sig aningen motsägelsefullt i de fall när debatter enbart hålls av intressenter i maktposition; det är inte vem som helst som får möjligheten att skriva ett debattinlägg i en av Sveriges stora dagstidningar. Detta är förbehållet några få personer och är något som kan återkopplas till det Foucault (1993, refererad i Bergström & Boréus, 2005) kallar utestängningsmekanismer (se 3.2). Att föra fram sina åsikter i en blogg är däremot något alla kan göra. Men maktperspektivet kvarstår ändå, då läsarkretsen oftast inte är lika omfattande i en blogg och texten sällan får samma inflytande i debatten.

Vad avser de kommentarer som finns att läsa i anslutning till artiklarna och inläggen följer dessa ungefär samma premisser som blogginläggen – de är personliga och subjektiva. Vad som skiljer kommentarerna åt från inläggen är att de ofta utgör replikerande text som ibland är riktad enbart till ursprungsavsändaren snarare än andra mottagare. Texterna är även i högre utsträckning anonyma. Extra tydlig blir kommentargenren när den ställs emot tidningsartikeln; Hermanssons text präglas av ett genomtänkt upplägg och en retorik medan dess kommentarer har en mer talspråksaktig karaktär. Kommentarer är inte korrekturlästa och är framförallt kortare än den text de ger synpunkter på.

Vi har identifierat följande genrer:

- Tidningsartiklar (*SvD*, *Vi*)
- Bloggar av offentlig karaktär med flera skribenter (*Spelbloggen*, *Den sköna bloggen*, *Spelbiblioteket*, *MSB-bloggen*)
- Bloggar av offentlig karaktär med *en* skribent (Peter Alsbjer, Erik Edwardson)
- Bloggar av personlig karaktär (Henri Aromaa, Erik Stattin)

4.3 Folkbibliotekets verksamhet och roll

I detta och följande avsnitt analyserar vi materialet utifrån våra frågeställningar. Citaten är direkt klippta från texterna och eventuella stavfel eller andra oklarheter som redovisas har alltså varit där från början. I detta avsnitt går vi igenom texterna i samma ordning som i avsnittet för *Materialbeskrivning* (4.1.1), med undantag av att vi presenterar Hermanssons artikel först då de resterande texterna i mångt och mycket

refererar till denna.

Christer Hermanssons (2008) artikel i *SvD* handlar som dess titel antyder mer om bibliotekariernas profession än själva bibliotekets plats i samhället. En vision av verksamheten blir tydligast när han skriver att "[...] eftersom basen och fundamentet i alla bibliotek är boken och litteraturen." På sedvanligt tidningsmanér utlämnar han sitt eget subjekt och låter påståendet verka som något naturligt. Detta förstärks också av att satsen binds ihop med föregående med ordet 'eftersom' som pekar mot att han här framhåller ett logiskt resonemang. Han skriver även att "Folkbiblioteken ska erbjuda alternativ; lyfta fram kvalitetsurval och inte leka marknad." Även detta speglar vad han anser vara folkbibliotekets primära uppgift samtidigt som det pekar ut den diskurs Hermansson befinner sig i.

I kommentarfältet till "Bibliotekarier: stå upp för kulturen!" (Ahlström, 2008) skriver en Stefan Blomberg från Goodgame att han "brinner för spel" men att han – om han nödgas välja – hellre ser att biblioteken har "bra barnlitteratur", "intressanta tidskrifter" och "spännande föreläsare". Trots att Blomberg själv är involverad i TV-spel i och med sitt arbete i Goodgame vill han inte att folkbiblioteken glömmar sin ursprungliga verksamhet. Detta uttalande belyser den i viss mån ekonomiska svårigheten biblioteket står inför när ett nytt medium introduceras – vi tror att många bibliotek och bibliotekarier antagligen likt Blomberg också känner sig nödgade att välja mellan att bibehålla den service man har och att vidga sitt utbud.

Peter Alsbjer (2008) förklarar i sin blogg den syn han har på Bibliotek 2.0. Han ser modellen som ett förhållningssätt som

[...] innebär att nya medier och bibliotekstjänster blir intressanta för biblioteken i den mån de är intressanta för bibliotekens brukare. Det innebär också att man måste förhålla sig till gamla medier och verksamhetsformer. Det är inte biblioteken själva eller dess personal som ska avgöra vad är ett bibliotek är – det ska göras i ett ständigt pågående samtal mellan profession, våra uppdragsgivare och de som använder våra tjänster eller de som ännu inte gör det.

Sättet texten är skriven på påminner om en debattartikel; författaren finns där hela tiden och flera stycken och satser inleds med "Själv tror jag", "Jag menar" eller liknande, men flera definitioner och implikationer redogörs för i de mer opersonliga styckena – likt det ovan. Genom att utelämna sitt subjekt döljs avsändaren och argumenten får på det sättet bättre slagkraft då de verkar mer allmängiltiga anser vi. I citatet menar Alsbjer att bibliotekens verksamhet står under förändring i och med användarnas intresse för nya medier och tjänster. Vi tolkar det som att han menar att det är upp till allmänheten och beslutsfattarna att avgöra bibliotekens roll i samråd med bibliotekarierna – inte av dem. Vi får här anta att Alsbjer riktar sig till andra bibliotekarier då han skriver "våra uppdragsgivare" och "våra tjänster". Ser vi vidare till textens helhet är citatet ovan hämtat från textens avslutning, vi tolkar det som att stycket uttrycker en slags slutplädering om användarstyrning – särskilt som Alsbjer öppet kallar sig 2.0-förespråkare.

I Henri Aromaas (2008) blogginlägg är det flera passager som är direkta svar på Hermanssons påståenden. Ett av dessa är när Aromaa skriver att "[m]en, kanske är det så att boken och litteraturen inte längre kan vara ensamma om att vara det fundament som bibliotek bygger på. Varför polarisera förhållandet mellan de olika

biblioteksmedierna?” Likt flera skribenter påpekar han att de olika medierna inte motsätter varandra och menar vidare att bokens plats inte är helgad. De inledande orden ”Men, kanske är det så [...]” lämnar först påståendet öppet för tolkning hos mottagaren men Aromaa framför därpå att bibliotekens roll är ”att möta människors ändrade medievänor och erbjuda ett bestånd och en service som som återspeglar det.” Meningen som följer därpå avblåser alla tvivel hos mottagaren då Aromaa redogör för sin syn på verksamheten där han anser att ”[d]ärför ska biblioteken låna ut spel, filmer, serier, musik och såklart böcker.” Med en modalitet som tar bort fokus från subjektet förespråkar författaren en efterfrågestyrd verksamhet.

Reportaget i *Vi*, skrivet av Christian Daun (2007), framhåller några olika bibliotekariers synpunkter i flera intervjuer – bland annat tittar vi på uttalanden från Per Perstrand från Dieselverkstaden och Mia Dimblad från Garaget som är en satsning i Malmö som likt Dieselverkstaden bygger på konceptet Bibliotek 2.0. Daun beskriver Dieselverkstaden och skriver att ”[d]en butiksmässiga exponeringen, beslutet att låta besökarna ta kaffet och sorlet med sig in till böckerna, satsningen på audiovisuella medier (TV-spel, ljudböcker, film, musik)” har mötts av ”från kritik”. Daun skriver att Hermansson anklagade verksamheten för att vara ytlig och populistisk och såg Dieselverkstaden som en ”avveckling av kärnverksamheten”. Bibliotekarien Per Perstrand på det tilltalade biblioteket kontrar med att ”[v]i har Strindberg, Dostojevskij... och TV-spel. Det är fortfarande böckerna som dominerar [...]”. Medan Hermansson, likt den artikel han kom att publicera i *SvD* ett par månader senare, menar att boken är bibliotekets fundament påpekar Perstrand att det ena inte utesluter det andra. Mia Dimblad som jobbar med Garaget tror att den nya biblioteksformen kommer att spridas: ”Absolut. Om folkbiblioteken vill överleva så måste vi få in andra verksamheter. Böcker finns ju överallt.” Detta uttalande kan sammankopplas med den faktaruta som Daun låtit sätta punkt för reportaget. Med siffror från Kulturrådet påpekar han att böcker minskat i utlån medan audiovisuella medier ständigt ökat.

När Erik Edwardson (2008) uttalar sig i sin blogg *Eriks axplock* om bibliotekets verksamhet anser han att ”[f]olkbibliotek ska rymma högt och lågt, smalt och brett [...]” samt att han ”tror att biblioteken bäst utvecklas av bibliotekarier och biblioteksanvändare tillsammans”. Han menar att biblioteket ska stå för ett brett (medie)utbud – i texten påpekar han att TV-spel inte står i motsättning till litteraturen – och han tror att detta bäst åstadkoms med ett 2.0-synsätt. Edwardson poängterar att det sistnämnda är hans egen slutsats.

Niclas Forsgren (2008) berör i *Den sköna bloggen* de flesta av Hermanssons frågor när han skriver att ”2.0 och TV-spel på bibliotek betyder inte att bibliotekariekåren är illitterata, banala eller desperata. Det handlar om att vara i takt med tiden och betyda något för våra besökare nu och i framtiden. Givetvis genom att hålla god kvalitet på allt det vi gör.” Forsgren verkar rikta sig till andra bibliotekarier eller ’bibliotekariekåren’. Citatet kommer från inläggets sista stycke och liksom tidigare verkar denna avslutning utgöra en slags krona på verket – en kärna med idéer som hela textmassan pekar mot.

I *Spelbibliotekets* blogg (Lindbäck, 2008) kommenterar en Peter Björkman inlägget med att ”[d]emokrati handlar för mig om medborgartanken. Att människan tar aktiv del i samhällets utveckling. Där tycker jag att biblioteken har sin viktigaste roll. Spel känns mer som en ungdomsgårdsuppgift. [...] Jag tycker inte att spelen behöver sponsras av

allmänna medel.” Ser vi på uttalandet ur modalitetsaspekt syns Björkman själv i texten, med uttryck som ”handlar för mig”, ”tycker jag” och ”känns mer som”. Han verkar i sina texter anse att bibliotekets främsta uppgift är att förmedla information och kultur som skapar politiskt medvetna medborgare – och det är något som TV-spel inte förmår göra. Eleonor Lindbäck svarar i *Spelbibliotekets* kommentarfält att hon ”[...] tycker att bibliotekens uppgift är att förhålla sig till samhällets mediala utveckling och att utifrån medborgarnas intressen och önskemål föra fram ett kvalitetsurval av medier [...]”. Hon uttrycker att hon personligen är för efterfrågestyrningen och att hon anser att biblioteket kan ha både och – politiska och kulturella skrifter å ena sidan och TV-spel, deckare och fräcka magasin å den andra.

I *MSB-bloggen* utlyser Gitt Ossler (2007) en debatt kring kvalitetsbegreppet. Senare uttalar hon sig i kommentarfältet om bibliotekets verksamhet och hur denna ska baseras på två kvalitetskriterier. Hon inleder stycket med ”Enligt min mening [...]” men lägger sedan fram kriterierna som grundmurade faktum. Ossler har tidigare nämnt dessa definitioner som kommentar till Marcus Strands blogginlägg och vi tolkar vad hon vill säga med dem nedan.

Inlägget av Erik Stattin (2008) i bloggen *Mymarkup, old school and shit* börjar med ”Nej, jag tror inte vi kan ha både och.” Han hänvisar till dem som påstår att bibliotek kan tillhandahålla både ”skönlitteraturen och tevespelen”. Artikeln fortsätter med att beskriva biblioteket som en utdöende verksamhet då det består av ”maktanspråk på att veta bäst” och ”hedervärda kulturarbetare”. Biblioteket saknar en social förankring i sin motpol som utgörs av det ”intellektuella arbetets trasproletariat” – ett folk som i en slags reaktion mot bristen på inflytande väljer en spelkultur framför bokcirklar. Texten är genomgående personligt skriven och innehåller många starka, ideologiska uttryck som bidrar till att ge texten ett mer debatterande och subjektivt intryck. Ska vi sammanfatta Stattins utläggningar verkar han se på bibliotek och TV-spel som oförenliga.

Marcus Strand (2007) välkomnar i *Den sköna bloggen* en biblioteksdebatt och frågar sig retoriskt vad som utgör bibliotekets roll och verksamhet. ”Är det folkbildning, att vara ett stöd för studerande, är uppdraget att först och främst förmedla och tillgängliggöra kultur, information och litteratur, eller måste biblioteken för att förbli relevanta snegla mot upplevelseindustrin, söka sin nya roll bland kaféer, spel och annan tingeltangelverksamhet?” Strands intention i citatet ovan är antagligen att man som läsare ska beakta folkbildningen, studieservicen och förmedlingen när man ser till ett biblioteks syfte. Förutom att han likställer spel med tingeltangelverksamhet förknippar han fenomenet med ’upplevelseindustrin’ ett ord som vi i kulturella sammanhang förknippar med kommersialism, massproduktion och populärkultur. I inläggets kommentarfält uttalar sig en mängd personer. Martin Lövstrand är en av dessa och han menar att ”[b]ibliotekets idé är väl att vi alla medborgare via skatten gemensamt samlar ihop material som för den enskilde blir för dyrt att köpa på egen hand. Att orientera sig i höstens romanutgivning skulle kosta tusentals kronor utan bibliotek. Liksom att pröva på höstens nya tevespel, se filmerna, läsa de tecknade serierna eller poesin.” När Lövstrand beskriver bibliotekets roll gör han det med ett litet förbehåll – han inleder med ett ’väl’ vilket kanske kan kopplas till diskussionen redan blivit hätsk innan hans kommentar och han inte vill stöta sig onödigt mycket med någon. Han verkar inte göra någon åtskillnad vad gäller medietyp, även om han visar att han är medveten om att

boken har en central plats i verksamheten då han använder det som första exempel.

Diskussionen i kommentarfälten till *Den sköna bloggen* (Strand, 2007) handlar även om kvalitet. Sara Nilsson skriver att ”kvalitet är också något som avgörs lokalt. Både när det gäller urval och verksamhet. [...] Så länge exempelvis biblioteket i dieselverkstaden fyller de syften och mål politiken har, är verksamheten lyckad.” Varpå Christer Hermansson kontrar: ”Kvalitet är inte relativt. Folkbibliotek ska sträva efter kvalitetsurval, inte vara kommersiella varuhus, Sara.” De olika uttalandena är fundamentalt åtskilda; allra mest vad gäller synen av vad som utgör kvalitet men även ur vilket perspektiv en biblioteksverksamhet ska bedömas. Signaturen ’TS’ kopplar kvalitet till biblioteksverksamhet när denne skriver att ”[...] det finns ingen objektiv definition av kvalitet (verkshöjd). [...] Vad som ska göras på folkbiblioteken bestäms lokalt av politikerna, hur det ska göras av tjänstemän. [...] Biblioteken kom till i en helt annan tid än den vi lever i nu och med helt andra sociala och kulturella utmaningar.” Likt signaturen är avsändaren anonym i sina uttalanden och nyttjar en objektiv modalitet.

I samma bloggdiskussion finns en kommentar från Dieselverkstaden som gör en poäng av att de inte har ”ANTINGEN tv-spel, lättlästa Wahlströmsböcker och det du kallar ’tingeltangelverksamhet’ ELLER bokprat, kanoniserad litteratur och skrivarkurser för barn. Man kan ha både och [...]”. De menar att Strand är inne på en indelning av finkultur och fulkultur och därför inte kan se hur man i sin verksamhet både kan representera kvalitet och samtidigt tillhandahålla populärkultur. För att återkoppla till TV-spel och kvalitet citerar vi Gitt Osslers kommentar:

Det är folkbibliotekets uppgift att med sitt utbud belysa, debattera och ifrågasätta samhället såväl fackmannamässigt som konstnärligt, och därför är det ett första kvalitetskriterium, enligt min mening. Bidrar detta dessutom till att utveckla och kultivera språket är det ytterligare en kvalitet, eftersom den skriftliga och muntliga förmågan är oupplösligt förenad med ett modernt och civiliserat samhälle. Så vitt jag kan bedöma uppfyller tv-spel inget av dessa krav - det enda argument jag annars hört som skriver in dem i vår verksamhet är att ’tv-spel är också kultur’. [...] Tv-spel är skapat för ren underhållning [...] Frågan är istället om det är folkbibliotekets uppgift?

Ossler varvar olika modalitetstyper med varandra i ovanstående stycke; hon använder flera raka påståenden som låter som obestridbara fakta såsom ”Det är folkbibliotekets uppgift [...]” och ”Tv-spel är skapat [...]” samtidigt som hon själv förekommer i texten, ”[...] enligt min mening” och ”Så vitt jag kan bedöma [...]” som exempel. Hon stärker även sina påståenden genom att binda ihop en av satserna med ”eftersom”. Om vi försöker sammanfatta Osslers ståndpunkt verkar det som om hon anser att TV-spel är kultur, om än underhållningsbetonad, men inte tillräckligt kvalitativ för att ha på bibliotek. Detta är något som vi kan återkoppla till Drotner (1999) som menar att debatter om nya medier ofta handlar om makten att definiera vad som är och inte är riktig kultur (se 2.3). Någon som verkar dela samma idéer som Drotner är Mats Nordström – från Malmös TV-spelsgrupp – som påpekar i kommentarfältet i *Den sköna bloggen* (Strand, 2007) att det har ”[...] i delar av bibliotekssverige traditionellt sett funnits en alltför konservativ syn på nya kulturyttringar. [...] Man har dömt ut hela genrer och medier inte på grund av sunda kvalitetsargument utan på grund av att man inte förstått eller orkat ta till sig och sortera.” Ser vi till transistiviteten i citatet gör Nordström ingen direkt koppling till något specifikt bibliotek, han kopplar istället handlandet till en traditionell och konservativ syn på bibliotekets roll.

4.3.1 Sammanfattning av bibliotekets verksamhet och roll

Sammanfattningsvis finns det några olika synsätt på vad som utgör bibliotekets roll och vad som bör ingå i dess verksamhet. Det verkar finnas en falang som anser att de primära uppgifterna på ett folkbibliotek består i folkbildning och förmedling av kultur och information – med ett starkt fokus på litteratur. Denna grupp menar att det är viktigt att särskilja sig från marknaden och dess kommersiella krafter. Den andra falangen menar att biblioteken för att överleva och vara betydelsefulla för sina användare måste hänga med i utvecklingen. Detta gör de genom att förhålla sig till samhällets mediala utveckling och möta människors ändrade medievanor, intressen och önskemål. De anser vidare att biblioteken inte säljer ut sig bara för att de når fler människor.

Vi ser en annan aspekt som handlar om indelningen av kultur och medier i finkultur och populärkultur. Denna fråga botten oftast i synen på kvalitet – och blir väldigt ofta subjektivt besvarad. Det finns de avsändare som verkar anse att litteraturen som kulturell form är mer överlägsen än resterande medier. Särskilt då den litteratur som utvecklar och kultiverar människorna och språket i ett samhälle. Motpolen till detta synsätt är de som framhåller att de inte gör någon åtskillnad vad gäller medietyper och att kvalitet inte är objektivt utan någonting som personalen tar ställning till på lokal nivå – kvalitet är historiskt och kulturellt specifikt, eller kontingent. Denna grupp verkar ändå göra gällande att boken har en central roll i bibliotekets verksamhet.

En tredje iakttagbar aspekt som skiljer olika avsändare åt är synen på bibliotekets förmåga att erbjuda både finkultur och populärkultur. Många menar att underhållningsbetonad kultur kanske inte hör hemma på bibliotek bara för att det är kultur. Man anser att ekonomiskt och verksamhetsmässigt fokus på annat än böcker resulterar i minskat läsande hos användare och det svenska folket i stort. Detta bipolära ”antigen eller”-tänkande kan jämföras med Ejgil Søholms term ’bokövergivande’ (Drotner, 1999, s. 48-49; se även 2.3). Andra poängterar att det ena inte behöver utesluta det andra, att man kan ha ”både och” och att brett medieurval tillhör bibliotekets grundläggande verksamhet.

Jämför vi förekomsten av dessa tre aspekter ser vi att de väldigt ofta hänger samman. De som anser att bibliotekets främsta verksamhet är folkbildning menar även att litteraturen är det främsta medlet man har för att bistå detta arbete. Fokus på andra medier är i vägen för litteraturfrämjandet och kulturförmedlandet. Den andra falangen tycker att man bör möta användares behov och önskemål och anser vidare att kvalitet inte är något statiskt och objektivt. Vilket innebär att nya medier är av intresse för bibliotekets roll i samhället.

4.4 Bibliotekariens och användarens roll

I detta avsnitt analyserar vi hur bibliotekarier och användare framställs i texterna. Med användare avses de som besöker biblioteket, de som nyttjar dess tjänster och de som kan tänkas göra det – med andra ord allmänheten i stort. Artikeln i *Vi* skrevs innan Hermanssons debattartikel och då han vid något tillfälle hänvisar till denna, tänker vi ta upp den först.

I artikeln ”Revolution på bibblan!” från *Vi* beskriver Christian Daun (2007) personalen

som ”garvade kypare”. Som i sin tur närmar sig användarna – benämnda som ”viltsekomna gäster”. Denna koppling till ett mer marknadsanpassat serviceyrke, liknande det på en restaurang, är ett genomgående tema i hela artikeln. Det görs även andra liknelser där biblioteket är en galleria, ett café eller liknande. Detta kopplas i sin tur ihop med att Bibliotek 2.0 är ett nytt sätt att driva verksamheten på och ”[a]mbitionen är att skapa ett flexibelt, välbesökt och levande bibliotek; ett ställe där besökaren är aktiv medskapare snarare än passiv konsument.” Artikelförfattaren Daun beskriver den nya verksamheten med positivt klingande vokabulär såsom ”flexibelt”, ”välbesökt” och ”levande” samt genom att ställa ”aktiv” gentemot ”passiv” när han talar om användare. Han menar att det man vill åstadkomma är att med ny teknologi ge användaren mer inflytande. Daun placerar även in sig själv i kategorin användare då han formulerar ett ”vi” i texten: ”I allt större utsträckning är det *vi* som går på bibliotek som bestämmer vad som ska finnas där, hur länge det ska ha öppet och hur det ska se ut” [vår kursivering]. Som exempel på hur användaren kan påverka utformningen av sitt bibliotek tas Punkt Medis upp, där de haft möten och fokusgrupper med användarna. Enhetschefen Lena Cederström beskriver det som att ”[v]isionen är inte för besökaren, utan med besökaren”. Cecilia von Strokirsch som jobbar på biblioteket tillägger att hon är ”övertygad om att upplägget med medskapare och ambassadörer skulle kunna fungera var som helst”. Ambassadörerna är i Punkt Medis fall ungdomar som anställts för att åka ut till skolor för att få upp intresset för biblioteket och kolla av vad som efterfrågas. Program och inköp ska sedan anpassas efter detta. Ser vi till modaliteten i citatet syns von Strokirsch egna subjekt i satsen och hennes grad av instämmande med påståendet när hon säger att hon är ”övertygad”.

Ytterligare ett bibliotek tas upp som exempel i artikeln och det är Stockholms stadsbibliotek. Här uttalar sig bibliotekschefen Inga Lundén genom att säga: ”Bibliotek 2.0 är något som händer. Bort med alla grindvakter, bort med hierarkierna, in med folket!”. Detta kan tolkas som att användarna tidigare har varit utestängda från biblioteksmiljön. Och är det då bibliotekarierna som agerat grindvakter och upprätthållit hierarkin? Ett ordbruk med starkt klingande ord såsom ”grindvakt” och ”hierarki” sätter satsen i annat perspektiv än om man skulle byta ut ordet ”hierarki” med till exempel ”arbetsroller”.

Gränserna mellan inre och yttre tjänst håller på att suddas ut. Det viktigaste arbetet sker ute bland besökarna. Stadsbibliotekets enhetschef Johanna Hansson menar att förändring är ett måste om man ska kunna tillgodose nästa kull besökare. Hon talar om den kommande generationen som den ’uppkopplade’ – en grupp van vid lättillgänglighet, medskapande och snabb respons. – Jag tror att delaktigheten på nätet kommer att smitta av sig till biblioteket. Folk kommer att komma hit med förväntningar om att få vara med och påverka. Då måste vi vara beredda, säger hon.

Citatet ovan visar på hur användarna tros ställa andra krav idag och i framtiden, och hur bibliotekarierollen därmed också måste förändras.

Christer Hermansson (2008) ställer många retoriska frågor i den debattartikel han skrivit i *SvD*. De som främst rör bibliotekariens roll är: ”Vilka är egentligen bibliotekariernas främsta professionella egenskaper? Är det inte framförallt kännedom och kunskap om skönlitteratur?” Han uttrycker stor oro över den utveckling där bibliotekarierna i Sverige ”håller på att banalisera och avintellektualisera sig själva”. Härefter kan vi även se koppling till användarna då han i nästa mening beskriver det som följande: ”Öka gärna dialogen med medborgarna på de svenska folkbiblioteken men bortse inte från all

erfarenhet och kunskap ni besitter om litteratur och litteraturförmedling.” Den avsedda mottagaren för denna uppmaning kan vara bibliotekarier vid svenska folkbibliotek, men avsändaren vet att fler än så kommer att läsa texten. För Hermansson framstår det som viktigt att upprätthålla en klar distinktion mellan bibliotekarier och användare. Och att släppa in användaren allt för mycket skulle kunna vara det samma som att säga att vem som helst kan göra bibliotekariens jobb, vilken i sin tur leder till banalisering och avintellektualisering av yrket. Istället ska litteraturkompetensen lyftas fram och Hermansson sammanfattar avslutningsvis med att säga att: ”Bibliotekariernas uppgift som handledare och vägvisare till kvalitetslitteraturen är lika självklar som solen är för människans fortsatta existens”. Att jämföra bibliotekarierna med den livgivande solen kan anses vara en grandios liknelse för denna yrkesgrupps roll och betydelse. Grammatiskt sett utelämnas den bakomliggande avsändaren i denna åsikt och satserna binds ihop med ”lika självklar som” vilket pekar på att detta är ett grundantagande.

Hermanssons (2008) syn på att bibliotekariens främsta egenskap är sin litteraturkännedom är något som många reagerar på. Redan i kommentarfältet efter artikeln skriver ”60-talist” som svar:

Nej, det är väl snarare förmågan att strukturera, bevara, tillhandahålla information i olika former. En stor del av dagens bibliotekarier jobbar på företag och forskningsbibliotek m.m. och klarar sig alldeles utmärkt utan stor kunskap om skönlitteratur. Jag inser naturligtvis att du menar folkbibliotek, men jag tycker nog att samma svar gäller där.

Detta är en åsikt som upprepas i flertalet bloggar också. De som kommenterar Hermanssons åsikt är Niclas Forsgren (2008), Erik Edwardson (2008), Peter Alsbjer (2008) och Eleonor Lindbäck (2008). De tankegångar som kommer fram är just de att bibliotekarier kan vara kompetenta på olika områden, till och med flera på samma gång, att de specialkunskaper en bibliotekarie besitter är väldigt beroende på vilket sorts bibliotek denna jobbar på och det faktum att litteraturkunskap inte är en del av yrkesutbildningen kan ses som en riktlinje i denna fråga. Eleonor Lindbäck (2008) tillägger också att: ”Jag ser att en del av mitt yrkes uppgift är att hitta rätt bok till rätt människa. Jag lägger ingen värdering i vad folk väljer att läsa.” Hon tar därmed även avstånd från den förmyndaraktiga inställning till användaren som kan uppfattas som en del i bibliotekariens vägledande roll. Erik Edwardson (2008) beskriver det även som att han tror ”att biblioteken bäst utvecklas av bibliotekarier och biblioteksanvändare tillsammans”, vilket han kopplar ihop med konceptet Bibliotek 2.0. Han förespråkar härmed ett samspel mellan bibliotekarie och användare där deras båda roller är betydelsefulla för bibliotekens utveckling. Ser vi till transistivitet upplyser Edwardson sina mottagare om vilka agenter som bäst kan utveckla biblioteket. Men exakt vad de olika rollerna består av går han inte in på.

Att som bibliotekarie förändra sin roll är ett tema även Henri Aromaa (2008) skriver om sin blogg:

Då handlar det inte om att ”så många bibliotekarier och folkbibliotek är så oroliga över att de inte tycks duga eller räcka till i det samtida samhället”, utan att möta människors ändrade medievanor och erbjuda ett bestånd och en service som som återspeglar det.

Vi tolkar Aromaas uttalande som att man som bibliotekarie ska kunna förändra sig över tid, allt beroende på hur användarnas beteenden och behov förändras. Om det är så att

boken inte längre är det enda medium som människor tar till sig, varför inte acceptera detta och förändra istället för att vara orolig över att inte duga? Något annat som det oroas över är risken för att biblioteken ska bli allt för marknadsanpassade och användarens roll därmed förändras. I kommentarfältet efter Eleonor Lindbäcks (2008) inlägg i *Spelbiblioteket* skriver Peter Björkman följande: "[...] bibliotekens kvalitets-kretslopp ersätts av ytterligare ett kommersiellt. Medborgaren görs till kund. Eller?" Exakt vad detta innebär för användaren framgår inte, men av tonen i inlägget förstår vi att det är något negativt. Menar Björkman att kvalitetskretsloppet försvinner, och medborgaren reduceras till en ignorant konsument som bara vill ha det som alla andra vill ha, utan tanke på kvalitet? "Kund" är dessutom ett slags synonym till användare som inom bibliotekssfären är betraktat med viss skepsis.

I bloggarna från 2007 nämns bibliotekariens roll också. Marcus Strand (2007) beskriver i *Den sköna bloggen* hur "[d]et är en viktig roll för Sveriges bibliotekarier att hjälpa och vägleda människor i denna svåra situation, där information aldrig tidigare varit så lättillgänglig men heller aldrig varit så svår att bedöma värdet av." Även här behöver bibliotekarien ta hänsyn till yttre faktorer, som att informationssamhället har expanderat och det är nya utmaningar att anpassa sig till, och på så sätt tillmötesgå de behov som användaren har i sökandet efter information.

I *MSB-bloggen* (Ossler, 2007) diskuteras bibliotekariens funktion i förhållande till kvalitet. I kommentarfältet skriver Gitt Ossler: "Jag tycker vi ska arbeta offensivt och progressivt, med det som är vårt samhällsuppdrag, utan att vara ängsliga för att det inte räcker. [...] Vår kompetens på de olika ämnesområdena undanröjer behovet av en regelbok att mäta varje inköp mot." Samhällsuppdraget definierar Ossler som att "tillhandahålla material som belyser, debatterar och ifrågasätter dagens (och gårdagens) samhälle, både från ett fackmannamässigt, objektiva håll och från ett konstnärligt, subjektivt perspektiv." Och att materialet "bidrar till att språket utvecklas och förkovras." Därmed får bibliotekarien en viktig roll i urvalet och i bedömningen av kvalitativt material. Det finns heller ingen anledning att betvivla den kompetens personalen har, eller känna att det finns fler områden att arbeta inom. Även Peter Björkman anser att frågan om kvalitet är central för yrkesgruppen. Han skriver i *MSB-bloggens* kommentarfält att: "Den bibliotekarie som gör frågan om kvalitet till en ickefråga riskerar att sopa undan sin legitimitet och sin professionalitet. Det är min ståndpunkt." Björkman framhåller att han presenterar sin egen attityd, vilket även Ossler i viss mån gör. Björkman menar att kunna definiera vad som är god kvalitet utgör en del av yrkesrollen. Att hävda att användaren kan avgöra detta lika väl själv skulle då vara att ifrågasätta sin egen legitimitet och syftet med att ha professionella yrkespersoner som arbetar på ett bibliotek.

4.4.1 Sammanfattning av bibliotekariens och användarens roll

Tittar vi på vilka uppfattningar som råder vad gäller bibliotekariens roll ser vi att det även här rör sig om ett polärt förhållningssätt. Å ena sidan finner vi en grupp som vill framhäva yrkesgruppens professionalitet och den kompetens som denna besitter. Man poängterar att de viktigaste arbetsuppgifterna utgörs av att göra kvalitativa urval och förmedla litteratur. Som reaktion på detta ser vi å andra sidan en grupp som menar att bibliotekarierna arbetar med informationsförmedling och informationsvärdering – inte enbart med litteratur. De kompetenser en bibliotekarie har är kontextuellt beroende av till exempel vad för slags bibliotek man arbetar vid. Man fokuserar även på att

bibliotekariens dynamiska arbetsförhållanden förändras med yttre faktorer såsom ny teknologi, nya medier och nya användarbehov samt behovet av en mer ömsesidig interaktion med användarna. Dessa två olika synsätt på bibliotekarierollen både påverkar och påverkas av hur man möter det breddade medielandskapet och i slutändan den ökade informationsmängden i samhället.

Den roll användaren tilldelas är också tudelad. Inställningen till hur mycket inflytande användaren ska tilldelas skiljer sig åt från de olika hållen. De flesta är för en ökad dialog med användarna, där vissa sträcker sig så långt att de uttrycker det som att användarna ska ha lika stort inflytande som bibliotekarierna. De påvisar vikten av att släppa in användaren, ge dem medbestämmande och möjlighet att fatta många beslut. Användaren beskrivs stundtals som en kund alternativt en konsument. Detta kan sammankopplas i högre grad till en person som ska ställa krav och någon biblioteket måste anpassa sig till för att inte förlora ”andelar på marknaden”. Vissa uttrycker en oro inför att användaren reduceras till en ”kund”, medan andra ser det som att de kommande generationernas vanor och krav är aspekter som biblioteken måste ta hänsyn och anpassa sig till. Och att denna förändring i sig inte behöver vara negativ. Slutligen kan även det som inte sägs om användaren tolkas. Alla beskrivningar av bibliotekarien som kompetent och professionell i sin karaktär, innebär att det förutsätts ett motsatsförhållande där användaren står för ”det andra”. Det vill säga amatören – den som inte kan göra ett urval eller bedöma vad som är kvalitet. Detta ger en rätt ensidig syn på en ganska stor användargrupp. Och det ger inget utrymme för variationer eller motsättningar inom densamma, vilket vi kan jämföra med Magnus Perssons (2002) utläggning om ’massan’ (se 2.3).

Sammanfattningsvis kan vi beskriva det som att den förstnämnda gruppen vill upprätthålla en distinktion mellan bibliotekarier och användare. Skulle användare kunna göra lika kvalitetsbaserade urval som bibliotekarier så ifrågasätts yrkesgruppens kompetens och legitimitet. Den andra falangen ser däremot ingen fara i att släppa in användaren, utan att det finns ett större syfte i att göra det – för att biblioteksverksamheten ska utvecklas – dock i samråd mellan bibliotekarierna och användarna.

4.5 Urskiljbara diskurser i debatten om TV-spel

Efter att ha gått igenom materialet flertalet gånger har vi erhållit en överblick över vad som diskuteras i texterna. Vi har identifierat tre centrala teman där vi tycker oss se de största och mest fundamentala meningsskiljaktigheterna samt de mest kontrastrika mötena mellan olika diskurser. Debatten tycks kretsa kring tre nära sammankopplade aspekter och tolkningsföreträdet kring dessa. De tre huvudfrågor vi funnit i debatten är folkbibliotek, kvalitet och kultur. Vi resonerar närmare kring dessa nedan.

4.5.1 Folkbibliotek

I detta avsnitt ämnar vi blottlägga de bakomliggande diskurser som råder i debatten vad avser aspekten folkbibliotek. Vi kommer parallellt med detta jämföra med tidigare forskning, främst ur avsnitten *Diskursanalys inom biblioteks- och informationsvetenskap* (3.3) och *Folkbibliotek* (2.1).

Vi inleder med att titta på Christer Hermanssons (2008) syn beträffande folkbibliotek.

Det blir väldigt tydligt, nästan till och med uttalat, vilken diskurs Hermansson befinner sig i när han i *SvD* skriver att "[...] de offentligt finansierade biblioteken aldrig kan eller över huvud taget ska försöka tävla med virtuella kommersiellt framgångsrika nätbokhandlare eller communities för barn och ungdomar. Folkbiblioteken ska erbjuda alternativ; lyfta fram kvalitetsurval och inte leka marknad." Förutom att explicit använda ordet 'alternativ' stämmer uttalandet ganska väl överens med Taljas (2001) 'alternativa diskurs' (se 3.3.1). I denna diskurs menas det att folkbibliotekets urval ska utgöra ett supplement och en slags motvikt till masskulturen. Vidare menar man att den primära rollen för biblioteket handlar om att stärka användarnas kulturella identitet. Hermansson vill också stärka människors kulturella identitet, så länge denna bygger på kvalitetslitteratur – via bokprat, läs- och skrivarcirklar och författarpresentationer. Mer efterfrågade medieformat såsom dator- och TV-spel hör inte till hans kulturbegrepp. Men detta återkommer vi till nedan.

Både Marcus Strand, Gitt Ossler och Peter Björkman verkar framhålla en slags folkbildning som folkbibliotekets främsta uppgift. De talar i termer av demokrati, upplysning, förmedling av kultur, information och litteratur samt en grogrund för samhällsgranskning. Med demokrati avser de inte att alla ska ha rätt att bestämma vad som ska finnas på biblioteken utan att biblioteken ska förse användaren med de resurser som behövs så att hon kan ta en "aktiv del i samhällets utveckling" som Björkman uttrycker det i *Spelbibliotekets* kommentarfält från 2008. Detta hänger ihop med Hanssons påstående (se 2.1) om att folkbiblioteken traditionellt sett arbetat med folkbildning och med att överföra demokratiska ideal till sina användare. I Taljas (2001) 'folkbildande diskurs' hamnar fokus på utbildning och studier. Folkbiblioteken har som uppgift att vägleda användarna till en kvalitetsmässigt högre nivå. Denna nivå utgörs i fallet med de finska musiksamlingarna av klassisk musik då den anses besitta en historik och ett djup som dagens modeflugor saknar. Här är bibliotekariens roll att känna till musikhistorien och därigenom vägleda användaren, som bara har egna preferenser att utgå från, mot bättre vetande. Förutom att låta paternalistiskt verkar detta synsätt gå hand i hand med Hermanssons och flera andra debattörers syn på relationen mellan bibliotekarie och användare.

Synen på demokrati ser annorlunda ut hos TV-spelens förespråkare. De uttrycker en önskan om att kunna nå alla användare istället för att marginalisera sig genom att bara tillhandahålla finkultur. Eleonor Lindbäck (2008) menar att demokrati kan tolkas som att samhällets medborgare ges tillgång till olika medier. Vidare menar hon att TV-spelande utvecklar informationskompetensen. Hon skriver också i *Spelbibliotekets* blogg att: "Ett dammigt och oanvänt bibliotek som enbart har otillgängliga kulturrådsböcker är inte väl spenderade skattepengar och kommer också förlora legitimitet. Det innebär inte att biblioteken ska spendera större delen av sin budget på deckare [...] utan biblioteken ska ha lägga ned pengar på både och [...]". Även bland *Den sköna bloggans* (Strand, 2007) kommentarer talar Martin Lövstrand i termer av medborgares skattepengar som ska gå till en gemensam och bred mediesamling. Att detta sedan verkar ge utslag i och med ett ökat användarantal ser den föregående, mer traditionsbundna gruppen som populism och den efterföljande som framgång. Att ett och samma fenomen kan tolkas såpass olika pekar på att det är något fundamentalt som skiljer grupperna åt.

Många av debattörerna kritiserar Hermanssons (2008) provocerande smala hållning och

menar att folkbiblioteken bör uppvisa en bredd i sitt utbud – både vad avser medieformat och litterär smak. De talar om djup och bredd, högt och lågt och ett bestånd som återspeglar människors medievanor. Det sistnämnda för oss in på efterfrågestyrningen och användardelaktigheten som flera av dessa debattörer verkar representera. Som Casey och Savastinuk (2006; 2007) skriver handlar införelsen av delaktighet och interaktion på biblioteket om att möta både de ekonomiska begränsningar som verksamheten står inför och de behovsförändringar som dess användare erfar (se 2.1.1). För att förhindra biblioteken från att tappa sin betydelse för samhället, människorna och deras behov måste man möta dessa på ett mer jämbördigt plan enligt författarna. Detta låter som en reaktion mot den tidigare förmyndaraktiga bibliotekarieroll som Talja (2001) kopplar till den folkbildande diskursen. För att vidare koppla detta användarbemötande till Taljas modell kan vi jämföra synsättet med hennes ’efterfrågestyrda diskurs’. Här ska bibliotekariens kompetens användas till att analysera och identifiera användarens behov. Folkbibliotekets primära uppgift är nämligen att tillfredsställa användaren.

Sammanfattningsvis verkar det finnas en grupp som vill hålla sig med en mer traditionell biblioteksservice och ett likartat bestånd. Den andra gruppen verkar vilja förnya sig och hänga med i samhällets medievanor. Den förstnämnda gruppen håller sig inom en folkbildande diskurs som liknar Taljas (2001) men verkar ibland även innehålla element av hennes alternativa diskurs. Samtidigt verkar den andra gruppen debattörer i sina åsikter vara väldigt lika det efterfrågestyrda synsätt som både Talja samt Casey och Savastinuk (2006; 2007) talar om. Vi tycker att det i vår debatt syns en tydligare gränsdragning mellan traditionalister och 2.0-förespråkare än den som finns mellan Taljas tre olika diskurser. Denna tudelning är mer lik Drottners (1999) och Nilssons (2003) synsätt (se 2.3). Enligt dessa rör det sig om ett bipolärt motsatsförhållande där man antingen kritiserar eller förespråkar nya medier, nya förhållningssätt eller nya generationsyttringar. Synen på folkbibliotekets verksamhet, mål och roll hänger även ihop med den syn man innehar vad avser kvalitet. Vilket för oss in på nästa avsnitt.

4.5.2 Kvalitet

Den andra aspekten vi isolerat i debatten behandlar kvalitet och dess definitioner. Vi ska här försöka klargöra de bakomliggande tankar och ramverk som finns i diskussionen. Den teori vi jämför med återfinns främst i uppsatskapitlet *Nya medier och mediepanik* (2.3).

När det talas om kvalitet finns det två olika synsätt som förekommer. Antingen ses kvalitet som något objektivt som kan fastställas efter vissa regler. Eller så ses det som ett kulturellt betingat fenomen som är subjektivt och föränderligt. Christer Hermansson skriver i kommentardiskussionen i *Den Sköna bloggen* (Strand, 2007) att ”[k]valitet är inte relativt. Folkbibliotek ska sträva efter kvalitetsurval, inte vara kommersiella varuhus [...] Vi ska hävda kvaliteten i det vi gör. Alltid.” Vid ett annat tillfälle i debatten hävdar han vikten av att definiera vad kvalitet är. Att ”[g]e folket vad man tror folket vill ha” är inte nog, endast ”[e]tt enkelt recept för att nå framgång”. Biblioteket och bibliotekarierna ska sätta sig över det kommersiella, som kopplas till dålig kvalitet, och istället framhålla det som man anser vara universellt accepterat som god kvalitet, och då underförstått inom litteraturen. I *MSB-bloggen* förespråkar även Gitt Ossler (2007) att man kan ”ställa upp objektiva (sakliga), kvalitativa urvalskriterier”. Det är bara att skriva ner på ett papper vad som krävs för att verksamheten eller materialet ska

få en plats på biblioteket. Enligt Ossler är hennes främsta kvalitetskriterier att det tillför något till samhällsdebatten och den språkliga utvecklingen. Diskussionen om kvalitet som någon subjektivt och svårdefinierat tar hon avstånd ifrån i följande citat:

Många är de som avfärdar kvalitetskriteriet: någon menar att det är relativt (lika med att det inte går att förhålla sig till då?), en annan hänvisar till forskning som säger att det är "kulturellt betingat" (som ett led i bevisningen för att den ambitionen kan läggas ner?), flera tycker att det är ett förlegat begrepp, att man är elitistisk, 'traditionalist' och agerar smakdomare om man förfäktar kvalitet som urvalsinstrument (som om ett kvalificerat tips eller kunnig sakledning *hindrar* folk från att ändå fatta egna beslut eller göra som de vill).

I ett vidare resonemang förklarar Ossler att en anpassning efter marknaden och att "[g]e folk vad folk vill ha" innebär ett bakslag för kvalitetstänkandet. Efterfrågestyrningen har vunnit mark inom dagens folkbibliotek vilket oroar Ossler som ser ett hot i att relativisera kvalitetsbegreppet. Hon menar att utan specifika urvalskriterier kommer vi att se en fortsatt förskjutning av verksamhetens fokus från kunskapsförmedling till underhållning.

Den syn på kvalitet som Hermansson och Ossler förespråkar är stark knuten till den diskurs inom det estetiska kulturbegreppet som Drotner (1999) beskriver. Estetiken uppfattas som något universellt och essentiellt. Det är normativt och det går att fastställa regler som kan godtas utav alla. Drotner tror själv att det inte går att nå en enhetlig syn om nya mediers kvalitet. Hon förespråkar att man snarare ska försöka hitta lokala och konkreta kriterier där man utgår från vad för sorts kvalitet man är ute efter och för vem (se 2.3). Detta är ett tankesätt som tas upp i bloggtexterna också. I *Den sköna bloggen* (Strand, 2007) skriver både signaturerna Sara Nilsson och TS att kvalitet är något som avgörs lokalt. Sara Nilsson skriver ett svar till Christer Hermansson där hon förklarar det som att:

[k]valitet är också något som avgörs lokalt. Både när det gäller urval och verksamhet. Att som Christer ge sig in i finkultur/fulkultur är oerhört förlegat och inget stöd finns från exempelvis forskning. Allting är relativt, inte minst smak och tycke. En verksamhets kvalitet är kopplat till det lokala uppdraget, det handlar om vilka mervärden verksamheten ger medborgarna utifrån lokal mål. Så länge exempelvis biblioteket i dieselverkstaden fyller de syften och mål politiken har, är verksamheten lyckad.

Härmed tar hon också avstånd från det estetiska kulturbegreppet där kvaliteten kan definieras och där det görs en åtskillnad mellan den fina och fula kulturen.

Vidare i texterna påpekar vissa att medieform och kvalitet inte är begrepp som är kopplade till varandra. Det är inte så att vissa medier per automatik innebär god kvalitet och andra dålig. Mats Nordström påpekar i *Spelbibliotekets* (Lindbäck, 2008) kommentarfält att "[e]tt medium i sig kan aldrig vara en kvalitetsindikator. Det är bara en tom behållare som kan fyllas med vilket innehåll som helst." I samma blogg beskriver även Eleonor Lindbäck hur hon inte gör någon åtskillnad mellan olika medier utan framhåller att "[...] bibliotekens uppgift är att förhålla sig till samhällets mediala utveckling och att utifrån medborgarnas intressen och önskemål föra fram ett kvalitetsurval av medier [...]" Att det inom varje media finns sådant som inte uppfyller kvalitetskraven framhålls av Niclas Forsgren (2008) i *Den sköna bloggen*. Han menar att "[n]aturligtvis finns det dåliga spel, men varför skulle vi låna ut dessa?

Kvalitetstanken gäller naturligtvis också för TV-spel”. En bedömnings görs alltid, oavsett media. Något Henri Aromaa (2008) också påpekar i sin blogg *Librarianishish is the new black* att ”[b]iblioteken och bibliotekarierna gör även idag ett urval, oavsett medieformat”. I *MSB-bloggen* (Ossler, 2007) kommer detta perspektiv även fram. Dels genom signaturen Maria S som kommenterar att gränsen mellan underhållning och kunskapsinhämtande, liksom gränsen mellan olika genrer eller medier, inte handlar om kvalitet. Även Gitt Ossler skriver att ”[u]rvalskriterier är kvaliteter på medierna, obundna till tycke, smak och kulturell bakgrund hos brukarna. Själva medietypen är sen underordnad detta.” Detta är med andra ord ett förhållningsätt som de flesta ställer sig bakom.

Relationen mellan kvalitet och TV-spel framgår delvis här ovan. Men frågan kan beröras vidare. Ett uttalande som upplyser oss om att det kanske rör sig om en diskursordning i förändring är Mats Nordströms kommentar i *Den sköna bloggen* (Strand, 2007): ”Just spelkulturen är ett alldeles ypperligt exempel på kvalitetsbegrepp i förändring.” Det pågår en diskussion som belyser detta. Nordström och Gitt Ossler har till exempel en längre diskussion i *MSB-bloggen* (Ossler, 2007) om TV-spel och kvalitet. Ossler frågar ”[v]arför är porr att diskutera på sandlådenivå medan tv-spel är en kvalitetsprodukt som hör hemma på biblioteken?” Det tycker hon behöver en förklaring. Nordström å andra sidan har långa utläggningar om varför han tycker att TV-spelen hör hemma på biblioteken. Han beskriver att kvalitet för honom kan var att bli på ”strålande humör”, ”rörd till tårar”, ”kallsvettig av skräckstämningarna” och ”hänförd av den storslagna berättelsen”. Han ser det som att

[d]et i delar av bibliotekssverige traditionellt sett funnits en alltför konservativ syn på nya kultur-yttringar. Det har med någon sorts ryggmärksreflex bland annat spottats på kriminallitteratur, tecknade serier, fantasy och spel. Man har dömt ut hela genrer och medier inte på grund av sunda kvalitetsargument utan på grund av att man inte förstått eller orkat ta till sig och sortera.

Den förändring som nu pågår gällande synen på TV-spel, som det på ”ytterst vaga grunder spottats på i decennier utan att någon haft röst att säga emot”, sker på grund av att de unga spelarna nu har blivit vuxna och spelkulturen har fått en mer legitim plats inom kultursfären. Han påpekar att det även finns spel av hög klass och att dessa har en självklar del i bibliotekens verksamhet. Ossler (2007) däremot anser att hon inte fått några argument för att TV-spel ska vara en del av biblioteks utbud, endast det att ”tv-spel är också kultur”. Men hon ser det som att de kriterier som Nordström nämner ”är ju faktiskt snarare beskrivningar av olika starka känslouttryck” och att det pekar på att TV-spel endast är till för underhållning. Som slutkommentar i *Den sköna bloggen* (Strand, 2007) skriver Martin Lövstrand att Mats kriterier likaväl gäller för skönlitteraturen. Diskussionen om vad som är kvalitet och för vilka medier dessa kriterier gäller är tecken på att det inte finns några självklara föreställningar i dagsläget. Och att det är en begreppsförändring i rörelse.

Sammanfattningsvis kan vi urskilja två olika inställningar till kvalitetsbegreppet. Dels ses kvalitet som något som går att definiera och styra med regler. Dels ses det som ett subjektivt förhållningssätt som är påverkat av sociala och kulturella faktorer. De flesta är dock överens om att medietypen inte säger något om själva kvaliteten. Det finns trots detta en kritik mot att vissa medier inbegrips i kulturbegreppet och att de egentligen inte uppnår de kvalitetskriterier som biblioteken borde sträva efter. TV-spel ses till exempel mer som underhållning, och borde därmed hållas i den kommersiella marknaden.

4.5.3 Kultur

I detta avsnitt analyserar vi debatten och dess diskurser ur aspekten kultur. Vi kommer att jämföra vårt material och dra paralleller till tidigare forskning som vi främst redogjort för i avsnittet *Nya medier och mediepanik* (2.3), men även bakgrundsavsnitten *TV-spel* (2.2), *TV-spel på bibliotek* (2.4) och *Sanna Taljas diskursmodell* (3.3.1).

Om vi ännu en gång börjar med att tolka Hermanssons (2008) artikel och hans syn på kultur ser vi en väldigt uttalad traditionell syn på kulturen, dess former och dess utrymmen. Först och främst anser han att litteraturen, och framförallt, den fina litteraturen innehar en unik plats i samhället. Han uttrycker det till och med som att "[l]itteratur förändrar människors liv; den är på liv och död." Ser vi å andra sidan till hans syn på TV-spel anser han att satsningar på detta medium inom biblioteksvärlden bara är billiga och populistiska – kulturformen är både banal och ointellektuell. TV-spel är alltså både fula och populära, medan litteratur är det viktigaste i människors liv. Denna polariserade indelning av ny kontra klassisk kulturyttring syns ännu klarare i citatet: "Ska folkbiblioteken låna ut spel? Är det väsentligare än att lyfta fram den samtida svenska skönlitteraturen och författarna på folkbiblioteken?" Det blir tydligt hur traditionell denna hållning är när stycket låter som en direkt parafrasering av Ejgil Søholm (Drotner, 1999, s. 48-49; se även 2.3) vars uttalande om 'bokövergivande' antydde att fokus på ett medium utesluter ett annat. Detta var mer än trettio år sedan och gällde videofilmen – Drotners indikation på att mediepanik alltid uppehållit sig i samma diskurs verkar genast mycket klar. Mycket i denna debatt liknar föregående mediepaniker: det handlar om ett medium som passerar en ny kulturell gräns när det gör sitt intrång i bibliotekssfären, ett medium som är populärt främst bland unga och som därmed anses inneha mindre kulturellt värde än mer konventionella kulturyttringar.

Dessa resonemang går igen i bland annat Gitt Osslers och Peter Björkmans uttalanden i *Den sköna bloggen* (Strand, 2007) respektive *MSB-bloggen* (Ossler, 2007) där de påpekar att TV-spel är "skapat för ren underhållning" och att det "känns mer som en ungdomsgårdssuppgift". Ossler fortsätter sin tankebana i *MSB-bloggen* där hon menar att mediet inte ingår i den folkbildande kulturen som "belyser, debatterar och ifrågasätter dagens (och gårdagens) samhälle" eller för den delen utvecklar språket. Som Drotner (1999) skriver handlar mediepaniker till stor del om makten att definiera vad som är och inte är kultur. Vi kan jämföra detta med kopplingen som Foucault (1993, refererad i Bergström & Boréus, 2005) gör mellan kunskap och makt (se 3.2). Precis som den etablerade kunskapen upprätthåller utestängningsmekanismerna och på så sätt definierar vad som är och inte är kunskap, så har även den *etablerade kulturen* makt att definiera vad som är kultur. Detta hänger i sin tur ihop med Hanssons (2005) liknelse med bibliotekarien som en bibliotekets och kulturens censor (se 2.1.1). Och som Nilsson (2003) påpekar har bibliotekarier och andra smakdomare under hela 1900-talet kritiserat underhållningsbetonade kulturyttringar (se 2.3). Den moralpaniska debatten kring TV-spel kan sägas hamna under Nilssons generationsperspektiv där auktoritära och patriarkala normer framställer dagens ungdomar som tygellösa och hävdar vikten av skydda denna grupp människor från oönskade populärkulturella uttryck. Orvar Säfström (2007) menar att moralpaniken kring TV-spel uppkommer ur brist på förståelse för och kunskap om mediet vilket i sin tur leder till fördomar och misstänksamhet (se 2.2.1).

Frågan om vad som är kultur och vem som definierar detta går även att anknyta till

Sanna Talja (2001). Hon påpekar att synen på musik som konst eller kultur inte bara handlar om smak och åsikter. Inom många institutionella praktiker är verksamheten baserad på en idé om att bara vissa fenomen representerar konst och kultur. Till exempel återfinns distinktionen och kategoriseringen mellan kommersiell och ickekommersiell musik inom hela konstområdet. Vi anser att detta går att applicera inom biblioteksvärlden och när det handlar om andra kulturformer, som till exempel TV-spel. Likt de åsikter som kommer till uttryck här ovan.

Hur ser då synen på kultur och medier ut hos de som förespråkar TV-spel? Mats Nordström jämför, både i *Den sköna bloggen* (Strand, 2007) och *MSB-bloggen* (Ossler, 2007), situationen med serier. Han menar att bibliotek alldeles för länge visade sitt missnöje gentemot detta ungdomligare medium och att detta antagligen berodde på att de inte klarade av att justera kvalitetskriterierna så att det kunde appliceras på det nya formatet. Kvalitet är svårdefinierat och blir desto mer komplicerat när det ska tillämpas på nya främmande kulturformer. Nordströms syn på medier blir tydligt när han säger att: ”Det stämmer inte att TV-spel bara är till för underhållning. TV-spel är ett interaktivt medium och ett medium är aldrig lika med det ena eller det andra. Man kan fylla det med vilket innehåll man vill.” Likt Czarnecki (2007), Neiburger (2007), Makens (2007) och Doshi (2006) skriver i avsnittet *TV-spel på bibliotek* (2.4), framhåller Nordström och hans gelikar i debatten att TV-spel handlar om mer än bara underhållning – de komplicerar mediet och dess användningsformer, ser möjligheterna och TV-spelets egenvärde – istället för att demonisera kulturformen och dess användare.

TV-spelens förespråkare väljer inte heller det polariserade synsätt som ’bokövergivandet’ innebär. Erik Edwardson (2008) uttrycker det till exempel som ”[a]tt låna ut spel på bibliotek står inte i motsättning till att arbeta läsfrämjande.” Eleonor Lindbäck (2008) säger att: ”Jag ser spelen, liksom litteraturen, som centrala medieformer i dagens samhälle. Som sådana tycker jag det är självklart att ett kvalitetsurval av både litteratur och spel ska finnas att tillgå hos oss.” Likt flera i debatten presenterar hon ett synsätt där det inte görs någon värderingsmässig åtskillnad mellan olika medieformer. Som exempel menar Dieselvekstaden i sin kommentar i *Den sköna bloggen* (Strand, 2007) att man kan tillhandahålla ”både och” – det vill säga både ”tv-spel, lättlästa Wahlströmsböcker och det [Marcus Strand] kallar ’tingeltangelverksamhet’” samt ”bokprat, kanoniserad litteratur och skrivarkurser för barn.” De menar vidare att detta koncept visat sig väldigt framgångsrik hos användare.

Ska vi sammanfatta de olika kultursynerna verkar det finnas två läger där det ena på traditionellt manér betecknar boken som den centrala och mest givande kulturformen. Enkom litteraturen kan stimulera och skapa kritiskt tänkande människor medan andra format enbart handlar om underhållning. Det andra lägret påpekar att det i dagens samhälle florerar en mängd kulturformer och alla bidrar de med sina typer av stimulans. Medan den första gruppen anser att ett brett fokus på medietyper påverkar litteraturen negativt – i ett slags ’bokövergivande’ – menar den andra gruppen att den breda mediefokusen redan är ett faktum i samhället och att man bör anpassa sig utefter detta om man vill göra sig betydelsefull för folkbibliotekets användare.

4.6 Sammanfattning av analys

Vi har i avsnitten ovan behandlat materialet utefter våra frågeställningar. I detta avslutande avsnitt sammanfattar vi vår analys och återkopplar denna samt vårt tillvägagångssätt med tidigare redovisad metod och teori.

Vi inleder med att jämföra vårt förfarande med Faircloughs (1992) tredimensionella modell, se även avsnittet *Kritisk diskursanalys* (3.2.2). När man analyserar diskurs utgår man från de två aspekterna kommunikativ händelse och diskursordning. Den förstnämnda är det specifika fallet av språkbruk – i denna uppsats utgörs det av de texter som utgör debatten. Diskursordningen är summan av de diskurser och genrer inom ett sammanhang. Den kommunikativa händelsen är en del av diskursordningen och huvudmålet med diskursanalysen är att kartlägga relationerna däremellan – mellan språkbruk och social praktik. Vi har använt Faircloughs tredimensionella modell för att strukturera upp den kommunikativa händelsen. Detta har vi gjort i analysen genom att inledningsvis göra en *Materialbeskrivning* (4.1.1) och sedan diskutera dess diskursiva praktik (4.2.1). Därpå har vi i *Folkbibliotekets verksamhet och roll* (4.3) samt *Bibliotekariens och användarens roll* (4.4) analyserat texten på ett mer lingvistiskt, närgånget plan för att nå en djupare förståelse av vad som faktiskt sagts. Likt ett timglas form har vi först studerat huvuddragen (4.2), sedan textens beståndsdelar vilket möjliggjort en överblick av materialet. Då vi studerat den kommunikativa händelsens sociala praktik i avsnitt 4.5 har vi även närmat oss en diskussion kring den övergripande diskursordningen. Detta har vi gjort eftersom Faircloughs tredimensionella modell skapar en otydlig gräns mellan den kommunikativa händelsens sociala praktik och diskursordningen. Eftersom Faircloughs analysmetod, även enligt honom själv, är otillräcklig för att på egen hand analysera den sociala praktiken har vi använt oss av relevant teori främst från fälten biblioteks- och informationsvetenskap och medievetenskap.

Den övergripande diskussionen kring den sociala praktiken och diskursordning fortsätter nedan och i följande kapitel. Vi ska försöka utröna om diskursordningen står under förändring eller ej och vi kommer spekulera i vad den diskursiva praktiken kan ha för ideologiska, politiska och sociala konsekvenser. Vi ska även försöka kategorisera och benämna de diskurser som vi stött på i vår undersökning.

För att sammanfatta vår analys har vi tittat på texterna ur fem aspekter: först ur våra två frågeställningar gällande folkbibliotekets verksamhet och roll, bibliotekariens och användarens roll, därefter ur vår sista frågeställning där vi identifierat olika diskursiva kännetecken på ett bredare plan vad avser aspekterna folkbibliotek, kvalitet samt kultur. Genomgående för dessa fem teman är att de representeras av två mer eller mindre motstridiga poler. Ser vi till folkbibliotekets verksamhet och roll i samhället har vi en pol som uttrycker att bibliotekets primära verksamhet är folkbildning där litteraturen spelar en central roll. Den andra polen anser att man bör möta användares behov och önskemål och menar vidare att nya medier, däribland TV-spel, är av intresse för bibliotekets roll i samhället. Vad beträffar bibliotekariens och användarens roll ser vi en grupp som vill upprätthålla en distinktion mellan bibliotekarier och användare för att på så vis bevara yrkesgruppens kompetens och legitimitet. Medan den andra gruppen ser en positiv, om inte nödvändig, utveckling i att låta användare bli en slags medskapare i verksamheten.

När det kommer till de mer övergripande, diskursiva attributen ser vi en grupp som anser att folkbiblioteken bör tillhandahålla en mer traditionell biblioteksservice och ett likartat bestånd. Detta kontra den andra gruppen som verkar vilja förnya sig och hänga med i samhällets medievanor, bland annat genom att tillhandahålla TV-spel. Tittar vi på kvalitetsaspekten har vi två motstridiga poler där kvalitet å ena sidan ses som något mer statiskt och definierbart. Kvalitet är dessutom förknippat med mer klassiska medieformat. Å andra sidan ses kvalitet som något kontingent och obundet till typ av medium, där det fungerar bättre med lokala snarare än universella kriterier. När vi studerar aspekten kultur ser vi två olika attityder där den ena framhåller litteraturen och boken som något centralt och unikt, medan den andra står för en mer diversifierad och pluralistisk kultursyn. Man är till exempel positivt inställd till att inkludera TV-spel i bibliotekens utbud.

Dessa aspekter förefaller inte vara självständiga frågor utan istället ser attityderna ut att samverka med varandra. Förenklat ser vi det som två debattläger; där den ena falangen talar om folkbibliotek, TV-spel, kvalitet, kultur, et cetera i relativt traditionella termer, medan den andra falangen, som i hög grad verkar vilja följa med i samhällsutvecklingen, utgör en slags motreaktion mot flertalet traditionella normer.

Vi har slutligen valt att benämna dessa två grupper som en del i vårt sista led av Faircloughs (1992) fyrstegsanalys. Vi har valt att kalla den mer traditionella synen för den *folkbildande diskursen* och den andra för den *interaktiva diskursen*; det senare är ett begrepp vi själva myntat. Den första delar både benämning och karaktär med Taljas (2001) folkbildande diskurs – men bär även inslag av hennes alternativa diskurs. Vi har valt att kalla det andra synsättet för den interaktiva diskursen istället för att benämna den efterfrågestyrd då vi anser att den skiljer sig åt från Taljas modell. Vi kommer att vidareutveckla detta resonemang tillsammans med konsekvenserna av vår analys i nästa kapitel.

5. Diskussion

I detta kapitel inleder vi med att bedöma vårt resultat. Vi frågar oss om det är rimligt och hur vår förförståelse har påverkat arbetet. Samtidigt återkopplar vi och jämför våra fynd med den tidigare forskning och teori som vi presenterat i föregående kapitel. Därefter försöker vi placera vår forskning i den sociala praktiken och fråga oss vilka konsekvenser vårt resultat har för folkbibliotekets verksamhet och roll samt bibliotekariernas och användarnas roll. Avslutningsvis spekulerar vi i vilka vägar biblioteken samt biblioteks- och informationsvetenskapen kan ta.

5.1 Tankegångar kring vårt resultat

Vår folkbildande diskurs består av de folkbildande tankar som främst tas upp av Sanna Talja (2001) men även utav Joacim Hansson (1999, 2005) och Sven Nilsson (2003). Det rör sig om synen på biblioteket som en kulturinstitution där beståndet och servicen ska bestå av kvalitativ och samhällsligt nyttig information. De värderingar som läggs in i detta kvalitetsbegrepp vilar på det som Kirsten Drotner (1999) kallar det estetiska kulturbegreppet (se 2.3) och den distinktion mellan kommersiell och ickekommersiell som Talja (2001) funnit (se 3.3.1). Folkbiblioteket ses som en viktig demokratisk inrättning i samhället där demokratin uppstår ur den politiskt neutrala, noga utvalda och samhällsbelysande informationen som erbjuds samtliga medborgare. I Taljas (2001) folkbildande modell råder det en negativ inställning till att ha nyheter, modeflugor, ytlig och underhållningsbetonad musik i beståndet. Detta är en inställning som vi tycker oss se även i den här debatten – TV-spel uppfattas som ointellektuell underhållning och som en aktivitet för barn och ungdomar, vilket antagligen uppfattas som att den är övergående. Det sistnämnda belyser en problematik som vi tror att folkbiblioteken står inför när de ska förändras i takt med samhällsutvecklingen och samtidigt spegla en slags fast punkt, med tydliga normer, i människors medvetanden. Hur mycket ska man haka på? Den ekonomiska kostnaden för att exempelvis testköra nya medier eller att skaffa flera exemplar av den senaste deckaren kan utgöra ett hinder, främst för små bibliotek. Och hur träig får man bli? Förnyar man inte sig finns risken att användare söker efter aktuell kultur på annat håll, vilket i sin tur leder till minskade anslag.

Vad som särskiljer det vi valt att kalla den interaktiva diskursen från Taljas (2001) efterfrågestyrda diskurs är den hårda linje i Taljas modell med vilken biblioteket styrs av efterfrågan. Enligt modellen tar biblioteken bara in populärt material, förlitar sig till lånestatistik och negligerar allt alternativt och udda material. Ingen debattör i vår analys följer en så pass kärv linje i sitt urval. Istället talar de om att ta in ”både och”, något som påminner om det postmoderna förhållningssätt Magnus Persson (2002) talar om (se 2.3). Detta ter sig som en balansakt mellan både fokus på smal och bred kultur samt folkbildning och efterfrågestyrning. De uppehåller sig både i kulturens mittfåra och i

dess ytterligheter. Samtidigt som de bär en prägel av folkbildning i sitt urval – folkbildningen är någonting som idag verkligen är cementerat i bilden av folkbiblioteket och dess identitet. Istället för att strikt följa en efterfrågan arbetar de tillsammans med sina användare; de nyttjar sina bibliotekariekompetenser samtidigt som de tar till vara och är uppmärksamma på användarnas behov. Därav namnet 'interaktiv'. Det rör sig om ett ömsesidigt förhållande mellan bibliotekarie och användare – varken en förmyndaraktig bibliotekariekår eller en demokratiskt stadgad pöbel. Den interaktiva diskursen kan spåras som ett led i den användarcentrerad som biblioteken har förespråkade sedan de övergick från den mer systemcentrerade verksamheten. Istället för att fokusera på hur väl informationsapparaten fungerar menar Ginman (1994) att man har fokuserat sin verksamhet på användarnas informationsanvändning (se 2.1).

Vi kan fråga oss om den interaktiva diskursen är en egen diskurs eller ett resultat av en syntes mellan de tankar och värderingar som finns i Taljas (2001) tre biblioteksdiskurser. Naturligtvis är det lättare att dela upp en debatt i två motparter än vad det är att urskilja ett nyanserat spektrum av idéer och föreställningar som ligger bakom ett påstående. Vad som är fördelen med denna i viss mån förenklade bild av verkligheten är att den framhäver tydligt skilda åsikter vilket möjliggör både en kategorisering eller en praktisk modell i förståelsen av dagens folkbibliotek. En mer nyanserad och holistisk bild av den debatt vi följt hade givetvis varit möjlig; frågan är vad den hade gett i slutändan? Man kan välja att beskriva verkligheten med två, tre, sju eller tretton indelningsgrupper och alla är korrekta – så länge man har i åtanke att det rör sig om en förenkling av ett komplext sammanhang. Personligen kan vi föredra modeller som faktiskt strukturerar och underlättar förståelsen av ett fenomen – vilket kan vara anledningen till att vi delat in vårt resultat i två kategorier. Vi har med andra ord inte ansett det tillräckligt att applicera Taljas tre olika diskurser rakt av på vårt material. Vi anser att de tillsammans är heltäckande för hennes forskning, men att de inte får fram det vi har sett i de texter vi har analyserat. Det polariserade synsättet har varit tongivande och är något som vi vill lyfta fram i vårt resultat. Det faktum att det inte heller har varit ett renodlat användarperspektiv hos avsändarna motiverar ytterligare varför vi går utanför de ramar som Talja satt upp. I vår tolkning har vi inte använt oss av andra perspektiv som kommer från tidigare forskning, utan valt att själva definiera vårt resultat. Bland annat genom att benämna den ena diskursen på egen hand.

Ska vi avgöra hur stort inflytande vår förförståelse haft över uppsatsarbetet får vi titta på resultatet. Vi har i vår analys delat in debattörer i motståndare och förespråkare till förekomsten av TV-spel på bibliotek. Attitydmässigt tillhör vi den senare gruppen vilket kanske framställt den andra falangen i mindre bra dager. Det är inte bara vår attityd till TV-spel som bistått oss i vårt skrivande, även vår utbildning och våra biblioteksjobb har format vår syn på vad som utgör ett bibliotek och en bibliotekarie. Vi skulle till exempel aldrig påstå att den främsta kompetensen hos en bibliotekarie är dennes kännedom om skönlitteratur, då detta moment inte finns med i vår utbildning. Vidare har forskningsfältets ökade, och inte sällan diskursiva, fokus gjort att vi vidgat vår biblioteksuppfattning – vi när inte den allmänna, traditionella bilden av bokfortet med den hyschande gråmusen. Nej, vi är unga, maktifrågasättande och förändringsbenägna bibliotekarier. Självklart har detta påverkat hur vi tolkat materialet, det är ingen överraskning, men vi har givetvis försökt att hålla oss objektiva och sakliga – och befriade från våra egna fördomar.

5.2 Vårt resultat i relation till teori och tidigare forskning

Om vi återkopplar vårt resultat till avsnittet *Diskursteori* (3.2.4) ser vi att det i vår debatt pågått en ordens maktkamp över de begrepp som vi undersökt närmare i *Urskiljbara diskurser i debatten om TV-spel* (4.5) närmare bestämt 'folkbibliotek', 'kvalitet' och 'kultur'. Om vi tittar på till exempel kulturbegreppet har det funnits en syn på vad det är som utgör kultur. Denna kultursyn har varit rådande i samhället och på folkbiblioteket men har därefter ifrågasatts av bland annat de som förespråkar den interaktiva diskursen. Man har ifrågasatt och sökt omforma synen på kultur genom att ställa begreppet i relation till andra närliggande begrepp såsom kvalitet och demokrati. Dessa begrepp har i sin tur försetts med egna definitioner som passar avsändarens syften. Till exempel ses demokrati i biblioteksverksamheten antingen som att man ska förse användaren med de resurser som behövs så att hon kan bli en aktiv, kritiskt tänkande medborgare eller som att man ska ge alla medborgare tillgång till samhällets mediala utbud. Debatten utgör därmed en maktkamp där begrepp som är centrala för att kunna tolka bibliotekets roll blir tillskrivna olika definitioner. Den folkbildande diskursen reproducerar till exempel det estetiska kulturbegreppet medan den interaktiva diskursen ifrågasätter detta och försöker omforma det i den riktning som Drotner (1999) talar om – nämligen att låta kvalitet definieras lokalt och funktionellt (se 2.3). Vi undrar om det kanske är så att begrepp centrala för konst, kultur och kvalitet har ifrågasatts alltsedan 1960-talets förändringar i form av människors ökade tillgång till etablerad kultur, massmedians tillväxt och postmodernistiskt inflytande – och att turen nu kommit till den kulturens högberg som bibliotek utgör? Maktkampen kan även kopplas till kunskapsbegreppet hos både Michel Foucault (1993, refererad i Bergström & Boréus, 2005) och Sanna Talja (2001), se avsnitten *Diskursanalys* (3.2) och *Diskursanalys inom biblioteks- och informationsvetenskap* (3.3). Enligt dessa konstituerar diskurser kunskap och hur man talar om ett ämne. Vad som anses vara etablerad kunskap blir en slags barriär som utestänger alternativa tolkningar. Det hör ihop med det som Winther Jørgensen och Phillips (2000) kallar den tredje premisen i de socialkonstruktionistiska antagandena (se 3.2.1). Denna premisen uttrycker att det finns ett samband mellan kunskap och sociala processer – både kunskap i sig och vårt sätt att uppfatta världen uppstår och bevaras genom social interaktion. Vår debatt är ett exempel på en sådan social interaktion.

Fortsätter vi jämföra vårt resultat med tidigare forskning kan vi se vissa liknande resultat i vår uppsats och de skrivna av Björklund och Roos (2004) samt Gezelius och Griph (2006). I den förstnämnda framhålls också två motpoler, där den ena fokuserar på boken och läsningen medan den andra vill få in även andra medier. Samtidigt är kvalitet ett tema som diskuteras mycket. Det är det även i Gezelius och Griphs uppsats. Här kopplas tal om kvalitet och urval samman med förmyndarstrategiska tankar, och liksom hos Björklund och Roos placeras boken i centrum. Trots detta kommer de båda uppsatserna fram till att det finns en tillåtande inställning till nya medier och en öppenhet inför användarna. Detta kopplas ihop med en demokratisk grundsyn som finns på bibliotek samt att samhället har förändrats och biblioteken med det. Men såsom Björklund och Roos (2004) påpekar finns det en maktkamp om vilka åsikter som ska få dominera inom diskursen. Detta är något vi kan se i vårt material också. Det finns i vårt material ingen övergripande diskurs som alla följer och som talar om vad som är rätt eller fel. Vi upplever det snarare som att det inom bibliotekssfären finns utrymme för att själva definiera sin verksamhet lokalt, vilket resulterar i många olika åsikter och inga

självklara dogmer. Detta innebär att olika diskurser kan verka parallellt med varandra. Och att en kamp pågår om vilken av dem som ska få mest verkan i praktiken. Även inom ett bibliotek och inom en och samma person kan de olika synsätten vara representerade. Vilket vi har märkt då det exempelvis är olika personer på Malmö Stadsbibliotek som, i texterna vi analyserat, ger uttryck för de olika diskurserna. Det sker även att individer som annars uppehåller sig i den ena falangen kommer med uttalande som motsäger det de har sagt innan. Detta är något som även Talja (2001) påpekar i redovisningen av sitt resultat, då en och samma intervjuperson kunde ge uttryck för flera diskurser även om det var en av dem som dominerade. Som vi tagit upp i teorikapitlet (se 3.2.1) understryker poststrukturalisterna att språkstrukturerna, det vill säga diskurserna, är motsägelsefulla och alltid under förändring. Detta är aspekter som framkommer i vårt material och som vi vill framhålla.

I Björklund och Roos' (2004) uppsats exemplifieras mediepaniken med videon som medium. Men de tror själva att det skulle kunna ha varit något helt annat medium och att fenomenet i sig inte är bundet till en tidsperiod. Att vi visar på en liknande diskussion om TV-spel visar på att det finns ett cykliskt händelseförlopp, likt det Drotner (1999) beskriver, som rör mottagandet av nya medier. Hon förklarar hur debatten har rört sig mellan att handla om olika medietyper och fenomen såsom filmen, TV-tittandet, videon, serierna, dataspelen, et cetera. Samma diskussion har uppkommit varje gång, det är bara själva mediet som har förändrats. Detta synliggör den kulturella och samhälliga diskursen som diskussionen pågår i. Mediepanikerna som uppstår när nya medier introduceras antar ett bipolärt och hierarkiskt synsätt, där finkultur sätts i motsättning till populärkultur. Diskussionen antar ofta också en mer ideologisk och känslomässig karaktär. Detta kan vi koppla ihop med vårt material där den folkbildande diskursen kan kopplas ihop med en ideologi som historiskt sett varit stark inom folkbiblioteksvärlden och som förespråkade bildning och en förmyndaraktig roll gentemot användarna. Argumenten är också ofta känslomässiga och det framkommer en rädsla för att förlora sin yrkesidentitet. Genom att vi med vårt material pekar på dessa återkommande debatter tydliggör vi bakomliggande diskurser i det som debatteras när nya medier träder in i kultursfären. Denna blottläggning kan med fördel användas som ett redskap för social förändring i framtida diskussioner av de debattörer som ifrågasätter den etablerade diskursen. Vilket är ett av målen med att bedriva kritiska diskursanalyser, se avsnitt för *Kritisk diskursanalys* (3.2.2).

Ett annat exempel på att diskussionen i sig inte är ny är den debatt från 2006 i *DIK-forum* mellan Beata Arnborg och TV-spelsgruppen i Malmö som vi redogör för i *TV-spel på bibliotek* (2.4). De två artiklarna kan sägas representera de två olika diskurserna, med olika syner på bibliotekets roll och syfte. Dels har vi Arnborgs traditionella syn på biblioteket som en plattform för skönlitterär läsning. Facklitteratur omnämns aldrig, i fokus står bara hur mycket skönlitteratur som lånas ut och hur mycket som köps in, allt i relation till antingen en svunnen tid då saker och ting var bättre, eller andra länder som har högre siffror inom samma område. Att ha alternativa medier på ett bibliotek menar Arnborg är en strategi som används för att locka användarna till böckerna, inte för att de fyller ett syfte bara i sig själva. TV-spelsgruppens uppfattning om bibliotekets syfte och synen på nya medier skiljer sig diametralt från den ovan. De har inte samma skarpa åtskillnad olika medier emellan, utan låter alla möjliga former ta plats i biblioteksplanen. Vad användarna efterfrågar är relevant och behoven är viktiga att fylla. Det görs inte heller skillnad mellan "fina" och "fula" medier. De ser det som att TV-spelen i sig

har ett egenvärde då det är ”en spännande kulturform” som ”ger unika upplevelser”. Mediet är därmed inte en del av verksamheten för att agera lockbete så att människor hittar till litteraturen. De olika tankegångarna i dessa två artiklar förekommer även i vårt empiriska material och stärker de slutsatser vi kommit fram till.

5.3 Vårt resultat i relation till den sociala praktiken

Hur placerar vi in vårt resultat i samhället? Vilka är de övergripande diskurser som innesluter biblioteken i sig själva? Är det samhällets kultursyn som påverkar hur biblioteken arbetar och i vilken utsträckning utövar biblioteksverksamheten inflytande på samhällets kulturella diskurs? Biblioteket har en central plats i kulturen, men kulturen i sig är större än så. Den frodas på ett globalt plan och bär med sig historia från hela den mänskliga civilisationen. På samma sätt som biblioteket är en del av denna större kulturella diskurs, så innefattar biblioteket även mindre omfattande diskurser som bland annat rör bibliotekarierna och bibliotekets användare men även en del av kvalitetsbegreppet. Vad avser det sistnämnda så påverkas inte bara biblioteket av vad det är som utgör kvalitet, det är även med och konstituerar definitionen av begreppet. Som Sven Nilsson (2003) och Kirsten Drotner (1999) påpekar har bibliotekarier historiskt sett alltid utgjort en slags kulturens smakdomare (se 2.3). Ser man till hur Winther Jørgensen och Phillips (2000) framställer både Ernesto Laclau och Chantal Mouffes syn på det ’diskursiva fältet’, samt det nära besläktade begreppet ’diskursordning’ från Norman Fairclough (se 3.2.4) så verkar biblioteket dela samma begrepp, eller tecken, som kulturen och konsten. Debattörerna i vårt material söker definiera viktiga, kärnfulla begrepp såsom kvalitet, demokrati och kunskap. Vi ser att det råder skilda meningar och att det uppstår konflikter då olika debattörer anser sig ha tolkningsföreträde. Detta tolkar vi som att vårt material uttrycker en hög interdiskursivitet – inte för att den diskursordning vi analyserat innehåller ett stort antal diskurser utan för att de två vi identifierat är så pass starkt olika. Det pågår i denna debatt en maktkamp om ordens betydelse, vilket i kritisk diskursanalys och diskursteori tyder på förändring i motsättning till stabilitet. Ordens betydelse ger i sin tur utslag i den sociala praktiken när folkbibliotek utformar sina biblioteksplaner och målsättningar. Dessa lokala styrdokument sätter därefter sin prägel på bibliotekens bestånd, service och verksamhet. Vårt sätt att använda i kritisk diskursanalys i kombination med diskursteori har i detta fall visat sig vara fruktbart. De fyra analysstegen, den tredimensionella metoden och den sammansatta synen på diskurs (se 3.4) har visat sig fungera bra ihop. Vilket vi tycker gör sig gällande för uppsatsen som helhet.

Hur ser vårt resultat ut i förhållande till dagens folkbibliotek och dess sociala praktik? Oavsett vad man har för inställning till TV-spelens plats på biblioteket, så är det en reell verklighet att allt fler har börjat inkludera detta medium i sin verksamhet och intresset har växt markant under de senaste två åren. Sedan Malmö Stadsbibliotek började med att låna ut TV-spel har många andra börjat diskutera möjligheterna kring att ha en likande verksamhet och även påbörjat det. Vad som ligger bakom dessa beslut är svårt att avgöra för varje enskilt fall. Av den debatt vi har undersökt framkommer det flera olika skäl till varför biblioteken börjat inkludera TV-spelen. Det kan vara för att man vill locka till sig besökare, man vill följa med i samhällsutvecklingen, det finns en ny syn på TV-spel där dessa i större utsträckning inkluderas i kulturbegreppet, det finns ett tryck från användarna som vill ha detta medium på biblioteket och man vill tillmötesgå

dem. Det kan finnas många olika orsaker till att man utvidgar verksamheten på sitt bibliotek och inkluderar TV-spelen. Men uppenbarligen finns det krafter som verkar för att utvecklingen ska gå åt detta håll, och på vissa ställen har de varit framgångsrika. Men det finns inga allmänna regleringar på nationellt plan att följa. Därmed tror vi att inställningen på det lokala planet kommer vara avgörande för de beslut som fattas rörande bibliotekens verksamhet.

Vilken anda som råder ute på de olika biblioteken kan bland annat påverkas av hur debatten är nationellt. De diskussioner som pågår i olika bloggar, bibliotekstidskrifter, magisteruppsatser och dylikt är med och formar människors medvetanden och inställning till saker och ting. En del kanske blickar mot Malmö Stadsbibliotek och blir inspirerade, andra kanske läser Christer Hermanssons artikel i Svenska Dagsbladet och tycker att det han skriver stämmer med det de känner. Men det är svårt att inte på något sätt bli påverkad av tidsandan och de förändringsvisioner som finns ute i landet, där bland annat Bibliotek 2.0 är ett sådant fenomen. Sen kan vi självklart fråga oss om synen på bibliotekets roll och syfte alltid kommer att vara i förändring. Visserligen finns mycket av folkbildningstraditionen kvar, men bibliotekets verksamhet har blivit mer användarcentrerad. Och även om inställningen till nya medier inte har varit självklart positiv har de ändå inkluderats till slut. Idag ses det mer eller mindre självklart att ha serier, musik och filmer i sitt utbud. Samtidigt finns det politiska krafter som pekar åt att det inte är så självklart som man kan tro. Som vi kan se i *Bibliotekets utmaningar idag* (2.1.1) är Moderaternas skrift *Kulturen 2.0* ett exempel på detta. Även Täby kommuns beslut om att dra in utlåningen av DVD-filmer visar på att det finns ett motstånd till verksamhet som inte räknas till bibliotekens traditionella kärna, det vill säga utlåning av böcker. Häri påverkas också biblioteken av en större debatt i samhället om nedladdning, rättigheter och konkurrens. Ett av motiven bakom att ta bort filmerna var bland annat att för att det var orättvist mot hyrbutikerna. Och kultur- och fritidsnämndens ordförande är inte främmande för att i ett senare skede tillgå samma åtgärder för CD-skivorna. Detta visar på hur mycket det lokala livet påverkar biblioteken och hur ett folkbiblioteks verksamhet kan se helt olika ut i två delar av landet – Malmö Stadsbibliotek där man har hundratals TV-spel till utlån och Täby bibliotek där man med nöd och näppe får behålla CD-skivor. Vi anser att denna utveckling innebär att verksamheten kommer att hålla en ojämn standard i landet, där vissa bibliotek kommer att ligga i framkanten med nya medier och i interaktiviteten med användarna. Vad detta kommer att få för effekter är svårt att spekulera i. Men vi kan i alla fall konstatera att den service som erbjuds kommer att se olika ut för olika användare. Förhoppningsvis kan de kontraster som uppstår belysa vari svenska folkbibliotek bör förändras och vari de bör bibehålla sin karaktär. I vårt material ser vi en klar förskjutning mot den interaktiva diskursen då den i debatten har fler förespråkare. Detta är en trend som vi tror yttrar sig på nationell nivå och som kommer att sprida sig. Sen är det givetvis svårt att dra generella slutsatser då vårt material inte är heltäckande i sig, och det finns många andra faktorer att ta med i beaktande. Till exempel vad som diskuteras i biblioteksrelaterade tidningar, på konferenser och i personalrummen. Vi vill ändå framhålla att vårt material har en bra spridning då det är många olika personer som kommit till tals, och att de representerar olika bibliotek som ligger i olika delar av landet.

5.4 Förslag på framtida forskning

Vi anser att forskning med fokus på nya medier och inställningen till dessa är viktiga för att uppmärksamma vilka diskurser som råder inom detta fält. Inom biblioteksvärlden i synnerhet finns det anledning till att diskutera dessa frågor då det i så stor utsträckning påverkar verksamheten. Som vi kan se har det funnits en skepsis gentemot nyheter som serier, filmer, viss typ av musik, TV-spel och så vidare. Genom att visa på detta och skapa en förståelse för vilka mekanismer som ligger bakom diskussionen, så kan man lättare hantera nästa mediepanik som kommer – då det cykliska förloppet tyder på att det hela tiden kommer nya medier som skapar panikreaktioner. Frågan är inte om, utan snarare vad som kommer att bli nästa ”TV-spel”. Och vilken väg biblioteken kommer att välja i frågan. Till att börja med anser vi inte att biblioteken helt accepterat TV-spel som ett nytt medium ännu, och i vårt material kan vi se hur det råder en maktkamp mellan den folkbildande och den interaktiva diskursen. Det är därmed inte ens tydligt i denna fråga huruvida TV-spelen kommer att få en självklar del inom verksamheten såsom musik och serier till exempel har fått. Men mycket tyder samtidigt på att det är åt det hållet utvecklingen går i vissa delar av landet i alla fall.

I och med att verksamheten förändrats så pass mycket på vissa bibliotek tycker vi att det skulle vara intressant att till exempel forska vidare på vad detta har inneburit för just dessa bibliotek. Och att gärna få in ett användarperspektiv på frågan, då deras syn på saken oftast inte uppmärksammas. En aspekt som vi också har varit intresserade av innan men som vi inte haft utrymme för att undersöka mer i denna uppsats är frågan om TV-spel och upphovsrätten. Som vi har förstått det så har det varit svårt att få rättigheter från företagen för att kunna låna ut spelen, och att det är dyrt och ofta komplicerat då man till exempel endast köper rättigheterna för ett exemplar och inte för hela spelet. Då detta ger konkreta avtryck och påverkar biblioteken i deras dagliga arbete, är det av intresse att undersöka vad som ligger bakom denna utveckling och vilka intressen som styr.

6. Litteraturförteckning

Ahlström, Kristofer (2008-01-14). Bibliotekarier: stå upp för kulturen! *Spelbloggen*. [Elektronisk]. (2008-03-26)
<http://blogg.aftonbladet.se/4914/perma/699525>

Alsbjer, Peter (2008-01-13). Biblioteksdebatt. *Peter Alsbjers blogg*. [Elektronisk]. (2008-03-26)
<http://peterals.wordpress.com/2008/01/13/bibliotekdebatt/>

Arnborg, Beata (2006). Tevespelen säljer ingen bok. *DIK-forum*, nr 3, s. 14.

Aromaa, Henri (2008-01-15). Vad ska vi ha folkbiblioteken till? *Librarianishish is the new black*. [Elektronisk]. (2008-03-26)
<http://www.librarianishish.com/2008/01/15/vad-ska-vi-ha-folkbiblioteken-till>

Bergström, Göran & Boréus, Kristina (2000). *Textens mening och makt: metodbok i samhällsvetenskaplig textanalys*. Lund: Studentlitteratur.

Bergström, Göran & Boréus, Kristina (2005). *Textens mening och makt: metodbok i samhällsvetenskaplig textanalys*. Lund: Studentlitteratur.

Björklund, Maria & Roos, Lisa, (2004). *Folkbibliotekarier och nya medier: en diskursanalys av folkbibliotekariers inställning till nya medier*, Magisteruppsats 2004:54, Högskolan i Borås/Institutionen Biblioteks- och informationsvetenskap (BHS).

Carp, Ossi (2006-08-29). Biblioteken en viktig valfråga. *DN*. [Elektronisk]. (2008-05-20)
<http://www.dn.se/DNet/jsp/polopoly.jsp?d=1058&a=568667>

Casey, Michael & Savastinuk, Laura (2006). Library 2.0. *Library Journal*, vol. 131, nr. 14, s. 40-42.

Casey, Michael & Savastinuk, Laura (2007). *Library 2.0: a guide to participatory library service*. Medford: Information Today.

Chouliaraki, Lilie & Fairclough, Norman (1999). *Discourse in late modernity: rethinking critical discourse analysis*. Edinburgh: Edinburgh University Press.

Czarnecki, Kelly (2007). A revolution in library service: gaming is more than just a lure into the library. *School Library Journal*, vol. 53, nr. 5, s. 34-35.

- Datorspel (2002). I *Nationalencyklopedin* [Elektronisk]. (2008-02-17)
http://www.ne.se.ludwig.lub.lu.se/jsp/search/article.jsp?i_art_id=150963
- Daun, Christian (2007-11-21). Revolution på bibblan! *Vi*. [Elektronisk]. (2008-03-26)
<http://www.vi-tidningen.se/templates/ArticlePage.aspx?id=9602>
- Doshi, Ameet (2006). How gaming could improve information literacy. *Computers in Libraries*, vol. 26, nr. 5, s. 14-17.
- Drotner, Kirsten (1999). *Unge, medier og modernitet: pejlinger i et foranderlig medielandskab*. Valby: Borgen/Medier.
- Edwardson, Erik (2008-01-10). Biblioteksdebatt. *Eriks axplock: nedslag i det flöde av text, ljud och bild som passerar en bibliotekarie*. [Elektronisk]. (2008-03-26)
<http://eriksaxplock.blogspot.com/2008/01/biblioteksdebatt.html>
- Emt, Jeanette & Eriksson, Gunnar (2008). Diskurs. I *Nationalencyklopedin* [Elektronisk]. (2008-02-19)
http://www.ne.se.ludwig.lub.lu.se/jsp/search/article.jsp?i_art_id=154318
- Eriksson, Thord (2007-10-18). Bibliotek får kritik för cd-avgift. *DN*. [Elektronisk]. (2008-04-27)
<http://www.dn.se/DNet/jsp/polopoly.jsp?d=1058&a=705905>
- Fairclough, Norman (1992). *Discourse and social change*. Cambridge: Polity.
- Forsgren, Niclas (2008-01-11). Don Quijote av Strängnäs. *Den sköna bloggen: Sandvikens folkbibliotek*. [Elektronisk]. (2008-03-26)
<http://sandvikensfolkbiblioteklitteratur.blogspot.com/2008/01/don-quijote-av-strngns.html>
- Foucault, Michel (1972). *Vetandets arkeologi*. Staffanstorps: Cavefors.
- Foucault, Michel (1993). *Diskursens ordning*. Stockholm/Stehag: Brutus Östlings Bokförlag Symposion.
- Ginman, Mariam (1994). Från fragment till holism: paradigm och trender inom biblioteks- och informationsvetenskap. *Biblioteksbladet*, nr. 10, s. 299-303.
- Gezelius, Maria & Griph, Anna (2006). *Folkbibliotek och TV-spelande ungdomar: en studie i bibliotekariers attityder och värderingar när det gäller ett nytt medium på biblioteket*. Magisteruppsats 2006:54, Högskolan i Borås/Institutionen Biblioteks- och informationsvetenskap (BHS).
- Hansson, Joacim (1999). *Klassifikation, bibliotek och samhälle: en kritisk hermeneutisk studie av "Klassifikationssystem för svenska bibliotek"*. Borås: Valfrid.
- Hansson, Joacim (2005). *Det lokala folkbiblioteket: förändringar under hundra år*. Linköping: Mimer.

- Hegemoni (2008a). I *Nationalencyklopedin* [Elektronisk]. (2008-05-28)
http://www.ne.se.ludwig.lub.lu.se/jsp/search/article.jsp?i_art_id=200577
- Hermansson, Christer (2008-01-09). Bibliotekarier: stå upp för litteraturen. *Svenska Dagbladet*. [Elektronisk]. (2008-03-26)
http://www.svd.se/kulturnoje/mer/kulturdebatt/artikel_754859.svd
- Jacobson, Johansson & Nordström (2006). *TV-spel på bibliotek – ja tack!* [Elektronisk]. (2007-10-26)
<http://www.hb.se/bhs/motesplats/b&I%20konf2006/pdf/JacobssonJohanssonNordstrom.pdf>
- Jacobson, Johansson, Nordström & Sjöberg (2006). Tevespel här för att stanna. *DIK-forum*, nr 5, s. 21.
- Johansson, Mats (red.) (2007). *Kulturen 2.0: ett inlägg i den kulturpolitiska debatten*. [Elektronisk]. (2008-04-15)
http://www.moderat.se/material/pdffiler/moderat_16096.pdf
- Kvalitativ metod (2008b). I *Nationalencyklopedin* [Elektronisk]. (2008-02-21)
http://www.ne.se.ludwig.lub.lu.se/jsp/search/article.jsp?i_art_id=234209
- Lager, Anton och Bremberg, Sven (2005). *Hälsoeffekter av TV- och datorspelande: en systematisk genomgång av vetenskapliga studier*. Stockholm: Statens folkhälsoinstitut. [Elektronisk]. (2008-03-10)
http://www.fhi.se/upload/ar2005/rapporter/r200518barn_dataspel0504.pdf
- Liedman, Sven-Eric (2008). Foucault, Michel. I *Nationalencyklopedin* [Elektronisk]. (2008-02-19)
http://www.ne.se.ludwig.lub.lu.se/jsp/search/article.jsp?i_art_id=173892
- Lindbäck, Eleonor (2008-01-11). Christer Hermansson gillar inte spel på bibliotek. *Spelbiblioteket: om att arbeta med spel på bibliotek*. [Elektronisk]. (2008-03-26)
<http://spelbiblioteket.wordpress.com/2008/01/11/christer-hermansson-gillar-inte-spel-pa-bibliotek/>
- Makens, Katherine (2007). Gaming in the libraries 2.0. *Young Adult Library Services*, vol. 5, nr. 4, s. 27.
- Neiburger, Eli (2007). Games... in the library? *School Library Journal*, vol. 53, nr. 7, s. 28-29.
- Nilsson, Sven (2003). *Kulturens nya vägar: kultur, kulturpolitik och kulturutveckling i Sverige*. Malmö: Polyvalent.
- Ossler, Gitt (2007-04-22). Kvalitet. *MSB-bloggen*. [Elektronisk]. (2008-03-26)
<http://msbbloggen.se/?p=215>

Persson, Magnus (2002). *Kampen om högt och lågt: studier i den sena nittonhundratalets romanens förhållande till masskulturen och moderniteten*. Eslöv: Brutus Östlings Bokförlag Symposion.

Repstad, Pål (1999). *Närhet och distans: kvalitativa metoder i samhällsvetenskap*. Lund: Studentlitteratur.

Stattin, Erik (2008-01-10). *Anti. Mymarkup, old school and shit*. [Elektronisk]. (2008-03-26)
<http://www.mymarkup.se/2008/01/anti.html>

Strand, Marcus (2007-03-25). Biblioteksdebatt. *Den sköna bloggen: Sandvikens folkbibliotek*. [Elektronisk]. (2008-03-26)
<http://sandvikensfolkbiblioteklitteratur.blogspot.com/2007/03/biblioteksdebatt.html>

Säfström, Carl Anders & Östman, Leif (1999). *Textanalys: introduktion till syftesrelaterad kritik*. Lund: Studentlitteratur.

Säfström, Orvar (2007). *250 TV-spel*. Lund: BTJ Förlag.

Talja, Sanna (2001). *Music, culture, and the library: an analysis of discourses*. Lanham, Md.: Scarecrow Press.

Talja, Sanna & McKenzie, Pamela J. (2007). Editors' introduction: special issue on discursive approaches to information seeking in context. *The Library Quarterly*, vol. 77, nr. 2, s. 97-108.

Winther Jørgensen, Marianne & Phillips, Louise (2000). *Diskursanalys som teori och metod*. Lund: Studentlitteratur.